szabadulás

BOGÁRDI SZABÓ ISTVÁN

szabadulás

12

PRÉDIKÁCIÓ
A BUDAHEGYVIDÉKEN

A BÖLCS EZEKET ESZÉBE VESZI

olvasandó

107. ZSOLTÁR

Szeretett gyülekezet, kedves testvérek! A következő vasárnaptól a Bírák könyvéről szólnak majd az igehirdetések. A Bírák könyvét jól ismerjük, sok szép, megrendítő és drámai történet olvasható ott Isten népének válságos évtizedeiről, mi több, évszázadairól. Mielőtt azonban a könyv egyes részeinek magyarázatába kezdenénk, szeretnék a zsoltár verseire hivatkozva bevezetőt adni. Bár magából a könyvből is megértjük a bírák korát, Istennek és az Ő népének útját, és annak sok különös vonatkozását, valamint azt is, hogy ezek milyen módon tartoznak ránk, mégis talán a 107. zsoltár mutatja be a legegyszerűbben azt a sajátos szemléletmódot, mellyel a Bírák könyvét megírták. Ha történetet írunk, akár csak a saját élettörténetünket, akár a családunk történetét, vagy egy kisebb közösségét, azt mindig valamilyen szemléletmóddal teszszük, a történeteket, eseményeket válogatjuk, rendezzük. Erről most nem akarok többet szólni, majd később látni fogjuk, hogy a Bírák könyvét is ilyen módon írták meg. De igen különös történetet írtak. S hogy miért különös ez a történet, azt fejezi ki a 107. zsoltár. A zsoltárban négy alkalommal ismétlődik meg egy esemény, ezeket a verseket a magyarázat so-

rán újra meg újra felolvasom. Ezt legelőbb 6. versben találjuk, így hangzik: „de az Úrhoz kiáltottak szorultságukban, és sanyarúságukból megmentette őket." Ez ismétlődik újra meg újra. Az Úrhoz kiáltottak, és Ő megmentette őket. De a helyzet, még ha ugyanaz a szó is jelöli – szorultság -, nem ugyanaz. A kifejezés Isten népének egy-egy nehéz történeti helyzetére, válságos időszakára utal. Ma Magyarországon szinte már unjuk is, hogy válságról, krízisről, problémákról beszélünk, s találgatjuk, mikor érkezünk a gödör aljára, mikor zökkenünk és érezhetjük, na, ennél alább már nincs, s talán indulunk fölfelé. A zsoltáros ilyen helyzeteket mutat be Isten népe életéből, és a bírák története is mind-mind ilyen történet. Válság, krízis, összeomlás, szorultság. Ebben él Isten népe. Felkiáltanak – a bírák története során többször is! – és az Úr szabadítást ad. A szabadulás sajátos módon, különös utakon, hol egy személy által, hol egy esemény által, hol egy rendkívüli dolog révén történik, ám mindig ugyanaz a mondat fejezi ki a lényeget: Isten szabadította meg őket.

Isten szabadította meg őket

Zsoltárunkban először a pusztai vándorlásra utal a zsoltáros. A 6. vers előtt ezt olvastuk: bujdostak a sivatagban, lakóváros felé utat nem találtak, éhesek és szomjasak voltak, s lelkük is elepedt. Bujdostak és nem találtak utat. Megtörténhet egy nép életében, hogy útnak kell indulnia, s vándorolnia kell. Ma egyre több helyről, Afrikából, Ázsiából indulnak útnak s nemcsak egyes személyek vagy családok, hanem egész csoportok, törzsek, népek, akik lakóvárost keresnek maguknak. Ám sokszor bekövetkezik, hogy nincs út, mert nincs hova menni. Buj-

bujdostak

dostak s nem találtak utat. S az úttalanság kiúttalansággá változik. Az eltévedés, a kétségbeesett és elveszésbe hulló bolyongás mindannyiunk számára mély tapasztalat, átélés. Lehet ez akár egyéni élmény is. Gyerekkoromban a Balaton-felvidéken nyaraltunk, erdő szélén. A barátommal – talán hét-nyolc évesek lehettünk – bementünk az erdőbe gombát szedni, s aztán annak rendje-módja szerint eltévedtünk. Hosszú – gyerekekként úgy éreztük: nagyon hosszú! - utat tettünk meg aztán. Mostanában jártam arra, leléptem a távot, körülbelül hatszáz méter lehetett. De mi akkor végső kétségbeesésben voltunk, mert a sűrűben mentünk, s nem tudtuk, merre megyünk. Aztán egyszer csak utat találtunk, ráfordultunk, kiértünk egy tisztásra, hazataláltunk. Csak utólag ismertük föl, hogy tulajdonképpen végig párhuzamosan az út mellett mentünk a sűrűben. Mi bolyongtunk, eltévedtünk, bár tőlünk pár lépésre ott volt az út. Szorultságukban Istenhez kiáltottak és Ő kiszabadította őket nyomorúságukból, - mert Istennél mindig van út, testvérek, Istennél mindig minden el van készítve. A régi Izraelnek is ott volt az ígéret földje, a boldog várómány, de letértek az útról, eltévedtek, és már-már úgy érezték, hogy elvesztek. Bujdosók voltak, nem találtak utat. Isten azonban visszavezette őket. Nagy és meghatározó tapasztalat ez.

nincs út

de!

Aztán a következő szakasz végén, a 13. versben azt olvassuk, hogy ellenszegültek Isten beszédének, a Felséges tanácsát megutálták, ezért Isten megalázta szívüket nyomorúsággal, elestek és nem volt segítségük. Ez is sajátos helyzet. Itt nem eltévedésről van szó, hanem ellenszegülésről. Világos és nyilvánvaló,

ellen-szegültek

mi az Isten útja, mi Isten életrendje, egyértelmű, hogy mi a jó. De ellenszegültek. Talán lehetne mondani, hogy ez a kamaszkor. Isten népének kamaszkora. Amikor odahaza elmondjuk a gyermekeinknek, hogy mi a jó, sőt egyre csak mondjuk, hogy mi a jó, és ők is tudják, hogy mi a jó, de ellenszegülnek, akkor tudjuk, elérkeztek a kamaszkorba. Nem akarják a jót. S persze, nem is értjük, miért nem akarják. Valami mérhetetlen mély, lélek mélyéről, szívből támadó lázadás keletkezik itt, a gyerek önmaga ura akar lenni – ahogy divatos nyelven szokták mondani: meg akarja önmagát valósítani, mert ma ez a sikk, s neki semmit nem ér semmit, hogyha nem bírja önmagát megvalósítani. De megaláztattak, elestek és nem volt segítségük. Ha elesik az ember és nincsen segítsége, nem tud föltápászkodni. Bujdosni talán jobb, mert úgy még a lábunkon állunk, még csak azt éljük át, hogy nem tudjuk az utat, nem tudjuk, hova megyünk, de megyünk – ahogy Ady mondja: megyünk, amíg élünk -, valahol csak kilyukadunk. De ha elesik valaki, és nincs, aki fölsegítse, az rosszabbat jelent. Vagy azt, hogy elszállt az ereje, s nem tud feltápászkodni, vagy nem tud kikecmeregni a bajból, és ráadásul mindezt maga vonta önnön fejére. Önfejű – s ennek az a büntetése, hogy nincs segítsége. Tudta, hogy mi a jó, mégis a rosszba ment. Tudta, hogy mi az igazság, mégis a hamisságot ölelte magához. De az Úrhoz kiáltottak és az Úr kiszabadította őket nyomorúságukból.

Aztán a 19. vers előtt azt olvassuk, hogy ez a lázadás megismétlődött, de most nem úgy, hogy ellene mondtak a jónak. Van a lázadásnak ennél mélyebb, a szívet-lelket erősebben be-

hálózó, átfertőző módja: megfeledkeztek a hálaadásról. Arról feledkeztek meg, hogy Isten úgy alkotott meg minket, hogy akkor világlunk, amikor isteni fény felé fordulva élünk. A holdnak is csak akkor van fénye, ha úgy van a járása, hogy a nap rárágyog, aztán visszatükrözi a nap fényét. Az embernek is csak akkor van dicsősége, méltósága, tisztessége, hogyha Isten dicsősége, Isten méltósága sugárzik róla vissza. S ennek a visszasugárzásnak a legsajátosabb módja az, ha az ember hálás életet él. De szép az, ha észrevesszük valakin, hogy ő is Isten képmása, s nemcsak felcsillan rajta valami, hanem az egész életének az a nagy törekvése, hogy Isten nagyszerű kegyelmét, dicsőségét hálás életével visszatükrözze. Nem azért teszi a jót – és itt már a felnőtt korhoz jutunk –, amiért a gyermek meg a kamasz, mert azoknak parancsolva van, hanem, mert meggyőződött a jó felől. József Attilával szólva: a vezére belülről vezérli. S ha Isten a mi vezérünk, Ő hálás életre vezérel bennünket. Itt most, a nyomorúságot így írja le a zsoltáros: Balgatagok voltak, gonoszságuk útjáért és hamisságukért nyomorgattak. Meghamisítottak mindent. A legnagyobb hamisítás, amit az ember elkövethet az, hogy önmagát hamisítja meg. Isten képére és hasonlatosságára vagyok temetve, arra, hogy Isten dicsőségét hálás élettel visszatükrözzem és ez által boldog ember legyek! De meghamisítom magamat, magamnak akarom a dicsőséget, magamnak akarom a hatalmat, magamnak akarom a bölcsességet, magamnak akarom az élet forrását. Az ilyen ember hamisítványember. Azt mondja a zsoltáros, hogy olyan mélyre jutottak ebben a nyomorúságban, hogy megutálta a lel-

megfeledkeztek

önmagát hamisítja

kük az étket, és a halál kapujához közelgettek. Ha az kinyílik előttük, tovább is léphetnek, s befejeződik a nagy út, - de az a halál. Micsoda nyomorúság! Már csak ez az ajtó nyílik meg! Fontos és befolyásos emberek barátságát mindannyian szoktuk keresni, tudjuk róluk, ők azok, akiknek minden ajtó megnyílik. Valamit el kell intézni, valamit ki kell harcolni, valakiért közbe kell járni? Már pörgetjük is a fejünkben a belső telefonkönyvet, kit hívjak, kinek szóljak, ki az, akinek megnyílik a hatalmasoknál az ajtó? Íme, a magát istenítő, de ez által önmagát meghamisító ember, aki úgy gondolja, hogy előtte minden megnyílik, eljut oda, hogy már csak egy ajtó kilincsére teheti kezét, csak egy kapu nyílik meg neki, a halál kapuja. De szorultságukban Istenhez kiáltottak és Ő sanyarúságukból kiszabadította őket.

ajtó nyílik-e?

Aztán a 28. vers előtt azt olvassuk, hogy megint nagy nyomorúság támadt, mert olyan utakra indulnak el Isten gyermekei, melyek nem Istentől való utak voltak. Mintha Jónás próféta történetét hallanánk. Hajókon tengerre szálltak, nagy vizeken kalmárkodtak. S meglátták az Úrnak dolgait, csodáit a mélységben. Szólott ugyanis az Úr és szélvészt támasztott, felduzzasztotta a habokat. Ők az égig emelkedtek, fenékig sülylyedtek, és lelkük elolvadt az ínségben, szédültek és tántorogtak, mint a részeg, és minden bölcsességük elveszett. A tengeri betegséget írja le a zsoltáros. Hánykódik a hajó, hol a magasban, hol a mélyben, ahogy a hullámok viszik. S minden ötlet, minden gondolat, minden tapasztalat elveszett. Egyik sem ér semmit. A lelkük elsorvadt az ínségben. A végállomás az,

ínség

amikor elvész a lélek. Mert ez a végállomás. Mert utat lehet újra találni, mert a lázadásból meg lehet térni, mert a hűség újra felgyulladhat az ember szívében! De amikor elvész a lélek, mely vagyunk, akik vagyunk, mely által – tudniillik a lélek által – tudjuk, hogy kik vagyunk, mi a helyünk a világban, tudjuk önmagunkat elgondolni, magunkat is imádságunkba belefoglalni, s a másik embernek emberévé lenni, akkor, mondja: lelkük elsorvadt az ínségben. S ekkor már nem kell semmi. A halálos beteg helyzete ez: nem kívánták az étket. Ha a beteg nem kívánja az étket, vége már mindennek. Ha már nem akar enni, akkor élni sem akar. S ez itt már nem az, hogy reszketve állunk az elveszés kapujában, itt ez a legmélyebb, legsúlyosabb dráma – már nem is akarunk élni. De megrettenünk, ha ez átsuhan rajtunk, de megrendülünk, ha ezt látjuk egy népnek a történetében, amikor egy nép már csak a sírboltot rendezi magának! De az Úrhoz kiáltottak, és az Úr sanyarúságukból kivezette őket.

Azonban folytatódik a zsoltár, és éppen itt értjük meg azt a sajátos szemléletet, melyről a bevezetőben szólottam. Ez tulajdonképpen nem történelemszemlélet. A Biblia-tudósok szokták mondani, hogy amit ebben a zsoltárban olvasunk, s amit a Bírák könyvében is látni fogunk, s amiről a próféták is sokszor beszélnek, s amit a reformátorok is oly sokszor prédikáltak a zűrzavaros 16. században, az egy sajátos történelem-szemlélet. Biblia-tudósok szokták volt mondani, hogy szinte ritmusa van ennek, ahogy ebben a zsoltárban is. Itt négyszer hallottuk: de, de, de, de… Azonban abból, ahogy a zsoltáros befeje-

de!

1 Királyok 19:4

zi, kiderül, hogy itt nem történelem-szemléletről, hanem Isten-szemléletről van szó. Nem a történelmet látja a zsoltáros, hanem Istent látja. Hogy fejeződik be a zsoltár? Az utolsó versekben előbb bemutatja a hatalmas, dicsőséges, világot formáló, gondviselő, szuverén Istent, aki igazsága szerint emeli fel a lesújtottat és dönti mélybe a gőgőst. Ám az utolsó „de" már nem ezzel kezdődik: de az Úrhoz kiáltottak és Ő megszabadította őket! Csak ennyi áll a 41. versben: „De felemelte a nyomorultat az ínségből és hasonlóvá tette a nemzetségeket a juhnyájhoz." Itt nem volt felkiáltás, itt nem volt, aki Isten elé odaállt volna, itt már elfogyott a szó, itt már az emlékek is elhomályosultak. Vagyis hát, lehetne mondani, Istennek nincs feltételes reflexe! Bocsánat, hogy így mondom: így tanultuk annak idején. Mikor csengetnek a kísérleti kutyáknak, elindul a nyálelválasztásuk, mert korábban sokszor csengettek nekik, s utána mindig ételt kaptak, ezért hát egy idő után már a puszta csengetés is kiváltja a reakciót. Ezt kondicionált reflexnek hívják a tudósok. Korábban az a benyomásunk támadhatott, mintha Istennek is volna-lenne ilyen kondicionált reflexe. Tehát amikor a bajban, a nyomorúságban, a mélyben fölemeljük a kezünket és az Úrhoz kiáltozunk, jön máris szabadulás. De nincs ilyen reflex. Sőt! És éppen fordítva. Immár nem is tud kiáltani Isten népe, olyan mélyben van a nyomorúságban. És mégis! De! Isten magától lép, mert szereti az Ő népét, mert utat és sorsot rendelt neki, mert Ő arról ismerszik, hogy szabadító és könyörülő Isten. Ez az isteni szuverenitás, Isten szabadításának kiáradó kegyelme az, ami végigve-

már nem kiáltottak, mégis

Istennek nincs feltételes reflexe

zet bennünket a régi Izrael történetén. És ez a kegyelem hordoz bennünket is a mi magunk mostani történetében. Így fejezi be a zsoltáros: aki bölcs, az eszébe veszi ezeket és meggondolja az Úrnak kegyelmét.

kegyelem

Mi az, amit eszünkbe vehetünk most, kedves testvérek? Az, hogy a folytatás, az új kezdet, s egyáltalán az út megtalálása, az Istenben való boldog élet lehetősége nem a mi kiáltásunkban van elrejtve. Nem az hát itt a meggondolás és a bölcsesség, hogy akármeddig elmehetünk, elmehetünk úttalan utakig, elmehetünk végzetes lázadásig, kipróbálhatjuk magunkat hálátlan öncsaló életben, zörgethetjük a halál kapujának kilincsét, aztán ha úgy tetszik, csak szólni kell, és jön máris Isten és megszabadít, mert Neki ez a dolga! Az itt a meggondolás, az itt a bölcsesség, hogy minden korábbi megfordítás, minden szabadítás, minden új kezdet Isten szeretetében van elrejtve. Isten maga a „mindazonáltal", Ő maga ez a „mégis." Mert Ő akkor is megszabadította őket, amikor nem volt szavuk.

meggondolás

Igen, a zsoltáros tanulságról is beszél. Meg kell gondolnunk Istennek a kegyelmességét. Vagyis nem kell lemenni az útról. Szabad hűségesnek maradni. Nem kell a halál kapuja előtt dobrokolni, s nem kell mindenféle istentelenségekbe belebetegednünk, lelket veszítenünk, hogy ne kívánjunk élni se. Hanem, azt mondja a zsoltár: aki bölcs, az eszébe veszi ezeket és meggondolja az Úrnak kegyelmességét, - látják az igazak és örvendeznek és minden gonoszság megtartóztatja magát! Sok gonoszt látunk a mi időnkben, és a sok gonosznak nem tudjuk az okát, s még kevésbé elmúlásának idejét. Csak itt van a

a gonosznak nincs mit mondania

gonosz, mindig itt van, vagy ahogy egy filozófus mondja: már mindig itt van. De amikor Isten szabadítást hoz, az igazak örvendeznek, és a gonoszság megtartóztatja az ő száját! Amikor az igazak dicsőítik Istent, a gonosznak nincs mit mondania! Azt hirdeti nekünk ez a zsoltár, arra buzdít bennünket is, hogy mi is az igazak szavával örvendezzünk, az igazak imádságát mondjuk, kiáltsunk kegyelemért, megtartatásért, hogy elhallgattassék a gonosz és minden csúfolódó szája betömettessék. Legyen így, segítsen bennünket ebben a hűséges Isten szabadító Szent Lelke. Ámen.

2009. AUGUSZTUS 23-ÁN

EL NE FELEDKEZZÉL AZ ÚRRÓL

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 3:7-11.

Múlt vasárnap elmondottam, hogy több vasárnapon át a Bírák könyvéről szól majd az igehirdetés, egy különös történelmi korszakról. Ám a 107. zsoltár alapján azt is jeleztem, hogy ezek során nem az elbeszélés sajátos történeti-szemléletét kell majd megértenünk – bár erről is lesz szó –, hanem inkább az Isten-szemléletét. A Bírák könyvéből kiderül – és ez lesz majd számunkra a lelki haszna –, hogy bár Isten népe a történelemben beágyazottan élt (a történelemben élünk mi is, tehát a annak törvényszerűségei, szabályai, esetlegességei és változásai közepette), mégsem a történelemből, a történelmi jó-szerencséből vagy balszerencséből, az adott helyzetből értjük meg a sorsukat, történelmüket, hanem mindig az Istennel való kapcsolatukból, Istenhez való viszonyukból, illetve még pontosabban, Istennek a hozzájuk-hozzánk való viszonyából. Most nem olvastam föl a Bírák könyvének bevezető szakaszát, de kérek mindenkit, hogy otthon vegye elő és olvasgassa. Összefoglalóként csak annyit mondok el, hogy Isten népe negyven éves pusztai vándorlás után érkezett az ígéret földjére, s kezdte a honfoglaló harcokat. Így a könyv első szakasza egy olyan időről tudósít, amikor még élt Józsué. Itt számos földrajzi ne-

isten-szemlélet

vet hallunk, szinte térképpel együtt kell olvasnunk az elbeszélést, területek, városok, törzsek neveivel találkozunk. Az a szakasz viszont, mellyel ma elkezdem a Bírák könyvének magyarázatát, már a Józsué halála utáni időt idézi fel. Már felnőtt egy új nemzedék – mely nemzedék talán már nem is a pusztában született, de semmiképpen nem Egyiptomban. S ez az új nemzedék elfordul Istentől. Elfordul Istenétől – így mondja nagyon egyszerűen a Bírák könyvének írója: „gonoszul cselekedtek az Úr fiai az Úr szemei előtt, és elfeledkeztek az Úrról."

új nemzedék

Mit jelent felejteni? Először is, a jó és rossz tapasztalataink alapján mondhatjuk, hogy a felejtés sokszor jó dolog. Olykor ösztönösen is igyekszünk felejteni. Különösen az életünk korábbi szakaszában történt, s csak szégyennel említhető vétkeket vagy fájdalmakat, sebeket, szenvedéseket igyekszünk felejteni. A pszichológusok szerint, ha valaki meghal a családban, nagyon-nagyon hosszú ideig kell gyászmunkát végezni. Ez bizony komoly feladat, nagy teher. A gyászmunka azonban nem azt szolgálja, hogy megbirkózzunk valakinek az emlékével vagy éppen a halála tényével, hanem többnyire arra céloz, hogy elfelejtsük. Az elhunyt emlékét néhány szimbolikus dologban megtartjuk, de a legtöbb dolog, ami őrá emlékeztet, elsüllyed. A felejtés a jó és rossz dolgok elsüllyesztése. Igen, a tények megmaradnak, ami megtörtént, úgy marad, sokszor jóvátehetetlenül, visszafordíthatatlanul, de a gyász okát igyekszünk a lehető legmélyebbre süllyeszteni. Gyászban ez a halál ténye. Itt azonban nem ilyesfajta felejtésről van szó. A felejtésnek ugyanis van egy másik vonatkozása is, amikor azt feled-

felejtés

jük el, amiről nem szabad elfeledkezni. Pedig Mózes V. könyve is így int: hogy ha majd jó lesz dolgod, ha meggazdagodsz, házat építesz, áldásokat élvezel, ne feledkezz meg arról, hogy Isten hogyan hordozott téged a pusztában, milyen csodálatos módon szabadított meg, hányszor töltötte ki rád áldását! El ne feledkezz erről – mondja Mózes –, nehogy amikor jól van dolgod, elhitesd magaddal, hogy a magad erejéből, a magad ügyességéből, a magad nagyvalaki-voltából jutott neked mindez. Ez az az elfeledkezés, amiről a Bírák könyve beszél. A honfoglalók után felnövő generáció elfelejtette, hogy mi történt a pusztában, elfelejtette a csodálatos egyiptomi szabadítást, elfelejtette, hogy Isten vezette az atyákat nemzedékeken keresztül, de legfőképpen azt felejtette el, hogy Isten hűséges. Pedig az ígéret földje is csak azért lett az övék, mert Isten hűséges maradt az Ábrahámnak adott ígéretéhez. Csak azért juthattak ki Egyiptomból, mert Isten hűséges volt a Józsefnek és Mózesnek adott ígéretéhez. Mondhatnánk, ó, hát könnyű ezekről megfeledkezni, mert ezek már mind eltűntek volt a múlt homályában, leülepedtek és belepte őket a történelmi por. De valójában a hűségről feledkeztek meg, Isten szabadításáról és irgalmáról feledkeztek meg. Magáról Istenről feledkeztek meg.

5 Móz.12:8

istenfelejtés

A mi világunk tényeit szemlélve, úgy látom, mi is felejtő világban élünk. Milyen könnyen megfeledkezünk akár a saját gyerekkorunkról. Én például igen gyakran arról, hogy amikor gyerek voltam, 800 métert kellett vízért menni, ott volt olyan kút, amelyben iható víz volt – s néha de nehéz volt vízért menni! Ma meg csak kinyitom a csapot és jön a víz. Milyen köny-

felejtő világ

nyen megfeledkezem arról, hogy amikor Debrecenben kollégista voltam, az út több átszállással egy teljes napot vett igénybe a Dunántúlról. Ma meg beülök az autóba és két óra alatt ott vagyok a rokonoknál. S még mennyi mindent hajlamosak vagyunk elfeledni. Ha elővesszük a Himnuszt, látjuk, arról ír Kölcsey, hogy Isten fölhozott bennünket ide, a tejjel-mézzel folyó Kánaánba, aztán – folytatja Kölcsey – s, haj bűneink miatt gyúlt harag kebledben… és értjük, hogy itt az igében szinonima-pár áll: gonoszul cselekedtek az Izrael fiai az Úr szeme előtt, ez annyi: elfeledkeztek. A felejtés nem elmebeli képességeinkhez van kötve, nem a körülményektől függ, hogy úgymond az élet zaja elnyomná az emlékeket. A felejtés a szív mozgása. A szívből jön, ahogy az emlékezés is. Augustinus egyházatya azt mondja az emlékezet nagy titkáról, hogy a memória szuverén valami. S milyen szuverén! Amikor nagyon akarjuk, hogy eszünkbe jöjjön egy tény, egy szám, egy adat, egy emlék – milyen sokszor nem jut eszünkbe. Máskor pedig eszünkbe jut egy csomó dolog, amiről sosem akartuk, hogy eszünkbe jusson. Ám hirtelen ott vannak. Nem tudunk parancsolni az emlékezetnek, mert az csuda hatalom. A felejtés ennek a másik oldala. A felejtés ugyan nem szuverén úr, hanem csak az emlékezet léha szolgája, de mégis szív és akarat kérdése. Isten gyermekei gonoszul cselekedtek, mert felejtettek volna? Igen, mert szándékosan felejtettek! Ma pedig felejtő, szándékosan felejtő világban élünk. Azok a tények – nem emlékek, tények! –, melyekről úgy beszélhetnénk hálaadással, mint Isten kegyelmének, szeretetének, hűségének példái-

a felejtés a szív mozgása

szándékosan felejtettek

ról (akár a magunk életben, akár a közösségünk, családunk életében, nemzetünk életében), nemhogy elfelejtődtek – ahogy szoktuk mondani nyakatekert módon –, hanem mintha felejtésre lennének ítélve. Nem akarunk emlékezni.

Felgerjedt az Úr haragja. Ellenséges hatalmat küldött Izraelre, Kusán-Risathaimot, Mezopotámia egyik kiskirályát, aki Arámiában uralkodott, s nyugat felé akart birtokot szerezni. Ő szabadult rá Izraelre. Izrael fiai pedig nyolc évig szolgáltak neki. Egy sivatagi kiskirálynak. Nyolc évig szolgáltak. Hogy kezdődik a Tízparancsolat? Én az Úr vagyok, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomnak földjéről, a szolgálat házából. Íme, egy szabad nép – felejtés miatt – eljut oda, hogy újra szolga lesz. Ez a megrendítő, testvérek. Mert mit mond? Azért lettek szolgák, mert nem a szabadító Istennek szolgálták. Így halljuk: megfeledkeztek az Úrról, Istenükről, és a Baáloknak és Aseráknak szolgáltak. Ha nem az élő Istennek szolgálunk, azonnal rabságra ítéljük magunkat. Csak az Istennek szolgáló ember szabad, mert aki az élő Istennek szolgál, az a szabadító Istennek szolgál. Védekezhetnénk, persze, hogy a történelmünknek és életünknek annyi meg annyi tényét felejtjük el gyengeségünk és különböző okok folytán, hogy ne is kérje azt rajtunk számon Isten! Igen. De a tíz igét, a szövetség igéit el lehet felejteni? Meghagyom, még a tíz igéből is lehet valamit felejteni. Én mindig nagyon nehezen tanultam verset, s irodalom-órán mindig azon izgultam, hogy nekem csak az első strófákat kelljen felmondani. Mert azt nem felejtjük el. Az első sorokra emlékszünk még a régen tanult, és régen mondott ver-

csak az szabad, aki Istennek szolgál

5 Mózes 4:13

sekből is. Izrael fiai azonban a tíz ige legelső sorát is elfelejtették! Az Úr, a te Istened, szabadító Isten. Elfeledték és rabságba estek. Itt jön a mi történetünkben az, amit a 107. zsoltár költőien bemutatott, és amivel újra meg újra találkozni fogunk a Bírák könyvében: nyomorúságba estek, az Úrhoz kiáltottak és az Úr szabadítót támasztott Izrael fiainak.

Itt is értjük meg, hogy kik is voltak ezek a bírók vagy bírák, ahogy régiesen mondjuk. A tudósok ugyan vitatkoznak ezen a kérdésen, s némelyikük azt mondja, hogy ezek a bírók tulajdonképpen jogszolgáltatók voltak, merthogy törvénykezni akkor is kellett, s ők voltak azok, akik az isteni törvény ismeretében a törzseket időről-időre egybehívták, vagy ha egyes embereknek támadtak vitás ügyei, ők gyakorolták a bírói tisztet. Később, amikor Deboráról olvasunk, látjuk majd, neki még bírói széke is volt, így nevezték: a Debora pálmája. Oda ült ki, egy pálmafa alá, s ott tett igazságot. Mások szerint a bírók törzsi vezetők voltak. Othnielről is tudunk egysmást, már a Józsué könyvében is olvasunk róla, Káleb rokona, birtokot szerzett, csatákban vett részt, tehát ő is, mint a többi törzsi vezető, hadfi is volt egyben. Olyan vezér, aki képes volt a törzseket vagy a szorongatott területek lakóit megmozdítani, harcba szólítani. Ez is igaz, erről is fogunk a Bírák könyvében olvasni. Mások szerint a bírák tulajdonképpen szimbolikus nevek hordozói, s egy-egy név mellett ritmusosan mindig visszatér a békeidő megnevezése is, hogy egy-egy bíró alatt általában negyven (vagy húsz vagy nyolcvan) évig békesség volt. Tizenkét bíró nevét olvassuk a Bírák könyvében (a tizenket-

Bírák 4:5

Józsué 15:17

tő is szimbolikus szám), mely így egy fél évezred története is. Ezért mondják némelyek, hogy a bírók neve, működésük ideje, és a számuk is szimbolikus. Ám megadja az ige a feleletet. Ezt halljuk a 9. versben: az Úr szabadítót támasztott.

a bírók szabadítók

A bírók szabadítók voltak. A szabadságról beszéltünk eddig is: én az Úr vagyok, a te Istened, aki kiszabadítottalak téged – így szól a Tízparancsolat első mondata. Izrael fiai azonban más isteneknek kezdtek szolgálni, és azoknak is volt reprezentánsa, itt most a mezopotámiai király, aki rabigába törte ezt a szabad népet. Ám ekkor Isten szabadítót adott. A bíró tehát nem magától végezte a szabadítást, nem kizárólag kitűnő katonai erénye okán győzött, nem feltétlenül volt ügyes stratéga, vagy lánglelkű hazafi, aki harcra tudta szólítani népét, vagy ahogy az nagy politikai nemzeti válságban megesik, ő lett volna az egyetlenegy hivatalos valaki, a legfőbb bíró, aki egyedül reprezentálta a népet, - nos, hogy ez nem így volt, azt egy másik ige világítja meg. Így mondja tömören a Bírák könyve: és az Úrnak Lelke volt őrajta. A bíró karizmatikus ember volt. Othniél képességeit nem ismerjük, neveltetéséről semmit nem tudunk. Hogy melyik törzsből származott, melyik nemzetség és család tagja volt, erről tudunk, de hogy miért ő lett bíró, miért ő a szabadító, miért őáltala végezte el Isten ezt a nagy munkát, ezt emberi képességeiben nem találjuk. Csakis és egyedül abban van a magyarázat, hogy az Úr keze volt rajta, Isten Lelke volt rajta. Áldott ember volt. Izraelnek nem egy-egy személy, nem egy-egy intézmény, nem egy dinasztia, hanem maga az Isten a szabadítója. Később majd hal-

lani fogunk arról is, amikor Isten megvonja a Lelkét egy bírótól, mert az elkapatván magát, letért az Isten útjáról, és elvesztette az erejét, a képességeit, s maga is rabságba esett, mindene odalett. Isten a szabadító. Isten népe elfelejtette Istenét, a szabadító Istent, de most Isten egy szabadító által emlékezteti őket. S milyen isteni módon!

Emberi módon rendesen előbb számonkérés jön. A nagy történetíróknál is lehet olvasni, és tanulságul le lehet szűrni, hogy ha valakinek a munkájára, hűségére, nagyszerűségére nem tartunk igényt, de aztán megbántjuk, és visszakönyörögjük, s ő ezt elfogadja, hamar számon kéri a hűtlenségünket. Mondván, miért nem láttuk jó előre, hogy nem lesz jó vége a dolognak, miért nem láttuk, hogy ő az, akire rá kell bízni a vezetést, akire támaszkodni kell, az ő kezében van a szabadulás? Isten azonban isteni módon szabadít. Azt olvassuk, hogy ez a mi Othniélünk kiment hadra és Isten kezébe adta Kusán-Risathaimot, az arámi fejedelmecskét, aki nyolc évig uralkodott Izraelen. Majd megnyugodott a föld negyven esztendeig. Békekorszak állt be, hogy Isten népe újra visszataláljon szabadító Istenéhez, újra élvezhesse Isten áldásait, újra kezdődhessen az építés ideje, újra beálljon az Isten jó-rendje.

Jób 8:11

Amikor a szenvedő Jóbot az egyik barátja korholja, arra emlékezteti jajongása közepette, keserű szavait elutasítva, hogy emlékezzen meg Istenéről. Aztán leírja, hogy milyen az, amikor az ember elfelejti az ő Istenét. Azt mondja, hogy ez olyan, mint a káka vagy folyami növény, mely megsarjad a patakmederben, de mivel nem jön új áradat, mert elmaradnak az esők,

ott mederben, mely egyébként dús televény, elszárad a gyökere. (S idézhetjük Jézus példázatát is a mag sorsáról. Olyan ez, mint kövek közé esett mag, amely a nagy melegben hirtelen fölsarjad, ám nincs gyökere, nincs honnan nedvességet vegyen, azért kiszárad, kisül.) Aztán azt mondja Jób barátja, hogy ilyen az, aki elfelejtkezik Istenéről, elfelejtkezik a szabadításról, s hozzáteszi: mi csak tegnapiak vagyunk. Tudjátok, testvérek mi, maiak, 21. századiak arra hivatkozva szoktuk feledésbe tolni a mögöttünk levő dolgokat, múltnak adni őket, hogy mi a jövőnek élünk, nekünk a jövőt kell fürkészni, a jövőt kell letapogatni. A 20. századi nagy antropológusok szerint az ember az egyetlen teremtmény, akinek van jövőre való nyitottsága. Nos, ami mögöttünk van, az már nem annyira érdekes – mondjuk ennek jegyében. De amikor Istenről feledkezünk meg, akkor Jób barátjának keserű szava lesz igazzá: tegnapiak leszünk! Óh, mennyire tegnapi a mai ember! Miért? Éppen azért, mert nem törődünk azzal, ami tegnap meg tegnapelőtt történt! Isten most Othniel által újraplántálja népét, megszabadítja őket, és negyven évig békesség lesz a földön. És növekedés, virágzás támad.

Máté 13:20

Ne feledkezzél meg az Úrról, - ez a mai történet nagy üzenete. Így is buzdít bennünket Istenünk: hívj segítségül engem a nyomorúság idején! Ne feledkezz meg az Ő nevéről, szabadításáról, ne feledkezz meg arról, hogy hogyan vezetett, menynyi nyomorúságból kiszabadított, és ne feledkezz meg arról, hogy döntő módon Krisztusban igaz szabadítót küldött neked, minden bűnből, rosszból, halálból szabadítót. Mert csak

akkor tied a jövő, ha nem felejted el, hogyan járt veled az Úr régen, hogyan járt az Ő népével réges-régen. Ha erre emlékezel, akkor az emlékezetben megnyílik számodra a boldog és igaz jövő. Ne mondjuk hát, amit Jób barátja mondott, hogy mi csak tegnapiak vagyunk, hanem ahogy hallottuk az igében - az Úrhoz kiáltottak Izrael fiai és az Úr szabadítót támasztott nekik. Kiáltsunk az Úrhoz! Ámen.

2009. AUGUSZTUS 30-ÁN

SZABADÍTÓT TÁMASZTOTT

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 3: 12-30.

Nehéz korszakba érkezünk ismét. Az előző történet azzal ért véget, hogy megnyugodott a föld negyven esztendeig, majd meghalt Othniel, a bíró és szabadító. S rögtön így folytatódik az elbeszélés: „De az Izrael fiai ismét gonoszul cselekedtek az Úr szemei előtt…" Régen az iskolában azt tanultuk, hogy mondatot nem kezdünk úgy, hogy „de". Ma már ez a stilisztikai szabály sem érvényes, pedig valóban, a régi klasszikus korban nem illett mondatot így kezdeni. Most mégis így kezdődik a mondat, „hibásan" kezdődik. Vagy inkább „hibásan" folytatódik?. A történetíró ezért kezdi így: de! Kezdhetné úgy is, hogy és… -, mégis így kezdi: „de…", hogy most is lássuk, amit az előző részben már megérthettük. A nehézségek, hányattatások, nehéz korszakok oka ugyanis éppen ebben a hibás kezdésben van: de! Isten kihozta népét Egyiptomból, csodálatosan vezette őket a pusztában, ígéretét valóra váltotta és nekik adta az Ígéret Földjét, de… Isten gyermekei gonoszul éltek. Isten szerette őket, Isten hordozta őket, de… ők föllázadtak. Így ez a szó nem mondatkezdet jelöl, hanem nemzedékeket, korszakokat fog át, áldások és átkok ideje, bőség, békesség, nyugodalom és háborúság ideje bontakozik ki belőle.

Ez a kis szó köt össze mindent! Mint ahogy a mi életünkben is sokszor ezen múlik minden. Isten szeretetében hordoz, de… nekem nem kell az Ő szeretete, Isten világosságot ragyogtat rám, de… én jobban kedvelem a sötétséget. Isten fölragyogtatja rám hűségét, de… én hűtlen vagyok. Isten világos életrendet szab meg nekem csodálatos törvényében, de… én önmagam istene akarok lenni. S ezen minden megváltozik, minden másra-fordul, mint amikor átállítják a váltót, s a vonat nem arra megy, amerre mennie kellene, hanem másfelé fut.

Nem nagy szó az, hogy „de", s mégis! Ebben a történetben Isten népe immár nem nyolc, hanem tizennyolc esztendőt tölt hányattatások között. Gonoszul cselekedtek, elhagyták a szövetséget és elfeledték az Urat. Egy emberöltővel korábban csak nyolc évig tartott a hányattatás, nyolc évig élt Isten népe kiszolgáltatottságban egy észak-keletről érkező arámi kiskirály uralma alatt, aki alól aztán Othniel fölszabadította őket. Most Eglon király érkezik Moábból, ő már tizennyolc évig zsarnokoskodik Isten népén.

A történetből azonban sok minden más is kibontakozik. Először is azt halljuk, hogy a szabadító, akit Isten támaszt, benjáminita. Tehát immár nem a Jordán keleti oldalán támad a baj, a problémák nem a pusztaság felőli oldalon keletkeznek, hanem a Jordántól nyugatra, az ország közepén. Azt halljuk, hogy ez az Eglon összeszövetkezett Ammonnal (egy másik kis országgal) és az amálekitákkal, a Jordántól nyugatra élő, félnomád népekkel és rabló törzsekkel, aztán együtt átkeltek a Jordánon és elfoglalták a pálmák városát. Izrael fiainak ed-

dig csak arra volt szükségük, hogy összeszedve erejüket a folyó keleti partján élő három törzset segítsék. A szövetségi rend, a törzsi hűség megkövetelte, hogy átkeljenek a gázlókon, harcba szálljanak, és felszabadítsák testvéreiket. A Jordánon innen azonban biztonságban voltak. Eddig. Most azonban Moáb királya, Eglon a szövetséges hadnépekkel átkel a Jordánon és elfoglalja a pálmák városát, ott székel, onnan uralkodik, onnan tartja rabigában Isten népét. A pálmák városa Jerikó.

Milyen megrendítő látni, hogy amit Isten egykor ingyen kegyelméből, csodálatos módon Izrael gyermekeinek ajándékozott, azt most ők bűneik miatt elveszítik. Emlékszünk a honfoglalás történetére, a bevehetetlen városra, Jerikóra! Maradványait feltárták a régészek, s megállapították, hogy a korbeli világban ez volt az egyik legnagyobb katonai erődítmény. Bizony, lehetetlen volt ezt a várost egy sivatagból érkező zarándok-népnek, Izraelnek elfoglalnia. De nem is kellett mást tenniük, mint hétszer körbejárniuk, hét nap kürtölve, és ledőltek a város falai. Ajándékba kapták, Istentől, csodálatos módon, ingyen. De… de most bűneik miatt elveszítik. A történet tengelyében az a nagy üzenet áll, s ez szól hozzánk is, mai igeolvasókhoz, Krisztus-követőkhöz is, hogy amit Isten ingyen szeretetéből nekünk ajándékozott, azt elveszíthetjük bűneink miatt. Jaj, bizony. Amit csaknem ugyanúgy kaptunk – kitárnám a kezem, s mutatnám! – „potyán" -, ahogy mondani szoktuk: csak a kezed kell érte kinyújtani, s a tiéd, Isten azt néked elkészítette, neked ajándékozta, s nincs is rá magyarázatod, történeted, hogy miképpen lett a tiéd, viszont, jaj, arra van ma-

Józsué 6:15

Amit Isten nekik ajándékozott, bűneik miatt elvesztik

gyarázatod és szomorú történeted, hogy miért veszítetted el! Isten népe most azt éli át, hogy a Jordántól nyugatra, Jerikóban, mondhatni, az ország stratégiai központján trónol az ellenség. Mert akié Jerikó, az birtokolja a Jordán réveit, az birtokolja az országon keresztül-kasul északra, délre, keletre és nyugatra futó utakat, akié Jerikó, azé a kontroll - és Jerikó immár nem Isten gyermekeié. A saját országukban, saját birtokukon, saját életük kellős közepén más az úr. Így mondja kérlelhetetlen egyszerűséggel az ige: de… az Izrael fiai gonoszul cselekedtek az Úr szemei előtt, megerősítette az Úr Eglont, Moáb királyát Izrael ellen, azért, mert gonoszul cselekedtek az Úr szemei előtt!

most más az Úr

Megerősítette az Úr Eglont! Milyen fájdalmas pofon ez is! Mert nem is úgy veszítik el a pálmák városát, hogy az összedőltek volna falai, vagy tűzvész perzselte volna fel, vagy esetleg a benjámininták összevesztek volna egy másik törzzsel, akik átjöttek volna ide, és elfoglalták volna. Ez a helyzet polgárháborús állapotot jelez, s nem is katasztrófa áll a háttérben. Isten az, aki megerősít egy pogány királyt. Hatalmat ad a kezébe. Isten forgatja a történelem kerekét, s most Eglonnak pörgeti ki a szerencsét. S milyen fájdalmas ez Isten gyermekei számára! Ők Ábrahám óta abban éltek, hogy kivételezettek. Ők a kedvezett nép. Ebben éltek még az egyiptomi fogságban is, hogy eljön majd a szabadító. Abban éltek a pusztai vándorláskor is, hogy amit Isten megígért az atyáknak, az övék lesz bizonyosan, és kizárólagosan lesz az övék. Isten így is kötötte velük a szövetséget: ti vagytok a szent nép, ti vagytok a ki-

választottak. Viszont Isten megvet és gyűlöl minden bálványimádást, utálatosságot, mindent, ami környező népek körében dívik. Olykor szívszorító, rettenetes, keserű és borzasztó történeteket olvasunk arról, hogyan sújt le Isten a környező népekre, a bálványimádókra. De lám, most éppen egy bálványimádóé minden! Hát hogy lehet ez? Isten egy bálványimádót segít fel az arra, hogy uralkodjon az Ő népén. Hogy lehet ez?

Történt ilyesmi a mi egyházunk életében is. Nem is olyan rég. Mennyit csodálkoztunk mi, hívők, hogyan lehet az, hogy az egyház életében a kommunisták mondják meg, hogy mi legyen?! Az ateisták! Ők választottak püspököt, ők mondták meg, hogy miről kell prédikálni, ők adtak engedélyt, hogy lehet-e templomot építeni. Emlékszem, segédlelkész koromban Székesfehérvárra kellett utaznom az Állami Egyházügyi Hivatal titkárához. Nagyhangú, borissza ember volt – nem kötöttem a tomporomra tőrt, testvérek, engem az Úr nem jelölt bírának! Ám ott kellett pitizni, hogy járuljon már hozzá, hogy a sáregresi általános iskolában lehessen hittant tartani. Csak ült velem szemben ez a foxi-maxis cipészmester, aki kitanult valami gyorstalpalót és okoskodott velem. Hogy lehet ez? Hogy nemcsak megengedi ezt az Úr, hanem fölsegíti, hatalmat ad neki. Ezt olvassuk ugyanis: megerősítette az Úr. A bűneinkért lehet ez, mert Isten népe – halljuk csak az egyszerű mondatot – gonoszuk cselekedett az Úr szemei előtt. Íme, ez a de! S mi minden következik belőle. Egy másodperc alatt kimondjuk: de! - egy másodperc alatt más irányba forgatjuk magunkat, és rabiga a következménye.

hogy lehet ez?

Azonban azt halljuk a 15. versben: ekkor megint az Úrhoz kiáltottak, és az Úr szabadítót támasztott nekik. Mivel az ítélet nem örökre szól, a terheket sem kell végtelenségig hordozni! Az összeomlás Istennek kemény ostora, szent pedagógiája, hogy a népét újra magához térítse! Ezt pedig ebből értjük meg: szabadítót támasztott. A moábita, pogány királyt, aki keletről érkezett és beült az ország szíve közepébe, Isten csak megerősítette. Viszont a jobbra-fordításkor szabadítót támaszt. A kifejezés a Bírák könyvében rendre ismétlődik és csodát fejez ki! Vajon mit tudunk ezekről a szabadító hősöktől? Nem tudtuk Othnielről sem, nem tudjuk Ehudról, nem fogjuk tudni majd Deboráról sem, hogy kik voltak valójában. Isten támasztja őket, Isten Lelke nyugszik rajtuk. Isten küldi el őket erre a szolgálatra, a szabadításra.

szabadítót támaszt

A szabadítás itt két szakaszban megy végbe. Előbb maga Ehud végzi el – mondjuk ki! – a rettenetes munkát. Cselekkel eljut a király elé, mégpedig úgy, hogy négyszemközt maradhat vele. S éppen erre készült. A jobb oldalára egy könyöknyi – körülbelül 45-50 centiméternyi - tőrt kötöz, ezt nem veszik észre, mert nem tudják, hogy suta, vagyis balkezes – szokás szerint a jobbkezes emberek a baloldalon hordják a fegyvert, onnan rántják elő. Eglon emberei nem tudták, hogy Ehud balkezes, így nem vették észre az elrejtett fegyvert. Ez volt az egyik csel. A másik csel az volt, hogy magánkihallgatást kért a királytól. Miután átadta az adó-ajándékot, és emberei hazaindultak, egymaga visszatért, s azt mondta a királynak, hogy titkos beszéde volna vele. Mire a király azt mondta neki: hall-

csel

gass, hallgass! - aztán kiküldte az embereit, négyszemközt maradtak, és ekkor Ehud gyilkos merényletben végzett a királlyal. De nem a cselekről akarok szólni, testvérek, hanem arról, hogy egyáltalán miképpen került ő oda. Izrael fiai ajándékot küldtek Eglonnak, és Ehud vezette a deputációt. Mi ez az ajándék? Természetesen, az uralkodónak illett ajándékot adni. Ha volt kérés, vagy a királynak jubileuma, névnapja volt, ajándékot kellett vinni. A zsarnok talán éppen akkor ünnepeltette Izrael „felszabadításának" tizennyolcadik évfordulóját, mondjuk, április 4.-én. S amikor Ehud magánkihallgatást kért, a király azt hitte, valami extra jön még. A király korrupt ember volt, s azt hitte, egy korrupt alattvaló akar vele titokban megbeszélni valamit. Ezért mondja neki: hallgass, menjen ki mindenki, ne hallja senki, négyszemközt beszéljük meg. Egyesek szerint a király arra gondolt, hogy Ehud jóslatot, isteni üzenetet akar neki átadni, tehát metafizikai erő érkezik.

Azért taglalom ezt, mert az ajándék szó csak a magyar fülnek hangzik úgy, hogy ajándék. Az eredeti nyelvben speciális szakrális ajándékról volt szó. Igen ritkán jelenik meg más vonatkozásban. A kifejezés tehát kötött. Néhány példát mondok, mindenki fogja érteni. Egy újságban néhány évvel ezelőtt arról írtak, hogy X.Y. református püspök istentiszteletet celebrált, Mi, reformátusok hátrahőkölünk. Celebrálni misét szoktak, istentiszteletet nem szoktak celebrálni. Elvétette az újságíró. Az, hogy celebrál, sajátos kifejezés. Vagy, ha azt mondjuk: Úrasztala, tudjuk, nem arról az asztalról beszélünk, amin a malacot trancsírozzák disznóvágáskor. Amikor kimondták a héber

ajándék

szót: minchah, ajándék, mindenki értette, hogy szakrális ajándékról van szó. Ezt vittek Eglonnak, Moáb királyának. Vajon, Istennek vitték? Én megengedem ezt a következtetést. Eglon istenkirály volt, vagy inkább istennek gondolta magát. Korábbi gyülekezetemben volt egy szomszédunk, kedves, de rettentő hitetlen, istentelen ember. Ha találkoztunk, bosszantott is. Mindegyre azt mondogatta: tiszteletes úr, én vagyok Isten fia, maguknak van Jézusuk, de én vagyok Isten fia. Egyik délután is így istenkedett. Hazamentem, de húsz perc múlva szaladtak át, mert Bandi bácsi úgy, ahogy volt, egy szál klott-gatyában hevert az udvaron holtan. Talán értitek. Ez az Eglon sikerember volt - sikerült elfoglalnia a Jordán réveit, sikerült megszereznie a pálmák városát, sikerrel felülmúlta az előző kiskirályt, már tizennyolc éve uralkodott –, talán döngette a mellét, s mondta: isten vagyok én. S Izrael gyermekei úgy vittek neki ajándékot, mintha oltárra vitték volna

istennek gondolta magát

Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről. Ne legyenek néked idegen isteneid énelőttem. Ez az első parancsolat. Emlékeztetek mindenkit arra, amit múlt vasárnap hallottunk: elfelejtkeztek Izrael fiai az Úrról. Elfelejtették a parancsolatot, elfelejtették a szabadítót, elfelejtették, hogy kinek jár az ajándék. És ezért ez az egykor szabad nép, mely kizárólag az örökkévaló, láthatatlan, mindent betöltő és dicsőséges Istennek szolgált, most egy pufi-királynak, egy pogánynak hordja, amit csak Isten oltárára lehet vinni. Megrendítő. Kinek szolgálsz te? Annak, aki istenkedik előtted? S oda kell adnod neki azt, ami egyedül az Úré, és senki

I Mőz. 20

másé? Minősített ajándék ez. Én az Úr vagyok, a te Istened, - ne feledd ezt. Ő a szabadító Isten. És Isten elvégzi a szabadítást Ehud által. Ehud nemcsak Eglont, a hamis istent öli meg, hanem ügyesen elmenekül az erődből, hadba szólítja népét, s kihasználva az ellenség zavarodottságát, lerohannak a hegyekből, elfoglalják a Jordán réveit, bekerítik a hódítókat és megsemmisítik őket.

S aztán azt olvassuk: megnyugodott a föld nyolcvan esztendeig. Nemzedékekre tartó békekorszak következett be. De miért ad Isten békét? Erről is mondanunk kell befejezésül néhány szót. Először is, csodálatosan szavak állnak az utolsó versben. Azt mondja: így aláztatott meg Moáb abban az időben Izrael keze alatt. Így aláztatott meg. Nem Ehud alázta meg, nem Efraim és Benjamin alázta meg, nem a felszabadító harcosok alázták meg. Így aláztatott meg. Miután Isten gyermekei belátták a bűnüket, fölkiáltottak az Úrhoz, újra fölajánlották az életüket a szabadság Istenének, Ő szabadítót rendelt. Ez a passzív ige – megaláztatott - fejezi ki, hogy Isten visszavonta az átkot. Nekünk is elég ennyi.

Aztán látjuk, hogy ez a békekorszak arra szolgálhatott volna, hogy a hála korszaka legyen. A múltkor elmondottam, hogy az Isten-felejtés legnyilvánvalóbb jele az, amikor az ember hálátlanul él, csak mormog, nyöszörög, pedig nincs miért panaszkodnia. Tehát a békekorszak a hála korszaka. Ha most arra a tizennyolc-húsz évre visszatekintek, mely mögöttünk van, bizony, mennyi mindenért adhattunk volna hálát. Megaláztatott az orosz! Nem mi kergettük el, elment. Adtunk érte

hála

hálát? Csak nyöszörgünk, panaszkodunk. Aztán a békekorszak a tanulásé is. Minden nemzedéknek, a gyermekeinknek, az unokáinknak lehetett volna tanulni, kellett volna tanulni az Isten útjait. Mennyi a mulasztásunk, a vétkünk, milyen hamar elintézzük mi az Isten útjait, pedig azzal nem lehet betelni, ahogy a zsoltáros mondja: éjjel és nappal azon gondolkozom! Én meg azt hallom egyre mindenhonnan, mikor prédikálni kezdenék: csak röviden… Csak röviden, egy kis intstant-prédikációt kérünk, - a Nescafé mintájára, egy kis ness-prédikációt! Egy kanál ness, egy kis forró víz, fölkavarjuk, meg van oldva. A legnépszerűbbek ma az egyperces prédikációk. Kegyelem néktek és békesség – Ámen! Az ilyet szeretjük. Pedig az életünk ki nem telhetne az örökkévaló Isten dolgainak a tanulásában.

dicsőítés

Isten visszaadja

És végezetre a béke-korszak a dicsőítés kora is. Hívj segítségül engem a nyomorúság idején, és én megszabadítalak téged, és te dicsőítesz engem – mondja az ige. Isten gyermekei megaláztatásuk legnagyobb mélységében az Isten-dicsőítés erejét, szimbólumait, ajándékait egy pogány uralkodó, egy istentelen kiskirály, egy senki lábaihoz hordták. Te engem hívj segítségül, - mondja az Úr -, én megszabadítalak téged, és te engem fogsz dicsőíteni. Ez a keresztyén élet titka. Minden békekorszakban, szabadítás után, miután Isten visszaajándékozza nekünk, amit eltékozoltunk, időt kapunk, hogy időnk és életünk a háláé, a tanulásé és a dicsőítésé legyen. Ámen

2009. szeptember 6-án

KIÁLTS AZ ÚRHOZ!

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 4. RÉSZ

Az előző történet azzal fejeződött be, hogy Isten két nemzedékre való békeidőt adott. Nem véletlenül hangsúlyozza a Bírák könyve, hogy egy-egy szabadítás után hosszabb-rövidebb időre békeidő állt be. A békeidő nem a tétlenség ideje, hanem a hála, a tanulás, és isten-dicsőítés ideje. Eltelt kétnemzedéknyi idő, s szinte már lakonikusan cseng a mai történet kezdő szava: de…! Az újabb nemzedék gonoszul cselekszik az Úr előtt, megfeledkezik Istenről, elhagyja a szövetséget, idegen istenek után jár. Ekkor Isten előveszi ostorát, hogy népét magához térítse. Ma Debora áll előttünk, a hős szabadító asszony, aki a győztes csata után csodálatos, ujjongó éneket énekel. Ezt ma nem olvastam föl, majd a következő alkalommal tárgyaljuk. Mégis utalni fogok rá, mert az ujjongó ének ugyanazt beszéli el, amit ma hallottunk, igaz, nem a történetíró leírásában. Olyan ez, mint amikor a projektorban két lemezt teszünk egymásra, és így az apró különbségek meg tudnak jelenni. A két leírás, a történeti és a költészeti kiegészíti egymást.

Tehát a kétnemzedéknyi békeidő után Izrael fiai ismét elhitették magukkal, hogy a saját erejük, saját ügyességük, okosságuk teremtette meg a békét, és megint-máris gonoszul cse-

lekedtek Isten előtt. A Bírák könyve általában nem sokat taglalja, hogy mit jelentett ez. Az előző részek leírásakor is csak annyit hallottunk, hogy megjelent egy idegen király vagy egy idegen nép, és uralkodtak Izraelen. Hogy mit jelent elnyomásban élni, azt persze mi is jól tudjuk. Tudtuk, mit jelent rabságban élni, amikor itt voltak az oroszok, s tudjuk azt is, hogy mit jelent ma a banko-krácia uralma, az összes adónk elment már, mégis rabok vagyunk és nem szabadok. De hogy abban az időben konkrétan mit jelentett ez, erről nem sokat hallunk. Ám Debora éneke három rövid megjegyzést tesz, és ez segít. Hadd idézzem ezeket. Arról énekel Debora, hogy abban az időben, amikor Isten felhatalmazta őt, hogy szabadító vezére legyen népének: „pihentek az utak és az úton járók tekervényes ösvényekre tértek." Pihentek az utak? Ez azt jelenti, hogy megszűnt a közbiztonság. Rablók járták a vidéket. Így akiknek mégis az egyik településről a másikra kellett utazniuk, azok tekervényes utakat, erdei ösvényeket választottak maguknak. Pihentek az utak. Aztán – folytatja Debora – megszűntek a kerítetlen helyek Izraelben. A kerítetlen helyek, vagyis a falvak és tanyák lakói bemenekültek a városokba. A falu kerítetlen, azaz védtelen hely, a város a kerített hely, ahova – tudniillik a várba - be lehetett húzódni, ha ellenség jött. Erdélyben még ma is sok helyen lehet látni erőd-templomokat. Ezeket azért építették, hogy legalább az a kevés ember megmaradjon, aki bemenekült a kerítés mögé, mikor bejött a tatár, a török. Debora jelzi, hogy elnéptelenedett az ország. Kánaán királya, Jábin és vezére, Sisera – akiket Isten rá-

Bírák 5:6-7

szabadított Izraelre - időről időre, de főleg aratáskor végigjárták a vidéket, kifosztották az embereket, elraboltak mindent, s aki ellenállt, legyilkolták. Elnéptelenedett a világ. Harmadszor pedig azt mondja Debora, hogy miután népe új isteneket választott – ez volt a nagy bűn! -, mindjárt fellángolt a harc. Milyen érdekes! Új istenek után kezdtek járni, s máris véget ért a békesség, azonnal fellángolt a harc. De ha már föllángolt a harc – fokozza Debora a drámai leírást, s kérdezi: pajzs és dárda láttatott-e a negyvenezernél? A tudósok szerint akkoriban körülbelül negyvenezer embert tudott volna mozgósítani a teljes törzsszövetség. Ha országos háború tört volna ki, enynyi embert lehetett azonnal csatarendbe állítani. De melyiknél láttatok pajzsot vagy dárdát? – kérdezi Debora. Vagyis, mai politikai nyelven, a régi Izraelt pacifikálták. Sisera volt a „békefenntartó." Az elnyomott népnél nem volt fegyver. Emlékszünk még Ehud történetére, amikor Eglonhoz készül, hogy elvégezze a merényletet, ezt olvastuk: „szerzett magának" egy kétélű kardot. Nem magához vette kardját, ami otthon lógott, mint őseinek régi kardja, nem is ment a fegyverraktárba vételezni egyet, hanem szerzett. Még a magyar nyelvben is ügyességet, fortélyt feltételez a szerzés szó. A mai történet végén pedig arról hallottunk, hogy Jáhel sem fegyverrel ölte meg a menekülő zsoldosvezért, Siserát, hanem egy sátorcölöppel. Izraelnek nincs fegyvere. Falvai kiüresedtek. Az országban nincs közbiztonság.

fellángolt a harc

békefenntartó

Megrendítő leírása ez az akkori állapotnak. Ráadásul Kánaán királya, Jábin fölfogadott egy Illíriából való férfit, Siserát,

aki győzhetetlen haddal uralta az országot. Kilencszáz „tankja" volt, kilencszáz páncélozott harci kocsija. Kilencszáz tank. Ki tudja fölvenni a versenyt kilencszáz tankkal? Ki tud szembeszállni ilyen haderővel? Győzhetetlen ember ez a Sisera. Ráadásul a serege mindenféle zsoldos népekből állt. Tehát most nem valamelyik szomszédos kánaáni ország néphadserege vonult be Izraelbe, hanem zsoldosok érkeztek, akiknek a zsoldja abból volt, amit elvettek az elnyomottaktól. Nemrégiben, a második világháború kezdetére emlékezve korabeli fotókat állítottak ki. Amikor a németek nyugatról, a szovjetek keletről lerohanták Lengyelországot, a lengyelek, akik mindig híres lovasok voltak, megpróbálták lovassági rohammal felvenni a harcot a német páncélos hadosztályokkal szemben – több fotón látható ez. S mennyire reménytelen vállalkozás. Lengyelország két hét alatt összeomlott. Hát ki vehette volna fel a harcot Sisera kilencszáz páncélozott harci szekerével szemben?

Ezért is kiáltott Izrael az Úrhoz. Így mondja az ige: és kiáltottak Izrael fiai az Úrhoz, mert Siserának kilencszáz vasszekere volt, és immár húsz esztendeje zsarnokoskodott a nép fölött. A legelső történetben azt hallottuk, hogy a megszállás nyolc évig tartott, múltkor azt hallottuk, hogy a második elnyomatás tizennyolc évig tartott, most pedig immár húsz esztendeje tart a zsarnokoskodás. S ekkor Izrael megtér. Visszaemlékezik, hogy van egy szabadító Istene, visszaemlékezik, hogy ez a szabadító Isten szövetséget kötött velük, védelmet, menedéket és békét ígért nekik. S ennek csak egy a feltétele: Én az Úr vagyok, a te Istened, aki kiszabadítottalak téged…ne

ahol az Isten, ott a szabadság

legyen idegen istened énelőttem. Ez a feltétel. Ha a nép visszatalál Istenéhez, Őt követi, Őt imádja, Neki hódol, Isten bizonnyal elvégzi a szabadítást. Mert ahol az Úr, ott a szabadság.

A nehéz helyzetről még azt is el kell mondanunk – és elnézést kérek a jelenlevő hölgyektől, de most visszautazunk egy időgépben –, hogy a szabadítást egy asszony által érkezik. Pedig katonadolog lenne az! Amikor Debora az énekében kérdezi, hogy pajzs és dárda láttatott-e a negyvenezreknél, akkor Izrael férfiairól beszél. A háború nem asszonydolog, sőt azt mondjuk, hogy még a bíráskodás sem volt asszonydolog. Itt valami egészen különös, kivételes helyzetről van szó. De mielőtt elkezdjük a régi korok embereit kárhoztatni, hogy különbséget tettek férfi és nő között, s nem volt egyenjogúság meg egyenrangúság, amit mi a világon a legtermészetesebb dolognak tartunk, még egyszer szeretném leszögezni azt, amit a bevezetőben mondottam. Mi nem tudjuk a bírákról, hogy milyen képességek alapján lettek a nép vezérei. Semmilyen leírást nem olvasunk erről, sőt, azt is látni fogjuk, hogy némelyikük méltatlan is volt arra, hogy népe szabadítója legyen. Csak ebből a szempontból értjük meg Debora szerepét. Jelzi ezt az ige: „ebben az időben Debora volt a prófétanő." Nem bíró volt előbb, hanem prófétanő. Isten Lelke volt rajta. Tehát ezért lehetett bíró, mert minden bíró Isten Lelke által lett bíróvá, minden szabadító Isten lelke által lett szabadítóvá, s nem azért, mert ügyesebb vagy erősebb volt. A Királyok történetében is felbukkan ez. Sault ugyanis azért választották királylyá, mert egy fejjel magasabb volt mindenkinél. S jó választás

1 Sámuel 9:2

volt Saul? Igen, nagydarab, szép szálas ember volt – ő kellett! De Istennek végül félre kellett tennie Sault. És az a kis pásztorgyerek lett Izraelnek szabadítója, akinek csak egy parittyája volt meg néhány kövecskéje. Akin az Isten Lelke megnyugszik, az a szabadító.

Így érkezünk el a mai történet közepébe. Izrael csodálatos győzelmet arat. Tízezer emberrel mentek ki, tehát a hadra fogható népnek csak a negyedével, s azt sem nagyon tudjuk, milyen fegyvereik voltak. Ám ez a szabadulás órája! Bárák, a katonai vezető az ütközet előtt még kétségbe volt esve, nem látta, hogyan lehetne ezt a csatát megnyerni. Ám Isten csodálatos szabadulást adott. S éppen Debora éneke írja le, hogy miképpen is. A történeti elbeszélés csak ennyit mond, hogy Isten megrettentette Siserát. Debora viszont leírja, hogy Sisera jó stratéga, volt, s tudta, hogy a domboldalakon nem lehet a lovas-kocsikkal manőverezni, levonult hát a Kisón patak völgyébe, sík terepre, és ott várt. Ott bárkivel felvehette a harcot, a páncélos szekereivel azonnal legázolhatta volna. Azonban - mondja Debora - „az égből harcoltak értünk." Ez volt a csillagok háborúja. Így énekel: a csillagok az ő helyükről vívtak Siserával. Vagyis megnyílott az ég, és leszakadt egy nagy tavaszi zápor, és a hegyekből lerohanó víz megtöltötte a Kisón patak medrét. És ami eddig Sisera erőssége volt, éppen az lett most a veszte, a nehéz, vasalt kocsik beleragadtak a sárba. S ettől ő olyannyira megijedt, hogy maga is leugrott a szekeréről és elmenekült, hiába oldott ugyanis kereket, a kocsi egy tapodtat sem tudott már menni. Csodálatos győ-

„az égből harcoltak értünk" (Bír. 5:21)

zelem ez! E dráma közepén áll Bárák és Debora beszélgetése. Debora a bíró, Isten őt szabadítóul rendelte. Ő magához hívatja Bárákot és így szól hozzá: Hát nem parancsolta meg az Úr, az Izraelnek Istene: menj és vonulj a Tábor hegyére, végy magaddal tízezer embert Nafthali és Zebulon fiai közül!? Én kihozom ellened Siserát, és a kezedbe adom. Nem megparancsolta az Úr? Ez a kérdés a közepe a mai történetnek.

Amikor erre a régi, rettenetes és egyben nagyszerű történetre visszatekintve azon gondolkodunk, hogy mégis mi mozgatta meg az embereket a történelmi mélyponton, mi indított el mégis tízezer embert, erre a beszélgetésre kell figyelnünk! Tízezren engedelmeskedtek a hívó szónak. Tehát nem indult el mindenki. Majd hallani fogjuk, hogy például Rubenről azt énekli Debora gúnyolódva: Ruben nagy fogadkozásokat tett, de nem indult el. De akik elindultak, miért indultak el? Akik vállalták az emberileg szólva teljesen reménytelen harcot, miért tették? Azért, mert megértették, hogy most az Úr parancsol nekik. A győzelem nem Debora és Bárák okos stratégiája volt, hogy ugyanis a Kisón völgyében ez szokott történni, különösen tavasszal. Igen, 1799-ben is megtörtént ugyanez, amikor Napóleon a törökökkel harcolt, s a török haderőt éppen egy ilyen felhőszakadás sodorta el. De nem ez az ok, és nem is az, amire utaltam már, hogy Marx-xal szólva, a proletáriátus csak a láncait veszthette el, s ez a harc volt a végső, egy életem, egy halálom…

Oh, kedves testvérek, elfut az ember, ha legyőzhetetlen akadályt lát – sőt, el sem indul! Az Úr szava az ok – az iste-

az engedelmesség a győzelem titka

ni parancsnak való engedelmességben van a győzelem titka. Eleinte még Bárák, a hadvezér is vonakodik. Mikor küldené Debora a háborúba, Bárák azt feleli, hogy ha eljössz, elmegyek én is, ha nem jössz el, én se megyek. Vagyis Debora maga a szövetség ládája. Ő maga az Úr jelenléte. Túlzónak tűnik, amikor énekében úgy szól magáról, hogy én vagyok Izrael anyja, s mégis ő az, és ha ő nincs ott, nincs ott az isteni szó sem, nincs ott az elkötelező erő sem, nincs ott az okosság és a bátorság a csata megnyerésére. Van azonban Bárák vonakodásának egy következménye is és ez még jobban megerősíti az előbbieket. S most megint a férfiakról kell szólni, meg a hadvezérekről. A vonakodó Báráknak azt mondja Debora: elmegyek veled, ott leszek a csatában, de a győzelem dicsősége nem a tiéd lesz, asszony kezében hagyja azt az Úr. És ez így is lett. Meghagyom, Bárák talán azt gondolta, hogy Debora magának akarja a dicsőséget! Hát gyere, jól van, te vagy a próféta, te vagy a bíró, nem baj, ha asszony vagy, kivétel erősíti a szabályt, legyen most asszonyé a dicsőség, mi, férfiak megengedjük ezt időnként. Amúgy is: ha már a magyar férfiak az olimpián egy aranyérmet se tudnak nyerni, örülünk, ha leány nyeri. Rendben van. Ha már a politikai elitből nem telik ki férfi vezetőnek, választunk nőt is – mi férfiak így gondolkodunk. Hát legyen – mondja Bárák. Ám nem Deboráé lesz a dicsőség, hanem egy másik asszonyé, egy idegené, Jáhelé. Ki ez a Jáhel? Jáhel egy áruló felesége. Azt halljuk egy megjegyzésben, hogy egy keneus férfi a csatatér környékén táborozott, s látva a felvonulást, jelentette Siserának, hogy Bárák felvonult a Tá-

bor hegyére. Az ő felesége Jáhel. És mégis Jáhelé lesz a dicsőség. Sisera bemenekült hozzá, elbújt a lazsnak alatt, kért egy kis ivóvizet, mert nagyon megszomjazott futás közben. Megparancsolta Jáhelnek, hogy senkinek ne árulja el. Amikor aztán elaludt, Jáhel egy sátorverő cölöppel átütötte a halántékát. Mire megérkezik Bárák, az üldöző hadvezér, akinek el kellett volna fognia Siserát, a dicsőség már egy asszonyé. Mert Isten elvégzi, amit megparancsolt, s ha mi vonakodunk, kimaradunk a szabadítás nagyszerűségéből. Ez a történet nem egyetlen főszereplőt állít elénk. Itt nem egy magában álló hőst látunk, hanem szövevényes kapcsolatokat, sok-sok embert kell megszólítani, elkötelezni. Isten most ilyen módon szabadítja meg népét. Ha a mélyben, a gödör alján vagy, ha nincs már erőd föltápászkodni, ha nem látsz magad körül semmiféle kiutat, mert kilencszáz vassal kivert harci szekér dübörög feléd, ha az utakra sem tanácsos kimenni, csak a kerti ösvényeken lehet lopakodni, s ha a kerítetlen helyek már megszűntek, ha háborúskodás tölti meg az ország életét, ha az emberek idegen istenek után járnak is, halljad csak Debora szavát: nem az Úr parancsolta néked? Az Úr parancsolta, nem a szívem, nem a kétségbeesésem, nem a szabadságvágyam, nem a büszkeségem, hanem az Úr. Őhozzá kiáltottak Izrael gyermekei, Ő meghallgatta őket, szabadítót küldött nekik, és újra megajándékozta őket a békesség idejével. Kiálts az Úrhoz és engedelmeskedj az Ő szavának. Ámen.

2009. szeptember 13-án

ÉN AZ ÚRNAK

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 4-5. RÉSZ

Két fejezet beszéli el a Sisera fölött aratott győzelmet. Ebből az egyik fejezet történeti elbeszélés, ezt a múltkor olvastam, a másik az a diadalének, amit ma hallottunk, ezt Izrael prófétanője és bírája, Debora énekli. A történeti és a himnikus elbeszélés olyan, mint amikor projektorozunk, és két lapot egymásra teszünk, s noha nagyjából mindkettő ugyanazt mutatja, az árnyalatok, a részletek együtt mutatják meg a lényeget. A múltkor - s éppen Debora énekére hivatkozva - részleteztem, hogy milyen közállapotok uralkodtak a régi Izraelben. Egy elnyomó hatalom huszonnyolc esztendeig uralkodott, lehetetlen helyzet alakult ki, bizonytalanná vált minden, megszűnt a vidéki élet, az emberek városokba menekültek, kiszolgáltatottak lettek. Most csak azt emelem ki, amit ma újra hallottunk: a nép új isteneket választott, és mindjárt kigyúlt a harc a kapuk előtt.

A nehéz történelmi szakaszokat, az elnyomatás idejét mindig ez jellemzi. Pontosan jelzi a baj okát: új isteneket választott a nép. Más isten után menni, tehát a szabadító Istennek hátat fordítani, azt jelenti, hogy a nép azonnal rabságra ítéli önmagát. Más istent választani, például, a hatalom istenét,

a pénz istenét, azt jelenti, hogy nyomban kigyúl a harc. Mikor Isten népe gonoszul cselekedett az Úr előtt, a bűnt választotta, a bűnt ölelgette magához, azonnal kitört a háborúság, mint valami halálos fertőzés, lappangó lob. S így van ez most is. Ahol virágzik a bűn, ott azonnal békétlenség támad. Ahol az emberek a bűn nyomán járnak, ott hiába sóhajtoznak, kiáltoznak, epekednek, vágyakoznak: beh jó lenne egy kis békesség! – ott bizony, megbomlanak a családok, tönkremennek a barátságok, megszűnik az egymás iránti bizalom, s mindenki harcolni fog, mindenki ellensége lesz mindenkinek. Ember lesz embernek farkasa.

ahol virágzik a bűn, ott békétlenség támad

De most a diadaléneket hallottuk! Debora megénekli a győzelmet, leírja a csatát és a körülményeket. Sőt, a győzteseket is számba veszi. Nemcsak arról szól, hogy az ellenség mekkora sereggel vonult fel, s lám hogyan aratott mégis a nép csodálatos győzelmet Isten kegyelméből (mert az égből harcoltak Izraelért, a csillagok a maguk helyéről vívtak háborút Siserával), hanem felsorolja azokat a törzseket is, akik részt vettek a fölszabadító háborúban. Miközben hallgattuk az éneket, kitűnt nekünk is, hogy Debora szabadságharcról zeng. Egy olyan országban vívták meg ezt a harcot, ahol nem volt központi kormányzat és ellenség zsarnokoskodott a népen. Egyszóval, Sisera legyőzése egy nagy szabadságharc, népfelkelés eredménye volt. Vagy inkább: forradalomé. A forradalmak sohasem tervezésből születnek. Nincsenek kormányok, parlamentek, vezérkarok, akik elhatároznák, tudatosan megterveznék a forradalmat, az mindig spontán támad, váratlanul, hirtelenül

érkezik. De hogy kik vettek benne részt, kik voltak a hősök, azokat most megénekli Debora.

Bír. 5:23

S közben megjegyzi azokat is, akik nem vettek részt a harcban. Az egyik távolmaradó törzs kapcsán mondja – a 23. versben Mérozról beszél –, hogy nem jöttek az Úr segítségére. Ha a fülünk csiszolódott már mindenféle jó dogmatikán, református igehirdetésen, akár meg is tudunk ezen a mondaton botránkozni: „nem jöttek az Úr segítségére?!" Mi ez? Isten segítségére sietni? Hát kell Istennek valami segéderő, egy parityás törzs néhány tucat katonával, hogy beszálljanak a csatába? Értjük azonban a költői képet, a fölfokozást. Az Úr ügyéről, Isten népének a nagy ügyéről volt szó, az elnyomatás alóli felszabadulásról. Ez volt a tét. De némelyek nem jöttek az Úr segélyére vitézei közé, hanem távol maradtak. Viszont – mondja Debora, amikor a hősöket sorolja – felkelt az Izrael maradéka. Hősöket sorol, törzseket, Benjámint, Efraimot, Isszakhárt, Zebulont, a halálra szántakat, akik szinte fegyver nélkül, huszonnyolc évi pacifikálás után – talán csak egy parittyájuk volt, mégis – elmentek a csatába, nos, ők voltak a maradék. Ez a szó: maradék, később, ahogy előrehaladva olvassuk Isten népének történetét, különösen a prófétai iratokat, egyre többször fog előkerülni. Ezekben azt olvassuk, hogy a nagy történelmi katasztrófák után, amikor szétszéledtek, elmenekültek az ország lakói, elomlott minden, valami mégis maradt, vagy éppen: némelyek, a maradék visszatért. Ézsaiás próféta így mondja: fölsarjad egy vesszőszál a törzsökről, a megmaradt csonkról. Később vigasztaló beszédeiben azt halljuk, hogy egyre ke-

a maradék

Ézsaiás 11:1

vesebb ez a maradék. S a végére szinte elfogy. Egy késői zsoltár már így kiált fel: nincs igaz ember, egy sincs. Mindez pedig előretekint a beteljesülő időre, amikor már egy valaki marad: Jézus Krisztus. Ő az egyetlen hajtás, ki felsarjad, és ebben az egyetlenegyben végzi el Isten a teljes szabadítást.

Itt még sokan vannak, akik a maradékba esnek. Lehet mondani, hogy most még a maradék több is, mint azok, akik nem vettek részt a szabadságharcban. A hősök itt még többen vannak, mint a távolmaradók. De nézzük, kik hiányoztak! Debora felsorolja őket. Ott kéne nekik lenniük a diadallistán, a hősök, a zsákmányosztók között, ám most szégyenlistán szerepelnek. Néhány törzset nevez meg. Gileádról szól, aki a Jordánon túl pihen. Emlékszünk Gileádra? Néhány nemzedékkel korábban csodálatos segítséget kaptak a Jordánon-inneni törzsektől. Akkor őket szorongatták a pusztai népek. A többi törzs azonban átkelt a Jordánon és segítségre sietett. Hát Dán miért időzik hajóinál? – kérdezi Debora. Róluk még nem hallottuk, de majd Gedeon történetekor értesülünk arról, hogy amikor a tengerparti népek megtámadják őket, el kell hagyniuk őseik földjét, szórványnéppé lesznek, északra vándorolnak és szétszóródnak. Aztán – folytatja Debora – Áser a tengerpartján ül és nyugszik öbleinél – talán valamelyik turista-paradicsomban? -, miközben testvéreivel felszabadító háborút kellene vívni!

De akiket ma igazán ki kell emelnünk, azok a Rúben törzse. A törzsi rangsor szerint övék az elsőség. Most azonban, mondja Debora az énekében: „csak Rúben patakjainál vannak

nagy elhatározások. Miért maradtál ülve a hodályban, hogy hallgasd nyájad bégetését? Rúben patakjánál nagyok voltak az elhatározások." Figyeljük meg: először jelen időben mondja: csak Rúben patakjánál vannak nagy elhatározások, vagyis: megfontolások, nekifohászkodások, ígérvények. Rúben tehát megígérte, hogy elmegy – erre utal a kifejezés. A következő versben viszont múlt időben halljuk ugyanezt: csak Rúben patakjánál voltak nagy elhatározások. Micsoda megrendítő kép ez! Vannak nagy elhatározások – vagy csak voltak? Le vannak írva a kötelezvények, meg van fogalmazva a szövetség ősi rendje, él a tizenkét törzs körében a pusztai vándorlás óta kialakult szent kötelezettség-vállalás. Vannak tehát, vannak kötelezettségek, s most szükség is van segítségre, szolidaritásra, testvériességre, erőre, hiszen beállt a lehetőség, hogy újra szabad legyen a nép. Ám a következő mondatban azt halljuk: Rúben patakjánál nagyok voltak az elhatározások. Vagyis, ami őket kötelezte volna, s amire a szavukat adták, az nekik már csak múlt idő. Van egy szép énekünk, bűnbánattal szoktuk énekelni: „sok szép ígéretem, jaj, de hányszor megtagadtam." Ez is múlt idő. Sok szép vágyamat, nekibuzdulásomat, ezernyi szent elkötelezésemet – a sok mondatot – hogy ugyanis tudom, tudom, mi a dolgom - megtagadtam. Igen, testvérek, sokszor mondjuk, hogy tudom én, mit kell tennem, tudom én, mi a hívő ember dolga, tudom, hogy mi tartozik rám. Debora éneke tükör, elénk is tartja, s mutatja: múlt az már, távoli visszhang, már nem tudod, csak tudtad, csak ígérted, csak elhatároztad, csak kezedet adtad rá, de lépést nem tettél érte. S ott

voltak nagy elhatározások

van a kettő között a gúnyos mondat, rettenetesen hangzik: miért maradtál ülve a hodályban, hogy hallgasd nyájad bégetését? Rúben törzse, kinek körében nagyok voltak az elhatározások, nagyok voltak a megfontolások, négykézlábra ereszkedett, és otthon maradt a hodályban.

Természetesen, tudom én is, mindig úgy volt a történelem, még a magyar történelem is, hogy semmi rendkívüli nincs ebben a megjegyzésben. Debora fölsorolja, hogy kik kapnak zsákmány, kiké a dicsőség, kik fognak kitüntetést kapni, kiknek fognak emlékoszlopot állítani, majd tanulság okáért, megszégyenítésért fölsorolja azokat is, akik elpihentek a tengerparton, jó szélre fordították a vitorlát, másfelé néztek, meg otthon hallgatták a birkák bégetését, mert ezt fontosabbnak tartották, mint testvéreik megsegítését. Ebben nem mutat nagy különbségeket a történelem. De nem is ez a veleje az éneknek, hanem az, amit a harmadik versben hallottunk. Ez mutatja meg, hogy miről van itt szó. Azt mondja Debora:

Halljátok meg királyok, figyeljetek fejedelmek!
Én, én az Úrnak éneket mondok.
Dicséretet zengek az Úrnak, az Izrael Istenének.

én, én

Első hallásra is megüti a fülünket, hogy itt egy gyönyörű, személyes költői föltolulást hallunk: én, én. Talán a szigorú nyelvtantanárok azt mondják, nem kell ezt így mondani kétszer: én, én. Sőt, a magyar nyelvben még azt sem kell mondani, hogy én, a mi nyelvünk úgy ragoz, hogy az alany benne van az igében, lehetne tehát azt is mondani: halljátok meg királyok, figyeljetek fejedelmek. Éneket mondok az Úrnak.

Ez lenne stilisztikailag jeles. Más nyelvekben persze oda kell tenni az alanyt, mert az külön áll. De a héber nyelvben is az igében van az alany, a héber is úgy ragoz, ahogy a magyar. Talán ezért gondolta néhány 17. századi református prédikátor, hogy a héber meg a magyar nyelv rokonok. Miért mondja hát Debora, hogy: én, én? Mi ez a föltolulás? Talán azért mondja, gondolhatnánk, mert ő, ő Izrael anyja, ő az, aki tolmácsolta az Úr szavát, ő az, aki asszony létére elment a csatába, ő az, aki mozgósította az erőket, ő, az asszony, a gyenge nő. A csapatok vezérük kiáltására nem indultak útnak, de Debora szavára igen. Odaállhat hát az éneke elejére is, és mondhatja: én, én. A dicsőséglista is vele kezdődik. S ez meg is felel a történetnek. Nem szükséges a diadal pillanatában álszerénynek lenni. Itt minden Debora körül forog. Emlékszünk, amikor Bárákot unszolja, hogy induljon harcra, Bárák azt mondja – pedig ő a vezér, ő a kardos ember, tízezreknek parancsol! – azt mondja: ha eljössz a csatába – mondja Deborának, aki még Cinka Panka se volt !–, ha eljössz a csatába, elmegyek én is, ha nem jössz, én sem megyek. Méltó hát, hogy Debora - ő, ő! - álljon első helyen a diadalénekben is!

S talán az is méltó, hogy kétszer mondja egymás után: én, én! Ám Debora így folytatja: én, én… az Úrnak mondok éneket, és Izrael Istenét magasztalom. Nem magát magasztalja, nem magát dicsőíti föl, nem úgy áll az első helyen, hogy vele kezdődik, és vele végződik minden. Nem önmaga hősköltményét zengi, hanem azt mondja, hogy én – tart egy kis szünetet – s mondja megint: én – csak Istenről szólok! Így is visz-

én csak Istenről szólok

szaadható: én viszont az Úrnak éneklek. Az egyik angol fordítás tökéletesen érzi ezt, és így fordítja: Én, viszont én az Úrnak éneklek. Tessék belegondolni, a Kison patakjában megáradt a tavaszi zápor és elsöpörte az ezernyi páncélozott harci kocsit, Isten népéé lett a győzelem. Csak ki kellett nyújtani kezüket a diadalért. Emlékezzünk csak, milyen kiszolgáltatottak voltak ők ezzel a rettenetes haderővel szemben – mégis övék a győzelem! Micsoda diadal ez! Micsoda ujjongás, micsoda ének méltó hát ehhez? Csak emlékeztetek, hogy Debora énekében nemcsak a lusták, a távolmaradók, a gyávák, a bárányként bégetők vannak felsorolva, hanem és főleg fel vannak sorolva a halálra szántak, a maradék, a győztesek, a hősök, akiknek Isten diadalt adott, – nahát, ennek a sornak az elejére oda kell tenni Deborát. Ő viszont azt mondja, hogy én nem magamnak éneklek, nem a magam eposzát írom. Én az Úrnak éneklek!

Ez a döntő. Ez azt jelenti, hogy akik részt vettek a harcban, akik megértették, hogy az Úr parancsol nekik, s megértették, hogy megannyi tétlenkedésük, gyávaságuk, restségük, szándékos ellenszegülésük után, most mégis segítségre jön az Úr, meghallgatta kiáltásukat -, tehát lépni, mozdulni, tenni kell, s ezért nem vonhatták ki magukat, nem húzódhattak akolba, mondván: mi mindig vesztettünk – amit mi, magyarok szoktuk mondogatni – , meg hogy nekünk sohasem sikerült semmi, csak volt valami kis szalmaláng, aztán porba hullott minden, most tehát akik megértették a kegyelem ügyét, és Deborához csatlakoztak, az énekben is csatlakoznak hozzá. Így is szól az ének felirata: Debora és Bárák éneke. Tehát Bárák, a hadve-

De Rúben nem énekel

zér is énekel, és énekel Efraim is, énekel Benjámin és a többiek, mindenki énekel, összeforrnak egy énekben, egy ujjongásban, egy magasztalásban, egy győzelemben. De Rúben nem énekel. Vagyis nem az a Rúben törzséről szóló kritika veleje, hogy gyávák voltak, otthon maradtak – hát, legfeljebb nem kapnak a zsákmányból! –, hanem az, hogy nincsenek ott, amikor a nép az ő Istenét dicsőíti, nincsenek ott abban a magasztos pillanatban, amikor boldogan átélhetik, hogy megsegítette őket az Úr! Nincsenek ott a diadalban, amikor átélhetik, hogy nem emberi erőfeszítés, nem emberi esély, nem kalkulus, nem a hol-fenn-hol-lenn, nem a jószerencse-balszerencse, hanem az Úr segített. Mert – tudjátok, kedves testvérek – az emberi életnek azok a legnagyszerűbb pillanatai, azok az igazi diadal-pillanatok, azok a legcsodálatosabb percek, akkor fakad fel a szívből föltartóztathatatlanul az ének és árad, mint tavaszi zápor, amikor az ember átéli ezt: nem én voltam az, Isten volt az, nem én voltam erős, nem én voltam ügyes, nem én rendeztem el a dolgot – Isten volt az! És ez azért nagyszerű, mert amikor Isten ad valamit, amit kérünk Tőle, Ő adhatná úgy is, ahogy a hentes. Múltkor a csarnokban állt előttem egy asszonyság és azt mondta a hentesnek: 74 deka! – így: 74 deka! – combot kérek. A hentes feltehetően ismerte már, mert addig nyiszatolta, csapkodta, vágta, mérte a húst, míg pontosan 74 dekagramm nem lett. Lehetne így is, kérek egy kis gyógyulást, kérem a családom békességét, kérek egy kis szabad levegőt, kérek egy munkahelyet, kérem a barátomat vissza, kérem az elvesztegetett életemre a föloldozást – és nem kérek többet.

Csak annyit. Isten mindig többet ad. Jézus szerénységre tanít minket: a mi mindennapi kenyerünket add meg nékünk ma! Ma reggeltől lefekvésig. És mi ezt mindig azzal a bizalommal kérjük, hogy holnap is fog adni, és holnapután is. Mért Jézus ezt is mondja: ne aggódjatok a holnap felöl, tudja a mennyei Atyátok, mire van szükségetek. Isten mindig többet ad. Ebből a többől marad ki Rúben, ennek a szabadító Istennek nem énekel diadalmas éneket, hanem hallgatja még mindig otthon a bárányok bégetését. Hát nem az Úr parancsolta neked? – mondta a csata előtt Debora Baráknak. Hát nem az Úr parancsolta neked? – mondja ma a Szentlélek neked. Neked parancsolta, hogy legyél ott az ujjongók körében, akik átélték, hogy Isten mindig többet adott. Halljátok meg királyok, figyeljetek fejedelmek: én, én az Úrnak énekelek, dicséretet zengek az Úrnak, Izrael Istenének. Én az Úrnak zengek. Ámen.

Isten mindig többet ad

2009. SZEPTEMBER 20-ÁN

ÉN LESZEK VELED!

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 6. RÉSZ

Néhány évtizednyi béke után újra koppannak a súlyos szavakat: gonoszul cselekedtek Izrael fiai az Úr előtt, és az Úr a Midianiták kezébe adta őket. Most egy olyan nép nevét halljuk, akikkel már találkoztunk néhány évszázaddal korábban, a pusztai vándorlás idején. Akkor Mózes és Józsué Isten segítségével legyőzte őket. A honfoglalás után eltűnik a nevük a krónikákból, pusztai nép lévén nem volt dolguk többé Isten gyermekeivel. Most mégis, Isten büntető keze alatt, ahogy népére bocsátja ostorát, megjelennek. És sötétséget hoznak. Éjszaka van. Részben valóságosan, részben jelképesen. Ez a kelet felől érkező pusztai rablótörzs úgy lepte meg újra meg újra aratási időben Isten népét, mint ahogy eget sötétítve jött a mindent elpusztító sáskaraj. Így mondja: annyian voltak, mint a sáskák, úgy pusztítottak, ahogyan a sáska lelegeli mindazt, amit talál. Olykor filmhíradókon mi is láthatjuk a sáskajárások rettenetes képeit. De éjszaka van azért is, mert Isten gyermekei nappal is éjszakában kénytelenek élni. Olyan rettenetes erővel jelent meg ez a sivatagi rablónép, hogy a lakosság felhúzódott előlük a hegyoldalakba, barlangokba költöztek, erősségeket készítettek, ám ezzel csak a puszta életü-

éjszaka

ket tudták megmenteni, a termés minden aratáskor odaveszett. Az idősebb nemzedék tudja, mit jelentett, amikor lesöpörték a padlásokat terménybeszolgáltatáskor. Bizony éjszaka kellett tilosban vágni, éjszaka kellett a keveset megmenteni, úgy, ahogy Gedeon is tette, mikor éjszaka, sötétben csépelte a gabonát, hogy talán egy keveset megmentsen a kezükből. Most azonban nem akarom részletezni ezt a történelmi katasztrófát, mert korábban bőségben hallottunk már arról, mit jelent az, amikor egy idegen nép megszálló hatalomként regnál, elveszi a termést, elveszi az életet. Egyetlen egy szóval lehet ezt kifejezni: éjszaka. Nagy a baj, Isten népe történelmi mélypontra érkezett. Éjszaka van. Éjszaka.

Aztán hét esztendei sanyarúság után fölkiáltanak Istenhez. Isten most nem szabadítót küld – ez különbség a korábbi történetekhez képest! –, hanem előbb prófétát ad. Tehát nemcsak azt kell látnunk, amit az éjszaka képe fejez ki, hogy ugyanis nagy a baj. Isten gyermekei érdemlették is ezt az ítéletet, nyomorúságuknak oka van. Ez pedig vallási természetű. Igen, sok mindent el lehetne még mondani a nyomorúság politikai okairól is. Látni fogjuk, például, hogy meglazult a tizenkét törzs szövetsége, hűtlenek lettek egymás iránt, hátat fordítottak egymásnak. De ez korábban is megesett. Debora énekében már hallottunk arról, hogy bizonyos törzsek nem mentek el a felszabadító háborúba. S nyilván, voltak a nyomorúságnak világtörténelmi okai is. A napkeletről érkező népek nem szabad vállalkozásból indulnak nyugatnak, hanem azért, mert a nagyhatalmak szinte préselték-nyomták őket a tenger felé.

Elvették az életerüket, ezért át kellett vonulniuk erre a területre. Mégis, a prófétai szó nem hagy kétséget afelől, hogy a nyomorúság oka döntő módon vallási. Isten prófétát küld, aki mintegy Isten szájaként szól: ezt mondja az Izrael Istene: én vezettelek fel titeket Egyiptomból, én szabadítottalak ki titeket a szolgálat házából, én mentettelek meg az egyiptomiak kezéből, minden nyomorgatóitok kezéből, akiket kiűztem előletek. S azt mondtam nektek: én az Úr vagyok, a ti Istenetek, ne féljétek az Emoreusok istenét, akiknek földjén laktok, de ti nem hallgattatok az én szómra. Szövetségszegésről van szó. Isten gyermekeinek azt kell megérteniük ebben a drámai helyzetben, hogy saját maguknak okozták a bajt, a maguk fejére idézték a nyomorúságot, mert szövetségszegőkké lettek.

a nyomorúság oka vallási

A korábbi történetekben a könyörgés azonban azonnal meghallgatásra talált, az alázatnak, a bűnbánatnak mindjárt lett foganatja is, és támadt szabadító. Most azonban bele kell látnunk a dolgok mélyébe, és a baj orvoslását a gyökereknél kell elkezdeni. Vallási természetű a baj, ismétlem még egyszer. S mielőtt Gedeon, mint szabadító színre lépne, mielőtt bátor és hős vezérként elvégezné a szabadítást, előbb egy tisztázásra van szükség. Merthogy éjszaka van.

A mi Gedeonunk Manassé törzséből való, és a saját nemzetségén belül a legjelentéktelenebbnek számít, ő a legkisebb fiú. A legkisebb fiú pedig csak a mesében lehet nagy hős. A szövetségi és törzsi rendben a legkisebb fiú mégiscsak a legkisebb, se tekintélye, se nyomós szava, legfeljebb cselédkedhet az apja házánál. Kisfiú. Erről a Gedeonról hallunk most, Isten angya-

a kisfiú

la érkezik hozzá, megszólítja, és mindjárt el is mondja a csodálatos ígéretet: az Úr veled, erős férfiú. Gedeon viszont azonnal példálózni kezd: miért beszélsz te nekem Istenről, miért beszélsz nekem az Úrról? Ha az Úr velünk lenne, vagy velem lenne, akkor mindez nem következhetett volna be. Panasz ez? Ellenvetés? Hárítás? Azt hiszem, testvérek, inkább az utóbbi. Ez bizony hárítás, és a történetből szépen kiderül, hogy máris miért hárít Gedeon. Persze, érvel Gedeon, mondták nekünk atyáink a régi dolgokat, elmesélték, hogy miképpen szabadította ki Isten a népünket Egyiptomból, elmondták a pusztai vándorlás csodálatos történetét, elmondták a honfoglalás történetét is, ez szent hagyomány, de hát „őseimnek véres kardja, fogason függ, rozsda marja", rég volt, szép volt… – ha most, most lenne velünk az Úr, akkor nem történne volna mindez. Nem lenne éjszaka. Még egyszer mondom, a történetből kiderül, hogy ez itt nem panasz, ez csak ürügy, hárítás. Milyen érdekes az emberi szív, milyen érdekes a logikánk is! Tudván tudjuk, hogy magunknak okoztuk a bajt, tudván tudjuk, hogy Isten szava ellenére letértünk a jó útról, rámentünk a rossz útra, és isszuk a levét, mégis mondjuk: ha velünk lenne az Úr, akkor ez nem történhetett volna meg! S tovább is megyek! Sokan mondják ma is: ha lenne-volna Isten, akkor ez meg ez nem következhetett volna be! Panasz ez? Gedeon szájában sem tűnik panasznak. Elhárítja a feladatot. S aztán, ahogy bontakozik a beszélgetése az angyallal, és az isteni feladatot is megkapja a szabadításra, továbbra is csak hárít, s most már nemcsak azt mondja, hogy ő a legjelentéktelenebb család legki-

sebb gyermeke, hanem hogy ha valóban Isten küldötte az angyal, valóban isteni szót hozott, és isteni felhatalmazást közöl, adjon jelet. Gedeon jelet kér, tisztán akar látni. Amikor azonban megkapja a jelet, kétségbeesik. Megijed, összeszorul a szíve, fölkiált: végem van, mert Isten angyalával beszéltem. Isten angyalával pimaszkodtam. Nem hittem az isteni szónak, nem hittem az isteni küldetésben. S még sincs vége, mert Isten már kiszemelte őt, és visszavonhatatlan Istennek akarata, hogy ez a férfiú legyen a szabadító. Újból megerősíti és elküldi a szabadításra. Lám a szabadítás gyökere is vallási természetű.

a szabadítás gyökere is vallási

Először is tehát a hamis istentől kell megszabadulni. És hogy miért olyan bonyodalmas ez, az abból a konkrét parancsból derül ki, amit Gedeonnak legelőbb kell elvégeznie: végy egy tulkot atyád ökrei közül, meg egy másikat, amely hét éves, rontsd le a Baál oltárát, amely a te atyádé… Itt a drámának a közepe. Ha éjszaka van, akkor nemcsak külső okok miatt van éjszaka. Nemcsak egy nagy történelmi sáskaraj felhőzi el a napot, nemcsak a hegyekbe fölhúzódva kell szinte már barlanglakóként, – bocsánat – hajléktalanként élniük azoknak, akik egykor honosak voltak itt. Ez bizony a hitnek mély éjszakája. Kié az oltár, amit le kell rombolni? Ezt az oltárt nem egy midianita kiskirály állította, nem egy ellenséges hatalom tette oda, az nem olyan, mint minálunk volt a felszabadító csapatok emlékműve, mely előtt minden április 4.-én politikai istentiszteletet kellett tartani, s aztán mikor elmentek a felszabadító csapatok, egy-kettő maradt csak mutatóba, mert többe került volna lebontatni, mint otthagyni. Ez a helyzet más, mint

a dráma közepe

amiről korábban hallottunk, amikor szinte istenkirályként ünnepeltette magát egy-egy megszálló nép fejedelme. Ez az oltár egy hamis isten oltára, bálványoltár – és a Gedeon apjáé! Házi oltár. Ez bizony a hitnek sötét éjszakája. Nem kívül van a baj, nem történelmi-ideológiai kényszerekről van szó, immár belül van a hamis isten. Baál-oltárról hallunk. Baál a termékenység istene volt, a bőség istene, a szerencse istene, mai nyelvre így tudnám lefordítani: a jólét istene, a fogyasztás istene. Konzum-isten. Nyilván a régi időkben másképp jártak a Baál papjai - maradt egy-két régészeti nyom, hosszú köntösök, cifra csengettyűk. Ma a reklámszakemberek, vagy a politikai ideológusok másképp járnak, ám ugyanazt azt mondják, hogy addig élet az élet, amíg növekszik a fogyasztás. Azért élünk, hogy fogyasszunk. A világ pedig kétségbe esik, ha a fogyasztás egy ezrelékkel is csökken, a világ csődöt kiabál, hogyha az emberek azt mondják, hogy nem akarom a stelázsit három évenként kicserélni, jó lesz az tíz évig is. Ma már kinevetjük azokat az idős embereket, akik a boltból hazatérve kisimogatják a reklámszatyrot meg a csomagoló papírt, beteszik a polcra szépen, és azt mondják: jó lesz az még valamire. A Baál a fogyasztás, a bőség, a televény istene. De mégsem akármilyen isten, akit elég csak nézni. Baálnak áldozni is kellett, mégpedig – ha úgy hozta a sora – embert is kellett áldozni neki. Így hangzik a próféták egyik panasza az elpogányosodott néppel szemben, s olykor királyokkal szemben is: átvitted a te fiadat a tűzön. Ez a biblikus kifejezés - átvitte a tűzön - azt jelenti, hogy égő áldozattal föláldoztak valakit. Ez az isten csak

megsötétedés

akkor adott, hogyha adtak neki, csak akkor volt bőség, ha az ember a vérét csorgatta érte. És ez az isten van most ott a család közepette, Gedeon apjának házi oltárán imádják. Éjszaka van, megsötétedés. Hogy szólt a prófétai szó? Én az Úr vagyok, a te Istened, aki kiszabadítottalak, csodálatosan vezettelek, minden nyomorúságodban megmentettelek, életre való világot ajándékoztam neked. Az élő Isten mindig így mutatkozik be. Idézzünk egy történetet a Királyok könyvéből. Évszázadok múltán is támadt egy nagy prófétája Izraelnek, Illés, aki egy istenítéletben párbajra hívta Baál papjait. Milyen plasztikusan van ott leírva: a Baál-oltárt négyszáz pap ugrálja körül egész nap, a vérüket ontják, szaggatják magukat, de nem gyullad meg az oltár. Mert nem gyulladhat meg az oltár, mert ez egy hamis isten oltára. Ez az isten az ember vágyainak a kivetülése, ez az isten egy hamis elgondolás, hogy úgy jutok előrébb, hogy felélem magam elől a saját életemet. Ez az isten feléteti velünk a saját jövendőnket. Éjszaka van. Le kell rombolni ezt az oltárt.

Gedeon azonban, noha Isten határozottan, jelek kíséretében parancsolja ezt, nem tudja megtenni, nem meri fényes nappal elvégezni az oltár-rombolást, mert félt a rokonságától és a városlakóktól. Kiválasztott hát tíz férfit a szolgák közül, és éjszaka rombolta le az oltárt. Íme, egy éjszakai történet. Fél az apjától. S erről szeretnék még néhány szót szólni.

Micsoda mély konfliktus ez! Ne feledjük, a történet egy tradicionális világban megy végbe. Itt törzsek, nemzetségek, nemzetségfők kezén forog minden. Az apa szava minden-

ről elkötelezően szól. Az apa a ház ura, ő a nemzetség feje, s amerre megy, arra megy minden gyermeke is, ahogyan dönt, úgy kell viselkednie mindenkinek. Nagy konfliktus hát ez, hiszen gyermek és szülő között támad. Ez is ismerős talán! Mégis, kedves szülők és nagyszülők, engedjétek csak gyermekeiteknek és unokáitoknak, hogy az élő Istenre emlékeztessenek! S ha nem emlékeztetnek, akkor se neveljétek őket arra, hogy a Baálnak áldozzanak, ne sugalljátok nekik, hogy akkor lesznek boldogok, sikeresek, ha a fogyasztás versenyében dobogós helyet szereznek. Mert ennek tragikus következményei vannak. S a magyar nép jól ismeri ezt. Először jött az egyke, aztán jött az egyse. Hallottam nemrégiben, amikor egy családban a harmadik gyermeket várták, hogy az egész rokonság hisztériában tört ki: mi lesz itt? Miből lesz ez a gyerek eltartva, hogy lehet megélni? Ne neveljétek a gyerekeiteket arra, hogy kaparj kurta, neked is jut! Ne engedjétek a gyerekeket abban gondolkozni, hogy csak pofon kell csapni a másikat, és el kell tőle venni, mert úgymond, az élet egy nagy törtetés. Ne higgyetek a szociál-darwinistáknak, akik azt mondják, hogy az emberi társadalom csak úgy mehet előbbre, ha az erősebb meg az ügyesebb legyőzi a gyengébbet, és csak az marad fönn, aki ezt a nagy túlélő játékot a másikat agyontaposva csinálja. Gedeon most a saját apjával kerül konfliktusba. Gedeonnak az élő Isten jelent meg, az apja egy bálványistent imádott. Gedeon az élő Istennek állított oltárt, míg a családban, a háznál, a városban ott volt a hamis isten. De hogy Isten Gedeont szemelte ki szabadítónak, azt az is bizonyítja, hogy azon az éjszakán még

Gedeon apja megtér

egy csodálatos megtérés is bekövetkezik. Gedeon apja megtér. Nem az idősebb nemzedék adja át az élő Isten hitét az utána jövő nemzedéknek, hanem fordítva.

Reggel, amikor látják, hogy elrombolva az oltár, kivágva a szent berek, és a fái éppen parázslanak egy másik oltáron, és azon a másik oltáron az élő Istennek való áldozatot mutattak be, természetesen mindenki felbőszül. Hát nem lehet Baált megsérteni, a mindenható-fogyasztás istennek nem lehet az orra alá pöckölni! Nem mehetünk boltba, nem törhetjük magunkat, nem gázolhatunk át a másikon, nem onthatjuk vérünket ezért a csodálatos rendszerért? Ki tette ezt? Nem kell sok idő, kiderül, Gedeon volt a tettes. A fiú lerontotta az apja oltárát. Kérik is az apját: adja ki, meg kell halnia, mert ezt cselekedte. Megsértette a vallásos rendet. Még egyszer mondom a szót: éjszaka. Hát nem az volt a halálos vétek Izraelben, ha valaki bálványt imádott? Hát nem volt az a halálos vétek, ha valaki hamis istennek állított oltárt? Nem annak kellett kivágattatnia az Ószövetség szigorú szabályai szerint, aki az egy örök Isten tiszteletétől eltért? De most így kiabálnak: add ki a fiadat, meg kell halnia, mert ezt tette, mert lerombolta Baál oltárát és kivágta a szent berket. S ekkor Joás, Gedeon apja így szól: Nem adom ki. Mit mond ezzel? Mit fejez ki? Azt hogy megtért. Korábban oltárt állított Baálnak, eltért Isten útjától, betagozódott korának a hamis kultúrájába, az istentelenség világába. De most, egy szempillantás alatt megtér, és ilyeneket mond: ti akarjátok megoltalmazni a Baált? Az ember védi istent? Őrséget kell fonni egy oltár körül, és meg kell védeni

azt a néhány követ? Nem fordítva van ez inkább? Hát nem Isten a mi oltalmazónk, nem Isten a mi hűséges Urunk? S ekkor már Joás szívében is ott zubognak az igék: igen, hallottam én is nemrég a prófétát, aki az élő Isten nevében beszélt: én szabadítottalak ki titeket, én mentettelek meg titeket, én könyörültem meg rajtatok, én vezettelek benneteket csodálatosan! Hát védje meg magát Baál, ha olyan nagy isten ő, védje meg magát, hogyha úgy gondoljátok, hogy ezt a nem létező valamit meg lehet sérteni! Pereljen az én fiammal Baál – mondja az apja. S rögtön kap Gedeon egy ragadványnevet: Jerubbaál: pereljen vele Baál. S a fiú életben marad, és kezdődhet majd a felszabadítás nagy munkája is.

Éjszaka van. Isten azonban prófétát küld, majd angyalt küld, majd maga szól, és elküldi szabadítóját. Így halljuk ezt Ézsaiás prófétánál egy másik rettenetes korszakban: Ímé, sötétség borítja a földet, de feltámad rajta az Úr dicsősége. Mi borítja a világunkat? – ezt kérdezi tőlünk az ige. Nem tévedek, ha azt mondom: sötétség. Sok-sok házi oltár áll, sok-sok bálványnak hódolnak, sok-sok hamis istennek áldoznak, sokan szívesen gondolják, hogy ez a jó rend, ezt meg kell védenünk, pedig ez a rend, ez a világ csak sötétség. Először hát otthon kell lerombolni a bálványoltárt, otthon kell behívni az életünkbe a szabadító Istent, vele kell a szövetséget megerősíteni, hogy a próféta szava számunkra is igazság legyen: bár sötétség borítja a földet, de feltámad rajta az Úr dicsősége. Ámen.

először otthon

2009. OKTÓBER 4-ÉN

AZ ÚRÉRT ÉS GEDEONÉRT! -1.

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 7. RÉSZ

A múlt alkalommal nemcsak Gedeonról, Izrael nagy szabadítójáról szóltam, hanem éjszakáról is. A mai történetből is azt hallottuk, hogy a döntő dolgok éjszaka mentek végbe, - de jelképesen is éjszaka volt. Ez nem a felejtésnek, az álomnak, a tétlenségnek az éjszakája, hanem sokkal rettenetesebb éjszaka ez, ez az istencsere éjszakája. Azt korábban is hallottuk, hogy Isten népe gonoszul cselekedett, és Isten büntetése utolérte őket. Törvénytelenségeket követtek el, nem tartották meg a szövetségi rendet, elfelejtették Istent és az Ő szövetségét. Itt azonban más történt. Nem elfelejtették, hanem elcserélték Istent. Csere-berés világ ez, az élő, igaz és szabadító Isten helyébe bálványokat állítottak. Ezért kellett Gedeonnak a szabadítást legelőbb azzal kezdenie, hogy lerontotta a hamis isten oltárát – s ez az oltár a saját apja által fölállított oltár volt! Tehát az istentelenség, bálványimádás ott volt már a nép szívében. S amikor az ellenség felvonul mint a sáskahad, hogy bosszút álljon, kezdődhet a szabadítás fegyverrel, háborúban is.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a Midiániták egy nagy civilizációs újítással léptek fel. A történészek szerint ők valósították meg a tömeges tevetartást. Most is olvastuk, tevék-

kel vonultak föl. Korábban Debora történetében azt hallottuk Siseráról, hogy kilencszáz harci szekere legyőzhetetlen hatalommá tette. Mai képpel élve, páncélos hadosztályai voltak. A midiániták nem rendelkeztek efféle páncélos erővel, ám a sivatagi tevék tömeges idomításával olyan lépést tettek a civilizáció útján, mely akkoriban legyőzhetetlenné tette őket. Gyorsléptű tevékkel pillanatok alatt be tudtak hatolni Izrael területére, de ha erős ellenállást tapasztaltak, rögtön vissza is tudtak húzódni a sivatagba. A teve szárazságtűrő állat, mindent kibír, egy nagyszámú tevecsorda nagy erő volt a Midiániták kezében. És tömegesen léptek is fel, olyan nagy sereggel indultak ki, mely sáskahadhoz hasonlított. Viszont azt is olvassuk, hogy ezúttal sem jelent meg ellenük a harcra Izraelnek valamennyi törzse. Csak harminckétezren voltak ott, pedig a törzs-szövetség ennél lényegesen nagyobb erőt ki tudott volna állítani, ha mindenki készséges lett volna.

Gedeon megint jeleket kér. Már korábban is kért jelet, most is ezt teszi. És kap is jeleket, - kérésre is, de kap úgy is jelet, hogy nem kérte. Erről szeretnék ma néhány szót szólni. A csatát nem szükséges részletezni, gyermek-istentiszteletes korunk óta belénk ívódott a történet, amikor éjszaka háromszáz katona – egyik kezükben kürt, a másikban korsó, beleállítva egy fáklya – megfújja a kürtöket, összetöri a korsókat, mire fölriad éjszakai álmából az ellenség, mindenütt villogó fáklyafényt lát, megriad, saját társaikat kezdik kaszabolni, majd elmenekülnek. (És az éneket is szívesen fújjuk: „Ne csüggedj el kicsiny sereg…) Ennyit a csatáról. Most a jelekről kell szólni.

a jelekről kell szólni

Gedeon már korábban is kért jelet. Akkor az Istennek készített oltáron meggyulladt az áldozati hús, s ez megerősítette őt abban, hogy valóban Isten angyala, sőt maga Isten beszélt vele. Most más jelet kér. Előbb a gyapjú jelét. Kitesz éjszakára egy kis gyapjút, s azt kéri, hogy ha valóban Isten az, aki őt elhívta, ha valóban igaz Isten ígérete, hogy vele lesz, megsegíti, akkor a gyapjú körül maradjon minden százaz, ne hulljon semmire harmat, de a gyapjúban legyen nedvesség. Az ige egyszerű szóval így mondja: és meglett. Nem is mond többet: meglett. Gedeon azonban, mint egy tudós kutató ellenpróbát kér, és azt mondja, legyen fordítva is: maradjon a gyapjú száraz, és legyen körülötte a mező mindenütt harmatos. És úgy lett. Mondhatnánk, ez már pimaszság Gedeon részéről, - ennyire tutira menni mégsem kellene, legalábbis nem Istennél. Mindegyre csak jelet kérni, zsarolni Istent: ha velem vagy, ügyemet pártfogolod, ha igaz az ígéreted, akkor legyen így, legyen úgy! Nem való megkísérteni Őt, s azt mondani: Isten, ha egyáltalán vagy, adj valami jelet, s ha úgy van, ahogy megígérted, legyen így, meg legyen úgy! De azt hiszem ez a látszólagos szerénység inkább a modern ember gondolata, a modern dogmatikus emberé. Hogy keresztyén módon vagyunk-e dogmatikusok, azt nem merném állítani, de azt merem állítani, hogy dogmatikusok vagyunk! A modern ember nem kér jelet, mert vagy úgy vannak a dolgok, ahogy vannak, vagy nincsenek is. Vagy úgy van, ahogy látom, ahogyan tapasztalom, vagy úgy van, ahogy az élet dolgaiból következik, vagy nincs is. Ez a modern dogma. Nem szerények vagyunk mi Isten előtt, ha-

dogmatikusok vagyunk

nem gőgösek. Gedeon szívében azonban más él. Tekintsünk bele majd ebbe is, hogy megértsük jelkérésének a lényegét.

Aztán, ugyan nem kéri, de más jelet is kap Gedeon, - és éppen itt mutatkozik meg a dolog értelme. Négy-öt törzsből harminckétezren vonultak föl a csatára, s a kor szokása szerint már elfoglalták a helyüket, az ellenfél is letáborozott, s keresték a terepet, ahol megütközhetnének. Ekkor Isten felszólítja Gedeont, hogy vezesse le az embereit a vízhez, parancsolja meg nekik, hogy igyanak, s majd, akiket ott kiválaszt, azok mennek harcra. De már ennek előtte haza kellett menniük azoknak, akik féltek. Ez önmagában még nem volt jel, de nyomasztó jelzésként szolgált: a sereg kétharmada hazaballagott, s maradt a harmada. Ám a vízpróba után a harmadának is csak a három százaléka maradt. Tízezerből háromszázan, az eredeti harminckétezerből háromszázan! – alig egy százalék! Ők azok, akik úgy itták a vizet, mint a kutya szokta. A többiek letérdelnek, s míg egyik tenyerükből szürcsölgették a vizet, a másik kezükben ott volt a fegyver, így körül tudtak nézni, s mivel csak fél-térden vannak, ha támadna is az ellenség, azonnal fel tudnának ugrani! Hát éppen ők a vitézek! S mégis, éppen ez a kilencezer-hétszáz nem kellett Istennek, pedig ők voltak a vitézek, a harcedzettek, ők tudták, hogy nem szabad védtelenül hagyni magukat, ha ilyen közel ellenség, s még az ivás kedvéért sem szabad lehasalni a vízpartra, és úgy lefetyelni a vizet. Íme, előbb a gyáváknak, most meg a vitézeknek kell hazamenni. S marad egy százalék! Hadászatilag szólva: senki nem maradt! Ekkor fordul meg minden. Amikor ha-

a vitézeknek haza kell menni

zament a huszonkétezer gyáva, az még rendjén volt. Vették a motyójukat, nem akartak harcba bocsátkozni, mentették a bőrüket. Ám most Isten azt parancsolja Gedeonnak, hogy a tapasztalt harcosként viselkedő emberei menjenek haza. A vitézek! S marad háromszáz fegyelmezetlen ember. Ekkor adja Isten az újabb jelet! Szól Gedeonnak még azon az éjszakán – megint éjszaka! Kelj fel, menj le az ellenség táborába, mert kezedbe adtam őket. Ha pedig félsz lemenni, menj le te és a szolgád, Púra a táborba és hallgasd ki, mit beszél az ellenfél. Még egy jel! Merthogy Gedeon, mondjuk ki, félt. Egy nagy hős áll előttünk, testvérek, akiről a Zsidókhoz írt levél is magasztos szavakkal szól. „Mit mondjak még – kezdi a Zsidókhoz írt levél passzusa –, kifogynék az időből, hogyha szólnom kellene…" S, lám, ha sok-sok hőst nem is lehet megnevezni, Gedeont mindenképpen meg kell említeni. És Gedeonnal is kezdi a felsorolást. Ő áll a hősök listájának az élén. És ez az ember fél! Hogyisne félne. Milyen abszurd az isteni jel, amit legutóbb kapott. Ez nem a gyapjú jele, mely kérésre egyszer nedves lett, máskor meg száraz maradt. A vízívás jelének súlyos tétje volt – csak az egy százalék maradt!

Zsidók 11:32

Persze, az Úr meg is indokolta döntését, amikor hazaküldette a vonakodókat, a gyávákat, a könnyen berezelőket. Azt mondta, menjen csak haza, aki akar, túl sok nekem itt ez a nép, nehogy a végén azt mondják velem szemben, hogy a mi sokaságunk, nagy hadi kivonulásunk, ügyességünk győzte le Midiánt. Ám most hazamegy a kilencezer-hétszáz is, és azok maradnak, akik talán csak arra képesek, hogy az egyik kezük-

ben kürt legyen, másikban egy korsó, benne egy égő fáklyával – fegyverről nem is hallunk itt! Milyen fegyverrel mentek ők oda? Megtámadni az ellenséget úgy, hogy az egyik kézben egy kürt van, másikban egy korsó? Gedeon tehát nem ok nélkül félt. Korábban is voltak más irányú félelmei, amikor az apja oltárát kellett lerontania, azt is csak éjszaka merte megtenni. Milyen megdöbbentő Isten igéjének ez a keresetlen őszintesége. Nem hinném, hogy a világtörténelem nagy csatáinak a leírását olvasva, valamelyik nagy hadvezérről, Nagy Sándorról, Julius Cézárról, Napóleonról vagy bárkiről azt találnánk, hogy a harcra készülődve végigcidrizte az éjszakát, és rettenetesen félt, amikor csatába indult. Inkább azt olvassuk: kard ki kard, és az első sorban vonult a hős, ő tette az első csapást, és rettenthetetlen oroszlánként küzdött. A mi Gedeonunk fél. De jelet kap. Jelet kap, olyat, amit nem ő kért, hanem Isten ad neki, s ez mutatja neki, egyrészt, hogy Isten vele van – ahogy megígérte („én vagyok veled" - és ez így nyomatékos: én vagyok az, aki veled van!), másrészt mutatja, hogy elég az, akit az Úr rendel szabadításra. Annyi elég. Amit az Úr elvégez, az elég.

Gedeon fél

álom-jel

Gedeon tehát álom-jelet kap arról, hogy biztos a győzelem. Isten így szól hozzá: - Gedeon, ha félsz itt ebben az éjsötétben, amikor minden olyan bizonytalan, amikor alig van embered, amikor nem lehet előre látni a dolgok kimenetét, ha félsz, menj le és hallhasd ki, miről beszél az ellenség. A midianita táborban két legény beszélget őrségen. Az egyik elmondja az álmát. Azt álmodta, hogy egy nagy árpacipó legurult a domboldalról, nekiment az egyik sátornak, kiütötte a cövekét, ösz-

szedőlt a sátor. A másik rögtön meg is fejti az álmot – ez Gedeon. (Ez az a Gedeon, aki arról híres vagy arról hírhedt, hogy éjszaka szokta csépelni a gabonát! Emlékszünk? Ő az a titkon csépelő, őrlő, kenyeret sütő Gedeon.) S ha ledőlt a sátrunk, fejti tovább az almot, akkor Isten Gedeon kezébe adta a táborunkat. Kell-e több Gedeonnak? Nedves lett a gyapjú, aztán szárazon maradt, Isten kiválogatta a győzedelmes seregét, és az ellenség már tudja, hogy el fogják veszíteni a csatát. Kell ennél több?

S kell-e nekünk több mint, amit Isten jelül ad nekünk? Ehhez azonban - hogy erre a kérdésre jól tudjunk felelni -, azt is meg kell vizsgáljuk, hogy megérintenek-e bennünket Isten jelei? Arról már szólottam, hogy modern dogmatikusok lévén, tartózkodunk attól, hogy bármit jelnek gondoljunk, hogy egy eseményben többet vagy mást lássunk, mint ami történt. Mi a maguk egyszerű nyersességében szeretjük a tényeket látni. De amikor mi is éjszakában vagyunk, az istencserék éjszakájában, és a néma bálványok, akiket a mai ember imád (mert ezek is néma bálványok, ezek sem adnak jelet, meg sem szólítanak, és semmi közük nincs a valósághoz), akkor még azt is ide kell venni, hogy ebben a mi éjszakánkban mi is félünk. Félünk, ahogy Gedeon félt? Vagy úgy félünk, ahogy a mai ember fél? A mai ember ugyanis úgy fél, hogy a félelme mellé a félelem ikertestvérét társítja: az érzéketlenséget! Nemrégiben beszélgettem valakivel, fogászra várakoztunk. Mondtam az illetőnek, nekem azért van bajom a fogaimmal, mert túl sokat beszélek és Isten időnként hol az egyiket, hol a másikat ki-

a félelem ikertestvére

töri, hogy ne beszéljek olyan sokat. mert nagyszájú ember vagyok. Hát ilyenkor legalább becsukom a számat. Mire az illető nyomban elkezdte mondani, hogy á, dehogy, szuvasodnak a fogak, öregszümk, ez az élet rendje, fel kell erre készülni. De aztán hirtelen megállt és azt mondta: tudja, azon csodálkozom, hogy olvasom a Bibliát – ő is most olvassa a Bírák könyvét! – és úgy megüt, hogy ezek a régiek úgy pertu beszélgettek Istennel. Hogy van ez, mondja már? Megszólítják Isten, hangokat hallanak, jeleket kapnak, utasításokat vesznek Tőle, hogy van ez? S mi maiak, miért nem vagyunk ezzel így? – kérdezte. Mert félünk, és beköltöztettük a szívünkbe a félelem ikertestvérét, az érzéketlenséget is. Így van ez, testvérek, a lélektan minden törvénye szerint is, hogy akinek az életét eltölti a félelem, az csak úgy tudja ezt elviselni, főleg mikor alig bírja a félelme terheit, hogy közönyössé és érzéketlenné lesz. Ez a rettenetes ikerpár tart fogva bennünket: hol félelem, hol érzéketlenség. Hol tele az életünk rettenetes szorongásokkal, hol pedig teljes érzéketlenséggel megyünk el az élet legfontosabb dolgai mellett – mit, az élet legfontosabb dolgai mellett!? – az Isten jelei mellett! Pedig Isten ma is ad jeleket. Jelek jönnek szüntelenül igéjéből. Aki a Bibliát olvassa, az annak minden mondatában üzenetet kap. Ha most a Bírák könyvét olvassuk, vagy ha az Újszövetség passzusait olvassuk, mondhatjuk-e, hogy ezek csak régi történetek, kultúr-históriába valók, jöjjenek az egzegéták, a szövegmagyarázók, majd ők elmondják, hogy miképpen volt az? Érezzük mindannyian, hogy itt isteni erők lüktetnek felénk: buzdítás, intés, megrovás, hi-

félelem és közöny

itt isteni erők lüktetnek

báztatás, a szeretetnek megannyi jele, minden, amire szükségünk van. S nem jönnek-e jelek a lelkiismeretünktől, ettől a furcsa és talányos önkényúrtól, akit a régiek szinte majdhogynem a Szentlélek szócsövévé tettek!? Nem int a lelkiismereted, nem késztet a lelkiismereted, nem buzdít a lelkiismereted, vagy nem kárhoztat éppen? Hiszen a lelkiismeret nem alszik, legfeljebb mi alszunk. A lelkiismeret szól, legfeljebb mi vagyunk süketek. És aztán nem kapunk-e jelet akkor, amikor a saját életünket imádságos módon mérlegeljük? Milyen csodálatos dolgokra tanít bennünket Isten igéje, amikor – csak egy példát mondok – így szól: „ne menjen le a nap a ti haragotokon, haragudjatok ám, de ne vétkezzetek". Estére érve az ember csak elgondolja, Isten előtti imádságban csak mérlegre teszi a napját, vagy reggelre kelve úgy indul neki a napnak, hogy mérlegre teszi a maga kis pára-létét, törékenységét, aggodalmait, terveit. S nem jönnek-e jelek és késztetések legfőképpen éppen Jézus Krisztus hatalmából, szabadításából?

a lelkiismeret nem alszik, mi alszunk

Gedeon ezt az ígéretet kapta: én vagyok az, aki veled leszek. Így indult el lerombolni a hamis isten oltárát, így fújta meg a kürtöket és hívta egybe szabadításra a törzseket, így kellett elengednie a hadsereg kétharmadát, így kellett az embereit levezényelnie a vízhez, és maradt meg hadseregének mindössze egy százaléka. Így kellett lelopóznia az ellenségnek táborába s kihallgatni, hogy övé a győzelem. S így kellett azt a háromszázat meggyőzni arról, hogy kezünkben a győzelem, és velük elindulni és megnyerni a csatát. S vajon velük? Én vagyok az, aki veled vagyok! – kapta minden jelből a buzdítást. Ma is

hallottuk a keresztség szereztetésének igéjében: Ímé, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig – ez Krisztusunk szava! Gedeon jeleket kért, de nem azért, mert pimasz lett volna, nem azért, mert száz százalékban be akarta magát biztosítani. Ha így lett volna, ő az első, aki hazaindul a táborból, amikor Isten elbocsátotta a félelmes szívűeket. Mert azok mentek haza, akik féltek. Csak féltek! Gedeon azonban fél – és beszélget, beszélget az ő Istenével. Kálvin mondja szépen: a mi egész életünknek van dolga Istennel. Így üzeni nekünk ez az ige: mindenben és mindenkor, félelemben és érzéketlenségben, kudarcok és remények között, vereségben és győzelemben, legfőképpen most, 2009 őszén, ebben a mi korunkban, mi időnkben, az istencsere éjsötétjében - az Úr az, aki velünk van! Vele van dolgod. Hallgass az Ő szavára, figyeld jeleit, kövesd útmutatását, és Ő lesz az, aki veled lesz minden napon. Ámen.

egész életünknek dolga van Istennel

2009. OKTÓBER 11-ÉN

AZ ÚRÉRT ÉS GEDEONÉRT! - 2.

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 8:22-23.

Legutóbb, amikor Gedeonról és dicsőséges győzedelméről szóltam, az igehirdetés címéül (amit nem szoktam bejelenteni előre, csak a leírt igehirdetés-vázlat elején áll) ezt a címet választottam: az Úrért és Gedeonért! Ez a csatakiáltás a kis sereg győzedelmes éjszakáján hangzott először! Megvallom őszintén, némi habozással választottam ezt a címet. Igen, a történetben valóban így van. A háromszáz választott legény - ki-ki kezében egy korsóval meg egy fáklyával - éjszaka rárontott a midiániták táborára, s ez volt a csatakiáltásuk, ezzel riasztották meg az ellenfelet: az Úrért és Gedeonért! Mégis haboztam! Hogy kerül a csizma az asztalra, hogy kerül oda Gedeon az Úr neve mellé, hogy kerül bele Gedeon ebbe a harci kiáltásba: az Úrért! – és… Gedeonért? Mit keres ő ebben a kiáltásban? Mert ha így szólt volna a harci kiáltás: az Úrért! -, vagy netalán: az Úrért és angyalaiért! -, vagy: az Úrért és az Ő választottjaiért! -, az Úrért és az Ő szövetségeseiért! -, (és sok ilyen harci jelszót lehetne még javasolni), akkor rendbe lenne a dolog. Gedeon történetében viszont azt láttuk, hogy azért mégsem volt ő olyan nagyon-nagyon nagy hős, mint aminek a végeredmény mutatja. Gedeon tele volt félelemmel, sok volt

benne a bizonytalanság még akkor is, amikor más embert már talán lenyűgözött volna az isteni jelenlét, neki akkor is külön jel kellett, neki akkor is külön bizonyíték kellett. És ahogy egy korábbi szakaszban olvastuk, igen, ő is csak akkor indult neki a szabadító nagy munkának, akkor szólította fegyverbe Izrael gyermekeit, amikor az Úr Lelke szállt rá. Így kezdődött az ő felszabadító háborúja is: és az Úrnak Lelke szállt Gedeonra, s akkor ő összetrombitáltatta a népet. Addig nem. Hát akkor miért kiáltozzuk: az Úrért és Gedeonért!? Az Úrért – úgy igen! Isten pedig talál majd eszközt, szolgát, mert Istennek megvan az útja az ilyen-olyan emberek szívéhez, életéhez, Isten a senkikből is tud valakiket csinálni, a gyávákból is tud hősöket, az alkalmatlan emberekből alkalmasokat teremteni, - erről szól a Bírák könyve, erről szól Gedeon története is.

Az Úrért - úgy igen!

Mégis ezt a címet adtam a múltkori igehirdetésnek: az Úrért és Gedeonért! És ma is ezt a címet választottam. S hogy miért, azt a mai történetből értjük meg. A lekcióban felolvasott események már sokkal-sokkal később játszódnak, egy jó emberöltővel később. Meghalt Gedeon késő vénségben. Igen sok gyermeke született, mert a régi világ szokása szerint Gedeon többnejűségben élt. De voltak nem törvényes kapcsolatból származó gyermekei is. Az egyik ilyen gyermeke, Abimélek, nyilván régi elbeszélésekből hallotta, hogy néhány évtizede, amikor apja legyőzte a midiánitákat, királyt akartak belőle csinálni. A nagy győzelem után királlyá akarták tenni, de Gedeon elutasította, nem vállalta. Ám most, most itt az idő, zűrzavaros a helyzet, ki kell használni a lehetőséget. Persze, a zűr-

Gedeon nem akart király lenni

zavaros helyzetnek is tudjuk az okát – elmondja azt is a Bírák könyve –, meghalt Gedeon, Izrael fiai pedig újra elfordultak az Úrtól, s Baál-istenekkel paráználkodtak, Baál-Beritet tették meg istenüknek, s nem emlékeztek meg az Úrról, az ő Istenükről, aki megszabadította őket minden ellenségük kezéből. Tehát, ahogy a korábbi nemzedékekben, most is bekövetkezik az Istentől való elhanyatlás, megint hamis istennel kötnek szövetséget. Újra bevezetnek egy idegen kultuszt, és ennek a társadalmi, politikai életben, a közéletben, a gazdasági életben, egyszóval Isten népe egész életterületén megmutatkoznak a következményei. Most nem az a következmény, hogy ellenség jelenik meg. Eddig mindig az történt, hogy kívülről támadt valaki. Hol a midiániták jöttek, hol egy déli rablónép, hol északról jött az ellenség, hol összeálltak koalícióba és megtámadták őket, és Istennek mindig szabadítót kellett adni, hogy elháruljon a veszedelem. De a szabadító csak akkor érkezett, ha Isten népe megértette, hogy a rettenetes történelmi helyzet, amibe jutottak, nem véletlenül állott elő. Sőt, a helyzet éppen nem is történelmi helyzet, vagyis nem történetesen, ahogy esik, úgy puffan történt, ami történt, hanem ez éppen Istennek fenyítéke rajtuk. Ha tehát megtértek, Isten adott szabadítót, és megváltozott a helyzet.

Most azonban nem külső ellenség jön, hanem súlyos belső viszály támad. Abimélek uralomra tör és ennek érdekében három dolgot tesz. Egyrészt felbuzdítja a rokonait: hogy ha megszerzik a hatalmat, akkor rátehetik a kezünket a pénzcsapokra. Ez ismerős, ilyenről mindig is hallottunk. Ő azonban

csak az anyjának ágán levő rokonságát buzdítja föl, ők nem közvetlen rokonai Gedeonnak. Abimélek házasságon kívüli kapcsolatból született fiú. Most anyai rokonságát játssza ki a féltestvérei ellen. Ezt mondja nekik: csont vagyok a csontotokból, test vagyok a testetekből. Meg kell szereznünk a hatalmat, buzdítja őket, mert mi dolog az, hogy hetvenen uralkodnak, és nem egy uralkodik?! Nos, ez nagy idea, tényleg! Ha hetven uralkodik, ha egy parlament uralkodik, ha egy köztársaság regnál, az nagyon rossz dolog. Egy embernek kell uralkodnia. Volt ilyen a magyar történelemben is. Még imádkoztak így is annak idején Rákosi Mátyás táboraiban a kisdobosok: „Jól esett az ebéd fiúnak és lánynak, köszönjük szépen Rákosi pajtásnak!" (Talán valaki emlékszik rá.) Egy ember kell, egy diktátor, egy egyeduralkodó, egy fő-okos, aki tudja a tutit! Mert ha már hetvenen vannak, az nagyon sok. Ha 386-an vannak, mint a magyar parlamentben, az katasztrófa. Sok képviselő: sok úr, sok parancsoló, sok törvényhozó – ez sok. Egy kell! Abimélek rokonai igen megörülnek a gondolatnak. Ha Abimélek király lesz, nyilván a rokonokat fogja a hatalomba hozni, bennük lehet megbízni. Mi is jól érjük ezt a kifejezést: rokonok, mi magyarok jól tudjuk - legalábbis Móricz Zsigmond regénye óta -, hogy mi az, hogy rokonok. De ez még nem elég a hatalomhoz. Azt is halljuk – mert Abimélek ügyes politikus –, hogy a rokonok adtak neki egy csomó pénzt a hamis isten Baál-Berit templomából, és ezzel ő holmi henyélő és hiábavaló embereket fogadott magának. Henyélő és hiábavaló – léhűtő emberek. Drága anyósom egyszer a Ráday utcában

egy kell

sétálván jött hozzánk, és megérkezve mondta rémülten: én ezt nem értem, hogy hétköznap délben ennyi ember hűti itt a levet! Fújták a tányérokban a forró levest, hűtötték a levet. Léhűtők. Sok henyélő, sok hiábavaló. Vannak henyélő, hiábavaló ismerőseitek, testvérek? Talán mindannyian ismerünk ilyeneket, bár mostanában nem állnak velünk szóba, jól meg vannak fizetve. Hallunk BKV-botrányokról, MÁV-botrányokról, szakértői díjakról, százmillió forintok repkednek, fizetnek azért is, hogy megszámolja valaki, hány komputer van a cégnél, hány foga van a bélyegnek, jaj, sok pénzt lehet keresni henyélő és hiábavaló embernek, a rokonok jóvoltából.

henyélők

De ez sem elég. Abimélek király akar lenni és biztosra megy. Megöleti a féltestvéreit, a gedeoni ágról valamennyi vér szerinti rokonát kipusztítja. És így meg is szerzi a hatalmat. Ekkor Isten különös dolgot visz végbe. Az egyetlenegy túlélő, Jóthám, Gedeon legkisebb fia, mindezt meghallva, elmegy a Garizim hegyére, ahol elmond egy tanmesét a sikemi férfiaknak, vagyis Abimélek rokonainak. A fák királyt választanak – ez a mese címe. S ez egy felejthetetlen történet. A fák királyt akarnak maguknak. Elmennek az olajfához: legyél a királyunk! Erre az olajfa azt mondja: Adjam a kövérségemet, amellyel – tudniillik amiért - tisztelnek Istent és embert? Hagyjam oda a jó drága olajomat, és menjek hajlongani a fák fölé? Mit jelent az, hogy menjek hajlongani a fák fölé? Rákóczi György fejedelemről jegyezték föl a 17. században, hogy mikor bement a sátorba az embereivel tanácskozni, előbb megfogta a sátorfát, és - mondja az egyik korabeli pré-

a fák királya

dikátor: kiimádkozta magát barátai kezéből. Kiimádkozta magát barátai kezéből. Ez ám uralkodónak lenni, testvérek! Amikor az ember kiimádkozza magát a haverok, a barátok, a tanácsosok, a szövetségesek kezéből, akik ízzé tépnék, mert mindent akarnak tőle. Menjek el hajlongani a fák fölé? Megvan a dicséretem, bőséges gyümölcsöt hozok, az olajból, amit termésemből kisajtolnak, megél az egész keleti partvidék a Földközi-tengernél. Az olajfa tehát nem lesz király. Sebaj, van itt más! Mennek hát tovább a fák, s elmennek a fügefához. Uralkodjál rajtunk te! A fügefa azt feleli: Hagyjam el édességemet és jó gyümölcseimet, hogy elmenjek és ingadozzak a fák felett, mert megtettek királyuknak? Csókolgassam öröklétig azok kezét, akit királlyá tettek? Mert a választók – a királycsinálók – bármikor le is válhatják őt. Dehogyis megy! Nem baj, van más – mint a bohóctréfában! És elővészik a szőlőt, és azt mondják neki: Uralkodjál felettünk te! Ez már nem is fa, ez már csak szőlőtő. Azt feleli a szőlőtő: „hagyjam el mustomat, mely isteneket és embereket megvidámít, hogy hajlongjak fölöttetek?" Hódolgassak nektek én, akit nem fa létemre méltóztattatok megtenni a fák királyává? Szó sem lehet róla. Van más! A galagonya. A galagonya belemegy a játékba, és azt mondja: igazán és becsületesen akartok királlyá tenni engem? Nos, akkor gyertek és nyugodjatok az én árnyékomban! Ki tudja, milyen magas a galagonya? Bokor az, testvérek! Térdig ér, vagy derékig. De ím, elmegy a tölgy, elmegy Libanon cédrusa, elmennek a fenyőfák, elmegy minden fa és odazsugorodik a galagonyabokor alá! Ez a feltétel.

hajlongani

galagonya-király

Összekuporodni,–merjünk kicsik lenni! – hallottuk mi ezt sokat. Mertünk kicsik lenni, meg még kisebbek is. Mert azt is mondja a galagonyabokor: ha pedig nem hódoltok nekem, nem lesztek kisebbek, mint én, akkor tűz jő ki belőlem és megégeti még Libanon cédrusát is. Ez a Jóthám meséje.

Ez a mese példabeszéd az ottani időben Abimélek fölött, aki rábeszéléssel, ígérhetéssel, pénzzel, megvesztegetéssel, cselvetéssel, és véres erőszakkal szerzett hatalmat, noha nem járt neki, merthogy Izraelnek egyáltalán nem volt királya. Izrael a törzsek szent szövetsége volt, Izrael törzsi köztársaság, és Isten mindeddig is adott Izraelnek karizmatikus szabadítót, ha kellett. De azt olvastuk a 8. fejezet végén, hogy nem emlékeztek meg Izrael fiai az Úrról, az ő Istenükről, aki őket megszabadította és velük nagy jót tett! Pedig ezen a szabadításon alapszik Izrael egész élete: Emlékezzél meg az Úrról, emlékezzél meg, hogy kiszabadított meg benneteket, emlékezzetek meg Isten jótéteményeiről! Ez az alapja az igazi szövetségnek, ez az alapja az igazi életnek: Isten jótéteményeire rátenni mindent!

galagonya-emberek

Ámde Izrael fiai úgy gondolták, hogy nem így van a világ. A világ úgy van, hogy olykor hetven uralkodik, ha köztársaság van, máskor meg egy uralkodik, ha monarchia, vagy diktatúra van, - és nekik ez az utóbbi kellett. És kit kaptak, mert olyannyira királyt akartak? Galagonyát kaptak. Mert Abimélek: galagonya-ember. Egyetlen programja van: lábamhoz mind, alám zsugorodjon mind! Ne merjen a libanoni cédrus ötven méter magasra nőni, mert én csak 72 centiméter magas va-

gyok, nem merjen a tölgyfa harminc méter magasra nőni, ne merjen a szőlő felfutni a ház falára, mert én csak térdig érő vagyok. Miért lett ez így? Mert királyt akartak, mert mindenképpen királyt akartak, mert mindenáron azt akarták, hogy náluk is úgy legyen, ahogy másoknál. Nemzedékekkel később, mikorre már az emléke is elporladt Abimélek alig három esztendei galagonya-királykodásának és a miatta kitört polgárháborúnak, Isten népe megint királyt akart. Ekkor Sámuel próféta mondja el nekik, hogy mivel jár ez. Például, a király azonnal professzionális hadsereget fog felállítani, emelni fogja az adókat, elviszi szolgálatba a fiatalokat, háborús célra lefoglalja a jószágot, s persze mindig megígéri, hogy csökkenni fogja a közterheket, az adókat, s olyan büdzsét készít, mely felvirágzást hoz, valójában azonban csak sanyargatni fogja a népet. Nem baj úgyse, felelték Sámuelnek, mi királyt akarunk! Miért akartak királyt? Mert a szomszédságban minden más népnek volt királya. Ismerjük ezt az érvelést, testvérek? Mi is akarunk valamit, mert a szomszédnak is van, mi is úgy akarjuk, ahogy mások csinálják. Pedig olyan egyszerű, amit az Ige mond: amit Isten tett, arról emlékezzél meg! Olyan egyszerű – s ezt minden alkalommal elismétlem! – a Tízparancsolat első sora: Én az Úr vagyok, a te Istened, aki kiszabadítottalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen néked más istened! S mégis volt: Baál-Berit (szinte csúfnév, azt jelenti a szövetség isten-ura). S ma is, van mégis pénz őfelsége, van mégis: becsvágy, van mégis: hírnév, van mégis: élj a mának! Abimélek rászedéssel, megvesztegetéssel, gyilkosságok árán galagonya-

1 Sámuel 8

galagonya ország

király lett - uralma galagonya-ország. Isten népe nem emlékezik: nem tekint fölfelé. Csak oldalra néz, hogy lássa, másoknak mije van – történetesen királya! -, s addig nézegetett oldalra, mígnem alásüllyedt.

Számunkra két olvasata van a Jóthám meséjének. Az első az, hogy azért lett ez így, mert a legjobbak (vagy az arra valók) nem akartak királlyá lenni! De ez felületesen olvasata a történetnek. Persze, gyakran megtörténik, hogy amikor valaki, amúgy érdemes ember, nem akar feladatot vállalni, silányabb jön utána. Néha szoktak ezzel érvelni is: ha te nem vállalod, csak rosszabb jön. Ekkor elvállaljuk a feladatot. Olykor magunkat is meggyőzzük: hogyha én ezt nem csinálom, nálam rosszabb fogja csinálni, inkább csinálom én. Erről szól a mese, mondhatnánk. Sem a fügefa, sem az olajfa, de még a szőlő sem akart vezetést vállalni, maradt hát az oktondi galagonyabokor. Aki aztán persze a maga törpe-lelkületével így intézi a dolgokat. Én azonban azt hiszem, van itt egy mélyebb olvasat, és éppen itt érkezünk vissza a bevezető gondolatokhoz.

A nemes fák azért nem akarnak királlyá lenni, azért nem akarják az uralkodást elvállalni, mert – ha szabad ezt mondani – az életükkel, gyümölcseikkel már végzik azt, amire rendeltettek. Halljuk az olajfát? – elhagyjam kövérségemet, mely miatt dicsőítik Istent és becsülik az embert! Mit mond a fügefa? – hát hagyjam el édességeimet és jó gyümölcseimet, hogy ingadozzak a fák fölött!? Mit mond a szőlő? - elhagyjam mustomat, mely megvidámít isteneket és embereket!? Ezek a fák – mondja az allegória – tudják, hogy a helyükön vannak, és

azért terem gyümölcsöt az életük, mert a helyükön vannak. Nekik nem kell máshova lépniük, nem kell az olajfának királlyá lenni, hogy becsüljék, nem kell a szőlőt megkoronázni, hiszen őt már becsülik, tele van gyümölccsel az élete. Azután miért akarnának egyáltalán királlyá lenni, minek a fáknak király? Királyság kell ahhoz, hogy gyümölcsözhessenek? Nem akarnak a fák fölött uralkodni, mert minek az nekik? Az olajfa, a szőlő, a fügefa mind-mind betöltik rendeltetésüket, gyümölcsöt teremnek. Vagyi, pesties kifejezéssel: működik a dolog. Mi szükség királyra?

mi szükség királyra?

Itt érkezünk vissza a történetünk elejéhez. Amikor Gedeon isteni csodák révén legyőzi a midiánitákat, azonnal felkérik: uralkodj felettünk te, a fiad és az unokáid, alapíts dinasztiát, mert megszabadítottál bennünket a midiániták kezéből. Ekkor Gedeon azt feleli: én nem uralkodom felettetek, és a fiaim sem fognak uralkodni felettetek. Isten uralkodik felettetek! Nos, testvérek, ezért jogos a harci kiáltás: az Úrért és Gedeonért! Így értjük meg ennek a kiáltásnak a lényegét. Gedeon nem betolakodó, Gedeon nem Abimélek, aki előresündörög, s ha éppen villog a fényképezőgép, behajol a nagy ember mellé, és odainteget: az Úrért és Gedeonért. Mondjuk így: Istenért nagyon, nagyon – meg Gedeonért is, egy picit?! Hát hadd legyen ő is ott a képben. De nem! Ezért semmiképp. Hanem azért a Gedeonért, aki ezt mondja: én nem fogok rajtatok uralkodni, a családom sem fog rajtatok uralkodni, mert Isten az, aki uralkodik fölöttetek! Nos, ezért a Gedeonért igen! Az Úrért és Gedeonért. Így értjük meg, hogy Isten ezt a sokfé-

le nyomorúsággal terhelt alakot, Gedeont kiválasztotta, s noha Gedeonban sokféle félelem, kicsi és nagy emberi hiba él, Isten őt Lelkével megáldotta, és szabadítóvá tette. És ez a Gedeon valósággal éli, hogy nem azért választotta őt az Úr, mert ő a tuti, mert ő királynak is jó lenne. Nem azért választotta őt az Úr, mert ő a valaki, hanem azért pontosabban arra választotta, hogy általa elvégezze szabadítását. Nos, testvérek, a mai ige azt kérdezi tőlünk: az Úrért és Gedeonért? Vagy galagonya-királyokért? Ez a kérdés, válasszatok! Ámen.

válasszatok

2009. OKTÓBER 25-ÉN

HA

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 11. RÉSZ

Másfél emberöltő telt el a múltkor olvasott események óta. Akkor Abimélekről hallottunk, aki galagonya-királyságot alapított Izraelben, s valóban, orzással, csalással, vérontással szerzett királysága nem is tartott tovább, mint három esztendeig. S aztán egy békeidőszak állott be, ám ez nem tartott sokáig, csak tízegynéhány évig, és ekkor újra kezdődött Isten népe életében az istencsere. Erről a 10. rész beszél bőségesen - ajánlom is mindenkinek, olvassa át alaposan. A krónikás itt már nem takarékoskodik szavakkal, hanem hosszan és tételesen sorolja, hogy ebben a békeidőben, vagyis ajándék-időben mi mindenbe kaptak bele Isten gyermekei melyik nép melyik istenét adoptálták, melyik nép melyik isténéhez fordultak, emelték a szentélybe, isten-pantheonba. Nagy-nagy belső zűrzavarra mutatnak ezek a megjegyzések. Mint a kétségbeesett ember, aki mindenhez odakap, ami elébe kerül, úgy tettek itt a régiek. Egyszóval tehát, a ma felolvasott történet előzménye az, hogy Isten népe megint megfeledkezett az Úrról, gonoszul cselekedett, hamis istenekkel szövetkezett, föllázadt szabadító Istene ellen. Ám a 10. részben van egy különösen megjegyzés, és ez teszi drámaivá a következő eseményeket. Ezúttal Is-

istencsere

Isten lázad

ten is fellázad. Azt olvassuk a 10. rész 13. és 14. versében, hogy amikor jött a veszedelem, Isten gyermekei már-már rutinosan, történelmi hagyományból is az Úrhoz kiáltottak, bánkódtak egy sort, segítse meg őket az Úr! Így volt ez korábban is, így volt ez Debora idején, így volt ez az összes korábbi bíró idején is: felkiáltottak, és az Úr elküldött egy csodálatos szabadítót, legutóbb éppen Gedeont. Most azonban mikor felkiáltanak, ezt halljuk: „Így szólt az Úr: én mindig megszabadítottalak benneteket, amikor énhozzám kiáltottatok, megszabadítottalak ellenségeitek kezéből, de ti mégis elhagytatok engem, idegen istennek szolgáltatok, annak okáért többé nem szabadítalak meg benneteket ezután. Menjetek, és kiáltsatok azokhoz az istenekhez, akiket választottatok, szabadítsanak meg azok benneteket nyomorúságotoknak idején." Isten is föllázad! Jaj, de nagy baj, testvérek, ha Isten is föllázad! Elunja a régi nótát. Talán emlékeztek, a Bírák könyvének bevezető részében utaltam erre. Igen, mi is hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy úgy történt az régen: félrement a nép, bűnbe esett, és aztán, ahogy a gyermek, egy kicsit pityergett, előbb-utóbb csak meghatódik a szülő, megbocsát Isten, csak elengedi. Hogy mondta egy cinikus a halálos ágyán? – Isten megbocsát, az a dolga. Most azonban azt halljuk: menjetek és próbáljátok ki azokat a hamis isteneket, bálványokat, akiket magatoknak választottatok, majd ők megszabadítanak benneteket. Persze, azonnal értjük, hogy ez lehetetlen és abszurd dolog, hiszen éppen e miatt van a nyakukban a baj, az istencsere miatt van a nyakukban a baj. Hiszen mással kötöttek szövetséget. Kivel más-

Bír.10:13-14

sal? A senkivel és a semmivel, a halállal és az elveszéssel, ezzel kötött szövetséget a nép! Hogy szabadít meg a halálból a halál, hogy szabadít meg a semmiből a semmi, hogy szabadít meg a hazugságból a hazugság, hogy szabadít meg a gyűlöletből a gyűlölet? És akkor megint esdekelni kezdtek, újra kiáltottak Izrael fiai, és azt mondták: vétkeztünk, cselekedj úgy velünk, amint jónak látszik szemeid előtt, csak most az egyszer még szabadíts meg bennünket.

szövetség a halállal

Ezt a szabadítást beszéli el a felolvasott történet. Emberileg szólva ennek is egy szabadító áll a középpontjában, Jefte a neve, akinek személyisége illetve sorsa részben hasonlít Abimélekéhez, akiről az elmúlt alkalommal hallottunk. Abimélekről is azt hallottuk, hogy a régi, törzsszövetségi rendben arra predestinálta a származása, hogy kívülálló legyen. Abimélek is törvénytelen házasságból született, és nem fogadták be a vérszerinti rokonai, Jefte is törvénytelen kapcsolatból született, mi több, prostituálttól született, és abban a pillanatban, mikor apjának, Gileádnak a törvényes feleségétől is születtek gyermekei, rögtön kitúrták, és azt mondták: nem fogsz te itt semmit örökölni, szerelemgyerek vagy, zabigyerek vagy, és elűzték. Aztán arról hallunk, hogy ez a Jefte maga mellé vett „henyélő embereket", - ez is hasonlít Abimélek történetéhez. A múltkor hallottuk, hogy Abimélek is mindenféle jött-ment, henye, semmirekellő emberrel vette körbe magát, ővelük hajtotta végre azokat a szörnyű tetteket, melyek révén királyságot szerzett. Most úgy tűnik, Jeftéből is betyárkirály lesz, aki henyélő embereiből szabadcsapatot szervez, és velük portyázgat.

elűzték

Lehet, hogy időnként ők is részt vettek saját népüknek a kirablásában? Lehet. Nem tudjuk, az ige nem mond semmi közelebbit, csak annyit, hogy portyázgattak, - ám ebbe minden belefér. Úgy, ahogy a 19. századi betyárvilágban is portyázgattak a betyárok. Hol ide, hol oda. Egy Ráday grófnak kellett jönni, hogy aztán az Alföldön véresen és rettenetes módon rendbe tegye a dolgokat. Mert egy Rózsa Sándornak vagy Sobri Jóskának nem esett nehezére a saját fajtáját sem kirabolni, hiszen henyélő, kiközösített, kirekesztett, peremre került emberek voltak ők. Ebben a helyzetben, ahogy így él Jefte, megérkezik a veszedelem. Megérkezik Ammon népe, és egy régi, nagy, történelmi követeléssel lép fel. Ammon ősellenség. Most régi birtokot követelnek vissza, s bizony ez háromszáz éves ügy. Ammon a Jordántól keletre, az Arab sivatag északi csücskében élő nép volt. A pusztai vándorlás során Izrael többször kért tőlük áthaladási engedélyt, de Ammon mindegyre megtagadta ezt, nem engedte át őket a saját földjén. Részben ez a magyarázata annak, hogy amikor Izrael kijött Egyiptomból, miért nem, úgymond, egyenesen délről indította a honfoglalást. Inkább egy óriási nagy kerülőt tettek, észak-kelet felől foglalták el az ígéret földjét. Miért? Ammon ugyanis elzárta előlük az utat. Régi történelmi emlék volt ez, háromszáz éves. Most azonban Ammon egy olyan területet kezdett követelni, mely háromszáz éve nem az övék volt, Izrael egy másik néptől foglalta el azt. Az igaz, háromszázötven éve még az ammoniaké volt, de Izrael nem tőlük foglalta el a területet. Mi magyarok jól tudjuk, mit mondunk, ha ar-

birtokvita

ról beszélünk, hogy kié mi volt hetven éve, s megint másé ötszáz vagy nyolcszáz éve. Ám mégsem vagyunk etekintetben páratlan nép, mert a régi keleti világban is nemzedékeken, s akár évszázadokon keresztül számon tartották a régi birtokokat. Ammon persze hamis követeléssel lép föl, nem tőlük vette el Izrael a területet. Hiszen. Mivel azonban most erőben vannak, rátámadnak Izraelre, és ez lett ürügy. Az ok persze más, de ezt az ammóniak nem tudják. Isten engedi ezt nekik.

ürügy

Nagy hát a baj. Az ellenség ott ül már Gileád törzshelyén, a Jordántól keletre. Behatoltak és követelésekkel lépnek fel, Izrael törzsei pedig nem tudják magukat megvédeni. Tanácskozást tartanak és faggatják egymást, ki lesz az, aki a csapatok élére áll? Ki indítja a honvédő háborút? Most már emlékeznek is, hogy ugyanis Isten mindig kirendelt valakit, olykor közül, akikre nem gondoltak. Megint hadd idézzem Debora alakját. Gondolt valaki egykor Deborára? Mégiscsak asszony volt. Vagy gondolt valaki Gedeonra? Gedeon a saját törzse legkisebb családjához tartozott. Most kérdezgetik, ki lesz a szabadító? Ekkor kipattan az ötlet, hogy van itt egy féltestvér, akit elkergettünk, aki pusztai szabadcsapatok élén portyázgat a környéken, kérdezzük meg őt! Elküldenek Jeftéért, hogy visszahozzák. Jefte vállalkozik, de nem akármilyen feltételekkel. Először is teljes amnesztiát kér. Úgy, ahogy szegény Kossuth Lajos próbálkozott 1848/49-ben az Alföldön, amikor amnesztiát és rehabilitációt ígért azoknak a pusztai betyároknak, akik hajlandók voltak szabadcsapatok harci műveleteiben részt venni. Jefte azután megszabja azt, hogy őt állítsák a

amnesztia

törzsszövetség élére, de nemcsak a harcok idején, hanem győzelem és szabadság esetén békeidőben is. Mindent megígérnek neki. Mindent. A pusztai betyárnak mindent megígérnek. Ilyen nagy a baj.

Zsidók 11

Mikor mindez megtörténik, kiderül, hogy Jefte mégsem az, akinek én eddig leírtam, - elnézést is kérek, hogy egy nagyszerű bibliai alakot, akit a Zsidókhoz írt levél a hit hősei közé számlál, ilyen pusztai betyárként mutattam be! Sokkal több volt ez a Jefte, rögtön kiderül a történetéből is. Először is, rendkívül jól értette a diplomáciát. Amikor felkérik a fölszabadító csapatok vezetésére, nem indul azonnal harcba, hanem levelet ír az ammoniaknak, melyben tudakolja tőlük a támadásuk okát. Tehát diplomáciai tárgyalásokat folytat. A Biblia-tudósok szerint a 11. részben leírtak a korabeli diplomáciai levelezés klasszikusai közé számítható. Szinte mintaszerű eljárás. Jefte megkérdezi, miért jöttök ellenünk? Ekkor az ammoniak megüzenik neki, hogy a régi területeket követelik. Erre megírja Jefte, hogy az nekik nem jár, mert háromszáz évvel ezelőtt nem tőlük vették el, s az elbirtoklásnak akkor is voltak már törvényei. Háromszáz év alatt a területszerzés érvényessége régen életbe lépett. Ám nem működik a diplomácia, háborúba kell menni. Ekkor az is kiderül Jeftéről, hogy érti a politikát is. Merthogy amikor elküldenek érte, feltételeket szab, hogy engedjék vissza a saját életterületére, abba a törzsszövetségbe, ahonnan kiűzték. De nemcsak ezt kéri, meg a hadvezetést, a parancsnokságot – hiszen ezért hívták, hogy ezt nekiadják –, hanem azt is kéri, hogy ő legyen a vezető – és ez a héber ere-

diplomácia

politika

detiben a törvényhozót jelenti. Ha ő kockára teszi az életét, és győzelemre vezeti a népet, akkor illesse meg az is, hogy békeidőben is vezethesse ezt a közösséget. Jefte tehát ért a politikához is, előre megszabja a feltételeket. Nem a győzelem után áll elő, amikor torzsalkodni szoktak a zsákmányon. Aztán az is kiderül, hogy nemcsak néhány lézengő ember portyavezére volt ő, hanem nagy hadvezér is, mert egy olyan hadműveletet vezet végig, mely nemcsak a győzelmet hozza meg, ez egy gyors csatában eldől, hanem teljesen megtisztítja a területet az ellenségtől. Kiderül tehát, hogy ez az ember, akit elkergettek a szülői a háztól, mert prostituálttól született, akit nem akartak örökségbe bevenni, s ezért földönfutóvá tették és sivatagi betyár lett belőle, nos, ez a Jefte egy kvalitátos valaki, nagyszerű figura. Igen, Isten Lelke száll rá, tehát a bátorságot, a leleményességet, az eltökéltséget, a vezetés rendkívüli képességét is megkapta. Később olvasni is fogjuk: a győzelem ezért közeli, mert Isten Lelke reászállt. Ez a marker, a védjegy, a pecsét, ettől szabadító a szabadító. E nélkül – hiába kitűnő diplomata, hadvezér, politikus – a győzelem még nincs a kezében!

hadvezetés

Egy valamit azonban Jefte nem ismer igazán - és ez lesz az ő nagy tragédiája. A csata előtt áldozatot ajánl fel, mégpedig egy – ha szabad ezt mondani – lutri-áldozatot. Azt mondja fogadalmában: ha békességgel hazavezérelsz engem, bárki jöjjön ki elsőként otthon a házam kapuján, égő áldozatul föláldozom neked. Akárki jön ki először! S a lánya jön ki először! Ez a lány Jefte egyetlenegy gyermeke. Se más lánya, se fia nincs. A régi világban vagyunk, amikor a diplomáciánál, a politiká-

nál, a hadra-termettségnél is erősebb a fogadalom - azt nem lehet megváltoztatni. A Bírák könyve később leírja Jefte lányának a sorsát. Elkérezkedik édesapjától, elvonul két hónapra a barátnőivel, hogy elsirassa szüzességét, nem mehet férjhez, áldozat lesz. Sok Biblia-tudós úgy magyarázza ezt, hogy Jefte addig ügyeskedett, míg végül nem kellett feláldoznia a lányát, viszont nem mehetett férjhez. Ám a 39. versben az olvassuk, hogy Jefte pontosan úgy tett, ahogy fogadalmában felajánlotta („betöltötte azt"). Véres, rettenetes, borzasztó történet ez. Egy régi történet. Egy olyan emberről, aki sok mindent tudott, Isten szabadítóul állította őt, áldott eszközül rendelte – még egyszer mondom –, mindent ismert, mindent tudott, ami elég ahhoz, hogy győzzön, és szabadságra vezesse népét. De nem ismerte igazán az ő Istenét.

nem ismeri igazán Istent

Ez a megrendítő: nem ismeri igazán Istent. Először is, nem ismeri Istenét, mert nem emlékszik a régiek történetére, hogy ki ez az Isten. Pedig Jeftének jó a memóriája, a diplomáciai levelezésben évre pontosan megmondja, hogy három évszázada hogy is történtek a dolgok. Azt azonban nem tudja felidézni, pedig nem háromszáz éve történtek ehhez hasonlók, hogy akit Isten megpecsétel, Lelkét adja rá, szabadítóul küldi el, azt bizonnyal az áldásai is kísérni fogják. Jefte önmaga helyett ajánl valakit áldozatul. Igen, ez erről szól. Ha békében hazavezetsz engem, vagyis ha életben maradok… – mondja: ha életben maradok, ez azt jelenti, ha győztem (hiszen a veszteseket nem hagyták életben) -, akkor bárki jöjjön ki az ajtómon, égő áldozatul fölajánlom. Maga helyett ajánl fel áldoza-

tot! Nem ismeri Istent. Nem tudja, hogy Isten, aki oly sok alkalommal megkönyörült népén, most is könyörül. Noha a történet úgy kezdődött, hogy Isten is fellázadt, és azt mondta: elegem van belőletek, menjetek azokhoz az istenekhez, akikkel lehet így bizniszelni: életet az életért, adok, hogy adj, áldozok valamit, hogy megkapjak tőled valamit, de én nem ez az Isten vagyok, én a szabadító Isten vagyok! – nos, ez az Isten most is könyörül. Jefte a drámai pillanatban, a csata előtt, nem igazán ismerve Istenét, önmaga helyett felajánl valakit. S ez a valaki az egyszem gyermeke - lesz. Nem tudja, kit ajánlott föl. Nem ismeri az eljövendő áldozatot, nem tudja nevét, de kötelezvény ad a csata előtt, akárkire, – aki a győzelem után a lánya lesz. Úgy véli, Istennek szüksége van erre a felajánlásra, Istennek túszt kell felajánlania, egy áldozat-túszt. Bizony, testvérek, ez a történet sokra tanít bennünket, mint ahogy tanította a maga idejében Isten népét is. Azt olvassuk a rettentő történet végén, hogy utána szokásba jött a régi Izraelben, hogy évről évre összejöttek és megemlékeztek Jefte lányáról. S hogy milyen mély nyomott hagyott ez Isten népe életében, azt onnan tudjuk, hogy Krisztus után 300-ban, tehát egy évezreddel az esemény után a régi Gileádban – Jefte hazájában - még mindig szokásban volt, hogy az év egy napján összegyülekeztek és elsiratták Jefte lányát.

elsiratták Jefte lányát

S tanít bennünket is a törtémet, hogy tanuljuk Isten útjait. Tanulnunk kell Isten útjait. Naponként élnünk kell Isten igéjével, hiszen mennyi baj, romlás, mennyi veszedelem van abból, hogy csak félig ismerjük Istent. Félig ismerjük. Jefte is csak fé-

lig ismerte az ő Istenét. A diplomáciai levelezésben azt írja az ammoniaknak, hogy: mit akartok, van nektek is istenetek, éljetek úgy, ahogy a ti istenetek akarja, az adta nektek a földeteket, ezt a földet viszont a mi istenünk adta nekünk. Ez amolyan felemás monoteizmus. Eszerint mindenik népnek van egy istene, s mindenik nép a maga istenével tárgyalja a maga dolgát. Ám nem igazán ismeri Jefte azt az Istent, aki Lelkét bocsátja rá, aki fölhatalmazza, erőt ad neki, győzelmet ad neki, mert úgy gondolja, hogy ennek az istennek is szüksége van efféle felajánlásra, szüksége van áldozatra. S ennek egy sokkoló tragédia vége. A diadalból gyász lesz, a győzelemből személyes vereség. Íme, a szerencsétlen hős, aki megszabadítja népét, boldog békeidőket hoz, de ő vesztes. Nem véletlen, hogy a romantika drámaköltőit folyamatosan ihlette Jefte tragédiája, s megpróbálták lélektanilag, egzisztenciálisan feldolgozni. Amit azonban mi megtanulhatunk a Jefte történetéből, az is el van rejtve itt. Ha fölidézzük a korábbi bírák történetét, mindeniknél azt láttuk, hogy különös árnyék van az arcukon. Ezt láttuk nemrégiben Gedeonnál – pedig micsoda nagy szabadító volt Gedeon, micsoda hőstetteket vitt végbe! S még király sem akart lenni, azt mondta, hogy én nem leszek király, a gyerekeim sem lesznek királyok, az Úr uralkodik felettetek. Igen, ez nagyszerű! De azt olvastuk, hogy efódot, díszes papi mellényt készíttetett magának. S azt is közli az ige, hogy negyven kiló ezüstből készíttette. Fölállni sem bírt ebben a szent öltözetben. Majd azt olvassuk, hogy ebben az efódban főpapkodott Gedeon, és paráználkodtak ott Izrael gyermekei. Milyen kü-

a diadalból gyász lesz

Bírák 8:27

lönös árnyék ez. És itt van Jeftén is ez a különös árnyék, ami tragédiához vezet. Ám ha teljes fényt engedünk rá, megértjük, mit üzen belőle az ige.

Először is az ige azt üzeni, hogy ne ajánl föl magad helyett soha senkit és semmit. Ne ajánlj fel magad helyett mást. Ne tegyél fogadalmat a te Istenednek így: - Uram, ha megsegítesz, a tizedemet megkapod. Tényleg, ennyivel ki lehet szúrni Isten szemét? Vagy: Uram, aki először szembejön majd a lépcsőházban, azt ütöm fejbe. S hazafelé tartva imádkozol, hogy az vészbanya jöjjön ki a 6. emeletről, aki mindig rikácsol veled? Még jót is teszel a lakóközösségnek? Ne ajánl fel időt, ne ajánl fel két napot, se két órát, ne ajánl fel valami jótékony dolgot – magadat ajánld föl! Soha semmi mást! Mindig magadat! Magad helyett mást soha, magad helyett a másikat soha. Az vezetett Jefte tragédiájához, pedig ott volt rajta Isten Lelke, ott volt rajra Isten áldása, hogy neki a csata előtt önmagát kellett volna a szabadító Isten kezébe beletenni. Magadat ajánld föl, Isten nem éri be kevesebbel, ne számítsd, hogy Vele megalkuszol. Magadat ajánld föl. És hogy miért tehetjük ezt meg, testvérek, azt megértjük abból, hogy Jefte története egy fordított előkép, egy negatív előkép, egy rettenetes előkép, de mégiscsak előkép, mely előremutat. Önmagadat eleven és élő áldozatul, nem pedig égő, megsemmisítő halál-áldozatul, hanem élő áldozatul ajánld fel, merthogy Istennek már nem kell halál-áldozat. Ő már megáldozott érted, éspedig a legkedvesebbet, az Egyetlent áldozta fel érted, hogy neked ne kelljen meghalni. Így mondja ezt a zsoltár, és ismétli a keresztyénség összes nagy

magadat ajánld föl

Zsoltár 118:17

megtérője, csak kettőt idézek, Augustinust és Luthert: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak cselekedeteit!" Nem halok meg, mert az Úr megszabadított engem. Áldozatot állított a helyembe. Ezért hát, ez a rettenetes, megrendítő, feledhetetlen történet, amit szeretnénk a múltnak adni, és azt mondani rá, hogy ez csak egy régi, háromezer éves valami, s nekünk nincs már közünk hozzá, mi már egy civilizált, kiegyensúlyozott, rendezett világban élünk, nos, ez a történet mégis tükör. S mielőtt azt mondanánk, csak egy régi történet ez, nézzünk bele a tükrébe és értsük meg, hogy magunk helyet soha ne ajánljunk föl senkit. Isten ránk tart igényt. Hadd idézzem a reformáció kedves alakját, Kálvin Jánost. Ő így mondja egy helyen: az egész életednek van dolga Istennel. Egész életedben tart rád igényt Isten. De nem azért, hogy áldozat legyél, hanem azért, hogy kedves, áldott gyermeke lehess. És hogy ez lehetséges, és hogy ez így van, és hogy ez garantált, azt Isten elvégezte, mert Egyszülöttét áldozta meg értünk. Az öröm ebben a történetben gyászra és szomorúságra fordul. Az apostol azonban arról ír: Isten elküldte Krisztusát, Szent Lelke által meghív bennünket a szent életre, hogy a mi szomorúságunk örömre forduljon, életre való megtérést hozzon. Magatokat tehát - egészen és teljesen, igazán és őszintén, hálából. Halálból életre, elveszésből megtartatásra, szomorúságról igazi isteni örömre. Ámen

Isten igényt tart ránk

meghív szent életre

2009. NOVEMBER 1-ÉN

MÉG NEM TUDTA

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 16. RÉSZ

Egy ember egymaga tizenkét nagyszerű dolgot vitt végbe, míg fogságba esett. Széttépett egy oroszlánt, legyőzött harminc askeloni filiszteust, égő farkú rókákat küldött az ellenség gabonatábláiba, Étámnál legyőzte a ráküldött filiszteusokat, kiszabadította magát, mikor honfitársai át akarták adni az ellenségnek, egy szamár-állkapoccsal agyonvert ezer filiszteust, éjszaka elvitte Gáza városkapuját, csodás módon vízhez jutott, elszaggatott hét nyersbőr szíjat, eltépett két új kötelet, majd a szövőszék fonalát is, mely hajával együtt a falhoz volt szögezve. Majd immár vakon és fogolyként összedöntötte a Dágon templomát, ahol több ezer ellenség veszett oda. Hallva ezt a listát, érezzük, ezek félig hősies, félig kalandos tettek. Ma az a Sámson áll előttünk, akit valóban így jellemezhetünk a legjobban: bár hajtott végre nagy tetteket, mégis magános hős. Sámson történetét lapozgatva, rögtön feltűnik, hogy nem olvasunk arról, hogy lettek volna társai. Sámson magános hős. Még Éhud sem az, kiről hetekkel korábban hallottuk, hogy egyedül hajtott végre egy merész akciót. Viszont miután ezt végrehajtotta, Izrael fiai fölkeltek és elindították a fölszabadító háborút. Sámsonnál azonban arról olvasunk, hogy amikor már

nagyszerű tettek

magányos hős

mindenki látja, hogy Isten Lelke van rajta, éppen a honfitársai akarják az ellenség kezére adni. Véghetetlenül magános ember tehát ő. Ha voltak társai, csak egy-egy pillanatra bukkannak fel, ha voltak a győzelmeinek ünneplői, mégiscsak a saját népe mond le róla, mert úgy érzik, miatta vannak bajban. Magános hős, magános alak. S ezt még az is jól mutatja, hogy amikor fogoly lett – ennek a történetét olvastam fel –, nem siettek a szabadítására, pedig akkor már húsz esztendeje Izrael bírája volt. Ő a törvényadó, ő a szabadító – s mégis, mikor fogságba esik, mintha semmi sem történt volna.

elkötelezett

Hadd szóljak néhány szót először róla. Csodálatos módon született. Egy meddő házaspár kapta őt isteni ajándékként. Hosszú-hosszú évekig nem született gyermekük, majd angyal jelentette születését, de egyúttal kötelezte is a szülőket, hogy a gyermeket isteni szolgálatra ajánlják fel. S miután megszületett, valóban így is tettek, héber szóval: nazír lett belőle. Ezzel a szóval jelölték azokat a fiatalembereket, akik valamilyen – akár egy egész életre szóló, akár egyetlenegy feladatra való - elkötelezettségben fölajánlották magukat Istennek, és ezt külső életvitelükkel is kifejezték. A nazírok nem fogyaszthattak alkoholt, nem vágathatták le a hajukat és szakállukat, s többször böjtöltek, mint egyébként szokás volt. Ezekkel a külsőségekkel jelezték, hogy érinthetetlenek, Isten számára vannak fönntartva. Sámson esetében élethivatásról van szó. Édesanyja azt az ígértet kapta, amikor angyal jelentette, hogy gyermeke fog születni, hogy ez a gyermek kezdi majd megszabadítani Izraelt a filiszteusok kezéből. Fontos a meg-

jegyzés: ő kezdi majd. Nem ő végzi el, de ő kezdi. A végső szabadítás Dávid korában következik be, száz évvel később. Tehát újra ott vagyunk, ahol a Bírák könyvének minden történetét kezdtük, ezzel kezdődik Sámson története is: Izrael gyermekei föllázadtak Istenük ellen, és azt tették, ami gyűlöletes az Úr szemében. Ezért Isten ellenséget hozott a nyakukba. Ez az ellenség azonban nem a hagyományos úton érkezik, nem keletről, a sivatagból, vagy délről, az Arab-félszigetről, s nem is észak-keletről, a babiloni folyamvölgyekből, hanem nyugatról, a tenger felől. A filiszteusok tengeri nép voltak, akik éppen a Bírák korában, tehát Krisztus előtt 1200 évvel rajzottak ki a Földközi-tenger északi medencéjéből, fölismerve, hogy egy nagy geopolitikai válság hatja át a régiót. A babiloni folyamvölgyek államai egymással hadakoztak, az egyiptomi birodalom szinte majdnem összeomlott a belső viszályok miatt. Egyiptom azonban ügyes politikával Izrael tengerparti részein letelepítette a filiszteusokat, városállamok alapításához segítette őket, s ezzel elhárította a maga feje fölül a veszedelmet, viszont nagy bajt hozott Izraelre, mert a filiszteus városállamok vazallus néppé akarták tenni Izraelt. Újra meg újra betörtek, háborúskodtak, s egészen az ország szívéig behatoltak. Most tehát sokkal nagyobb a veszedelem, mint korábban volt. Máskor kirontott a sivatagból egy nép, ám ha Isten szabadítót adott, néhány csatában sikerült őket visszaverni, és egy fél, vagy akár egy egész nemzedékre beállott a békeidő. Korábban mindenik bírónál azt olvastuk, hogy negyven évig bíráskodott – ez persze szimbolikus szám. A Biblia-tudósok vitat-

nem ő végzi, de ő kezdi

koznak is, hogy ez alapján nem lehet kiszámolni a kronológiát, mert ha mindenik negyvenet egymás mellé teszünk, akkor sokkal hosszabb a bírák működési ideje, mint amit a történelem megenged. Ám kis bölcsességgel felismerhetjük, hogy a negyven év inkább egy emberöltőt jelez. A győzelem után egy nemzedékre békesség támad. Sámsonról viszont azt olvassuk, hogy csak húsz évig bíráskodott, Sámson ideje csak egy fél emberöltő, noha három sem volt elég a teljes szabaduláshoz - tudjuk, hogy száz évvel később, Dávid fejezte be a szabadítást Az ellenség nyomása tehát sokkal nagyobb, vagyis a büntetés mértéke sokkal nagyobb. Isten népe életében is sokkal nagyobb változásoknak kellene végbemenniük a teljes szabaduláshoz. Nem elég már csak felkiáltani, rimánkodni, és azt mondani, amit a múltkor is hallottunk, hogy csak még most az egyszer, Uram, könyörülj meg! – és akkor Isten megint megkönyörül. Mélyebben van már a baj.

40 év

20 év

120 év

Sámson, ahogy a neve mutatja: nap-támadat, ő a napkelte, de nem a delelő. A neve azt jelenti: „napocska" – szép név ez, ahogyan egy édesanya elnevezheti kisfiát, akit oly hosszú idő óta várva várt. Sámson késői gyermek, drága ajándék, s a neve jelzi a szülők rajongó szeretetét. Sámson - napocska. Ő a család szemefénye. De ő lesz Isten népének szemefénye is, egyedül ő benne ragyogott a szabadulás reménye, a kegyelem valósága, az új kezdet lehetősége. S mégis magános, noha – ahogy mondottam – a legtöbb bíró nem volt az, a bíráknak mindig voltak társaik, mindig jöttek a törzsekből segítségre a csapatok. Ez a mi Sámsonunk azonban magános. És ez a magánossá-

napocska

ga a szeretetéhségében mutatkozik, leginkább a szerelem-éhségében. Bár nem értek a lélektanhoz, annyit sejtek, hogy sok minden összekeveredik Sámson szívében. Az Istennek felajánlott fiúcskában élte végéig uralkodik az egy-szem gyermek, a napocska, a család szemefénye, aki körbe volt szeretve az első pillanattól fogva. S az egykéknél az úgy szokott lenni, hogy mégis szeretetéhesek. Sosem elég, amit kapnak. Sámsonnál ez a szereleméhségben nyilatkozik meg. Zűrzavaros szívügyekbe keveredik. Én ma csak a Delilával való történetét olvastam föl, de elmondja a Bírák könyve korábbi szerencsétlen házasságkötését is. Kinézett magának egy filiszteus asszonyt, és a szülei aggályai ellenére úgy rendezte, hogy feleségül vehesse. Ám a házasságból nem lett semmi, mert már az esküvői lakomán csúnya bonyodalom támadt. Ekkor Sámson durcásan odahagyja a feleségül sem vett asszonyt, s mire visszatérne hozzá, addigra máshoz adták férjhez. Zűrös ügy ez. Ezek a nő-ügyek váltják ki Sámson életében a kalandokat is. Érzelmei kapcsán keveredik konfliktusba a filiszteusokkal, s mindig akkor kell verekednie, hadakoznia, a szorongatásból magát kivágnia, amikor a szeretet- de inkább szerelem-éhsége okán belekeveredik valamibe. Egy középkori biblia-magyarázó igen érzékenyen meglátta, hogy Sámsonnak ez a magánossága és szeretetéhsége voltaképpen Isten népét szimbolizálja. Igen. Évszázadokkal Sámson után Ezékiel próféta példálózott Isten népéről úgy, mint egy fiatal leánykáról, aki árván maradt, Isten meglátta, magához karolta, fölnevelte, de aztán felnőtt ez a leányka mindegyre rossz párnára hajtotta a fe-

szerelem-éhség

Szent Jeromos

Ezékiel 23

jét – ahogy szokták volt ezt faluhelyen mondani. Parázna lett belőle. Mintha Sámson is ezt a különös sorsot fejezné ki: Isten népe mindegyre másnál próbálkozik, sosem a magáénál, akihez tartozik. Én vagyok hitvesed – üzeni Isten a prófétákon keresztül népének. S itt értjük meg, amikor a próféták paráznasággal, házasságtöréssel vádolják Isten népét. Isten az Ő népének a hitvese – ez vallási kijelentés. Sámson most a maga sorsában jelzi ezt. Szereleméhesen hol ebbe a szoknyába, hol abba a szoknyába kap, de sosem a saját népéből választ, s végül rajtaveszt. Legvégül Delilával keveredik kapcsolatba. Delila a filiszteus Mata Hari, aki jó pénzért vállalja, hogy megszerzi Sámson erejének a titkát. Érzik a filiszteusok is, hogy Sámson több mint egy izmos fiúcska, akinek mindig szerencséje van. Nem arról van itt szó, hogy Izraelben body building klubot nyitottak, és ezek a nyámnyila zsidó fiúk úgy megizmosodtak, hogy most már ellenük is fel kell kötni a gatyát! Értik ők is, Sámsonnak titka van, nem magától való az ereje. Meg kell hát tudni a titkát. S mivel Sámson bolondul a szoknya után, talán majd Delila kiszedi belőle. Itt válik a mi Sámsonunk tragikus hőssé, amit két az ige két megjegyzése is mutat.

Mata Hari

Sámsonnak titka van

A felolvasott szakasz 16. és 17. versében ezt olvassuk: „Mikor aztán őt – tudniillik Sámsont – minden nap zaklatta szavaival – tudniillik Delila - , halálosan belefáradt a lelke és kitárta előtte egész szívét, és ezt mondta neki: borotva nem volt soha az én fejemen, mert Istennek szentelt vagyok." Halálosan elfáradt a lelke Delila gyötretésétől… A görög fordítók Krisztus előtt száz évvel még értettek a lélektanhoz és így fordítot-

Bírák 16:16–17

ták, görögül mondom: oligopszüchozis, ami itt történik! Megrövidült Sámsonnak a lelke. Oligopszichikus lett – fogyatkozott lelkű, kis-lelkű lett. Delila felőrölte. Az eredeti héber szót azonban nehéz pontosan fordítani. Az eredeti szó vágó mozdulatot fejez ki, mint amikor a metélőhagymát vágják, szépen fokozatosan apró kis darabokra, miről nekem a szecskázás jutott eszembe: Delila leszecskázta Sámson lelkét. Ahogy egyébként ez magyarul pontos is. Ebbe aztán halálosan belefáradt a lelke. Inkább meg akart halni, mintsem hogy hallgassa mindegyre a nótát: szeretlek téged, de te nem szeretsz, mert hazudsz nekem, amikor azt mondod, hogy szeretsz engem, hiszen nem mondod meg nekem, mitől van az erőd, íme, három ízben is becsaptál engem... Amúgy valóban szerelmi dolognak tűnhet ez. Delila úgy próbálja Sámsonból kiszedni a titkot, mintha játszana vele. Mondd már meg nekem, mivel lehet téged megkötözni, s aztán megkínozni, mondd már meg nekem! Nos, testvérek, mondjuk ki, bár nem szószékre való, ez egy szadomazochista játék. Sámson pedig mond ezt, mond azt, mond amazt, ám minden esetben minthogyha csak pókfonal lenne rajta, kiszakítja magát a kötelékekből. Delila pedig egyre jobban gyötri őt. Sámson viszont nem fogja föl, hogy halálos veszedelemben van. Mert Delila nem játszani akar, hanem a titkot akarja tudni. Sámson végül halálosan belefárad, elunja a kelepelést, a faggatózást, noha át kellett volna látnia a szitán, hogy Delila nem tréfálkozik, nem játék ez, nem a szerető hízeleg az erős embernek. Ez csalás, ez itt becsapás. És persze, mivel Sámson nem látja ezt, ő is játszik. Milyen gyenge

lélek-fogyatkozás

nem játék ez

ez a legyőzhetetlen ember, nem tudja megőrizni isteni erejének a titkát – egész pontosan az istenit nem tudja megőrizni!! Ha volna értelme, megfordítanám a páli igét. Pál apostol azt mondja a Korinthusi levélben, hogy erőnk erőtlenség által végeztetik el, Sámson erőtlensége éppen az ereje által végeztetett el. Döbbenetes. Tragikus hős lesz. De még inkább Jézust kell idéznünk, aki így int bennünket a Hegyi Beszédben: ne szórjátok gyöngyeiteket a disznók elé. Ne vitatkozz kocsmaasztalnál a Szentháromságról. Ne beszélj disputálj cimborák közt arról, hogy miképpen szoktál imádkozni. Ne add ki magadat, ezek szent dolgok.

2 Korintus 12:19

Az, ami Sámsont megjelölte a nazírságában, vagyis hogy nem vágták le a haját, nem fogyaszthatott részegítő italt, s hogy bizonyos szertartásokat többször kellett megtartania, ezek szent jelek voltak az életében. Igen, majd ki fog derülni, hogy nem a hajában volt az ereje – ahogy mondani szoktuk! –, hanem a nazírságban, az Istennek odaszánt életben. Isten helyett másnak adta az életét, s ez lett a tragikuma. S látjuk ezt is, ahogy hangzik a második megjegyzés: kinyitotta a szívét. Így fordítja Károli: kitárta előtte egész szívét. Szó szerint fordítva az eredeti azt jelenti, hogy kitette az asztal tetejére a szívét. Az itt szereplő héber szót használja a Biblia akkor, amikor ajándékot vittek egy fejedelemnek és elé tették magasra, hogy lássa. Ugyanezzel fejezi azt is, amikor a bíróság előtt az ügyet a bíróság elé emelik. Sámson lelke belerövidült a gyötrettetésbe, halálra unta a dolgot, és átadta szívét Delilának.

másnak adta életét

„Szívemet hozzád emelem" – énekeljük a zsoltárban. Gyön-

25. Zsoltár

gyeiteket ne hányjátok a disznók elé – mondja Jézus. Kihez emeled szívedet? Nagy kérdés ez, testvérek. S megrendítően jelzi azt is Ige, mikor beteljesedik a tragédia. Delila levágatja az alvó Sámson haját, elkezdi kínozni, már meg sem kell kötözni, rákiabál, ahogy szokott: rajtad a filiszteusok! A bódulatból fölriadó Sámson fölpattan, és azt gondolja, sőt mondja is: kimegyek, mint egyébkor és lerázom őket magamról! Mi az egy Sámsonnak? Szamár állkapoccsal ezer embert agyonvert egy délután. S ha úgy tartotta kedve, a hátára kapta Gáza kapuját, és harminc kilométerrel odább vitte - mint a legények szokták mostanság is faluhelyt, leakasztják a kaput, aztán odább viszik egy utcával. Mit volt neki összefogni háromszáz rókát, csóvát tenni a farkukra és belehajtani a filiszteusok búzájába!? Kimegyek és lerázom őket! Ám csak ennyit mond az Ige: „mert még nem tudta, hogy az Úr eltávozott tőle!" Mert még nem tudta.

Máté 7:6

nem tudta

Hogy mire tudunk vállalkozni, mibe megyünk bele hívő rutinból, mire tudjuk mondani: kimegyek és lerázom, elindulok és megcsinálom, mert mindeddig meg tudtuk tenni, mindeddig sikerült, s ez után is menni fog? - hát halld ez a koppanó mondatot, a megrendítő megjegyzést: nem tudta még, hogy elhagyta az Úr. Emlékszünk, a múltkori igére? Egy nemzedékkel korábban prófétát küldött Isten, aki megfeddette népét, nagy volt a baj és a veszedelem. Akkor ők megint Istenhez folyamodtak, hogy segítse őket, szánják már igazán bűnüket. Ám Isten azt felelte: most már nem segítek, elég volt, menjetek azokhoz a hamis istenekhez, a bálványokhoz, akik-

Bírák 8

kel felcseréltetek engem, s próbáljátok ki, hátha azok megszabadítanak benneteket. Így mondtam akkor: lám, Isten is fellázadt. Most pedig úgy kell mondanom, micsoda megrendítő dolog, lám: Isten is elhagyta Sámsont. Nemcsak Sámson hagyta el Istent, nemcsak ő mondta fel az Istenével való szövetségét, nemcsak ő játszotta ki a szent élet, az érinthetetlen személy titkát, nemcsak ő szórta a gyöngyöket a disznók elé, hanem megtörtént itt az is, amit Jézus szavának a másik fele mond, azok megtapossák a gyöngyöt, és ellenetek fordulva megszaggatnak titeket. Ez történik. Nem tudta még, hogy elhagyta az Úr.

megszaggatnak

Pedig, testvérek, Sámson tudhatta volna az előtte járt nemzedékek, az előtte élt bírák történetének hosszú sorából, hogy nem szabadna ezt tennie. Nem szabadna azt hinnie, hogy az Úr úgy volna velünk, hogy zsebben van, az Úr úgy volna velünk, hogy a hajamban van, az Úr úgy volna velünk, hogy néhány rutinos mozdulatban van, az Úr úgy volna velünk, hogy majd megyünk hozzá, ha baj van, és azt mondjuk neki, Uram, könyörülj, és Ő könyörül is. Sámson az előtte járt nemzedékek életéből tudhatta volna ezt. Tanuljuk meg mi is az előttünk járók életéből, hogy nem így van ez. Továbbá tudhatta volna Sámson a saját törzsének sorsából is, hogy nem lehet játszani. Dán törzséből való volt, s régen, a honfoglaláskor ez a törzs telepedett le délen, a tenger mellé. Nos, éppen Sámson idejében kezdődött meg a filiszteus betelepedés, és Dán törzsének ott kellett hagynia szálláshelyét, északra kellett költöznie, pedig Isten nekik is megígérte a honfoglaláskor, hogy

ami isteni sorsvetés által az övék lesz, az örökös részük. És mégsem. Lám, el kell indulni. Lám, elveszítik földjüket. Sámsonnak tudnia kellett hát, hogy népe ítéletet alatt nyög, mert azt tették, amit rossznak lát az Úr. Sámson azonban azt hitte, hogy ereje mindörökre az övé, hogy Isten azért adott neki erőt – és egyedül neki! –, hogy játszadozzon a filiszteusokkal. Milyen szörnyű lesz majd olvasni, hogy fordítva történt: ővele, a vak emberrel játszanak majd a filiszteusok. De leginkább azt felejtette el Sámson, hogy az Úré a szabadítás. Nem Sámsoné. Nem a hadseregé, nem a törzseké, nem az okosságé, nem az ügyességé, nem az odaszentelt nazíroké! Az Úré a szabadítás.

Sámson tragikus hős. Mi nem tudjuk gyorsan visszaforgatni az idő kerekét, hadd tudja meg, másképp is lehetett volna. Egy nagy tudós szerint a görög és a bibliai tragédiában mégis van valami különbség. A görög tragédiát az jellemzi, hogy érezzük, nem lehetett másképp a dolog, s ez töri össze a lelkünket, ez vezet el a katarzishoz. Nem lehetett másként, úgy kellett lennie. Milyen megrendítő. A bibliai tragédia azért tragédia, mert azt érezzük, hogy nem kellett volna úgy lennie annak, ami megtörtént. Úgy lett, igen, nem tudunk az időgépben visszamenni, s változtatni. De Sámson történetében is azt érezzük, hogy lehetett volna másképp. Hogy hol ez a pont, ahol ez a másképp mutatkozik, arra talán a zsoltár előbbi szava tanít meg a legjobban. De ez a Bírák könyvének lényeges üzenete is. Sőt, életünk minden megrendítő mozzanatából megérezhetjük, megtudhatjuk ezt: az Úré a szabadítás. Sámson magának akarta a dicsőséget, noha neki csak a kegyelemmel kellett vol-

nem kellett volna úgy történnie

na élnie. Sámson megfordította a dolgot, dicsőséges akart lenni, aki mindent megengedhet magának, és ezért elveszítette a kegyelmet is. A dicsőség mindig később van. Előbb a kegyelem, a kegyelem teljessége, a kegyelemben való átformáltatás, a kegyelemben élő lélek istendicsőítő engedelmessége. S majd a boldog és új életben vár ránk a dicsőség! Tanulhatunk Sámson történetéből? Igen, testvérek, tanulhatunk, hogy fölöttünk és rajtunk ne az a szó legyen igaz, hogy lehetett volna másképp! Hanem az legyen igaz, hogy úgy lett, ahogy az Úr akarta, úgy lett, ahogy az Úr rendelte - bűnből megváltásba, halálból életre, kegyelemből dicsőségbe. Ámen.

a dicsőség mindig később van

2009. NOVEMBER 8-ÁN

AMI JÓNAK LÁTSZOTT

olvasandó

BÍRÁK KÖNYVE 17:1-6.

Egy időre megszakítottuk a Bírák könyvének a magyarázatát, de talán senki nem bánja, mert volt idő elgondolkodni arról, amit szeptember óta vasárnaponként kisebb-nagyobb szakaszokban hallottunk. Sok ige, sok történet, sok tanulság ülepedhetett le bennünk, s így talán könnyebb emlékezni mindarra, amit eddig láttunk. Most valóban csak a lényeges dolgokra hadd utaljak. Azt hallottuk, hogy Isten népe történetében egy-egy emberöltő után újra visszatért az a súlyos tény, amit ez az ítélet fejezett ki: azt tették, ami gonosz az Úr szemében. Mondhatni, hogy amikor új sort kezdtek hímezni, mindegyre ezt a hamis szálat fűzték be, és ezzel a hamis szállal kezdték saját életüket varrni, szőni, díszíteni. De nemcsak ez tért vissza újra, hanem az isteni ítélet is. Hol innen, hol onnan, más és más körülmények között, többnyire külső ellenség támadt, szorongatta Isten népét, s ez olykor politikai csődöt idézett elő, máskor gazdasági katasztrófát váltott ki, megint máskor rabszolgaságba kényszerítette Isten népét, - és ekkor a nép Isteséhez kiáltott bűnbánattal, és Isten szabadítót küldött. Ezeket a szabadítókat neveztük bíráknak, mert nemcsak katona-politikai értelemben voltak szabadítók. Úgy is, igen –

hamis szál

szabadítók

mert bár nem volt hozzá különösebb tehetségük, Isten Lelke megáldotta őket, és akár katonai műveletek levezetésére is képessé váltak. Például, felidézhetjük Debora alakját, aki egyszerű asszony volt, mégis különös tehetséget mutatott a hadvezetésben. Vagy éppen emlékezhetünk Gedeonra is, aki – mondjuk ki őszintén, így szól a története – éppen fusiban, titokban csépelte a gabonáját, mikor elhívta Isten. Ő volt a saját törzsében, nemzetségében, családjában a legkisebb, legtehetségtelenebb, ő volt az ügyetlenke, mégis Isten úgy megáldotta, hogy csodálatos hadvezérként megszabadította Isten népét. Sok hőst láttunk, akik azonban korántsem voltak tökéletesek, és a szó filozófiai vagy antik értelmében egyáltalán nem is voltak hősök. Mégis hősök voltak! Bár a róluk szóló elbeszélések megmutatják gyengeségüket, emberi gyarlóságukat, olykor rettenetes bűneiket, a tragédiájukat is, mindezt azért olvashattuk, hogy lássuk, valóban azért lettek szabadítók és hősök, mert Isten Lelke szállott rájuk és Isten Lelke hatalmával végezték a szabadítást. Vagyis voltaképpen mindig maga Isten volt a szabadító. Ez a Bírák könyvének az egyik nagy összefogó tanulsága: ha Isten népe elfordul urától és királyától, történelmi katasztrófák következnek be, ám ha Isten megkönyörül rajtuk, választ magának eszközt, nem is a legtökéletesebbet, nem is a legalkalmasabbat, s ezzel újra meg újra bebizonyítja népének, hogy Ő a szabadító.

Bírák 4

Bírák 6

Isten Lelke

Isten a szabadító

A mai igét jó füllel kell hallgatnunk, mégpedig azért, mert ha előre lapozunk, a Bírák könyvének legvégére, ott a 21. rész legutolsó versében így fejeződik be könyv: „ebben az időben

nem volt király Izraelben, azért mindenki azt cselekedte, ami jónak látszott a maga szeme előtt." A ma felolvasott történetnek is ez áll a közepén: „ebben az időben nem volt király Izraelben, hanem mindenki azt cselekedte, amit jónak látott." A Biblia-tudósok igen komoly és – azt gondolom - ez esetben nem is értelmetlen vitát folytatnak arról, hogy ebben a 17. résztől a könyv végéig tartó szakaszban leírt események voltaképpen mikor is mentek végbe. Merthogy itt nem hallunk bírákról, itt nem jelöli meg a leírás az időt, amit egyébként mindenütt megtalálunk, ezzel a kifejezéssel: és akkor. Itt azonban nincs ilyen „és akkor", hanem szinte meseszerűen kezdődik a történet: volt egyszer. Volt egyszer egy férfiú Efraim hegyén. Mikának hívták, ellopta az anyja pénzét... Anélkül, hogy beleszólnánk a tudósok vitájába, ebből szófordulatból mi is érezzük, hogy ez a történet időtlen. És mivel időtlen, éppen hihetetlenül időszerű is. Ez egy mindenkori történet. Nem kellett ahhoz sem a midiánitáknak jönni, sem a filiszteusoknak támadni, sem kiskirályoknak basáskodni, hogy ez megtörténjen, hogy egy fiú ellopja az anyja pénzét. Ehhez még csak a bírák korában sem kell élni, van ilyen szomorú történet ezerszám ma is, amikor egy gyermek nem bírja kivárni, hogy édes szülője meghaljon, s rá hagyja az örökséget, ami neki van amúgyis félretéve, hanem előbb talán csak a halálát kívánja, aztán, hogy nem akar a mama meghalni, hát belenyúl a bukszába és lop.

időtlen

Így kezdődik ez a történet, és ennek során jegyzi meg a Bírák könyve, hogy mindenki azt tette, amit jónak látott. De hogy mi ez, hogy azt tette, amit jónak látott, és hogy ez nyil-

ván nem azt jelenti, hogy a jót tette, azt már értjük a kifejezésből is. Itt valami egészen más zajlik. Engedjétek meg, hogy néhány szóban összefoglaljam azt, ami a 17. résztől a 21. részig olvasható. Nem fogjuk ezt már részletesen magyarázni, de néhány lépésben nézzük át. Az első történet, melynek az elejét olvastam, arról szól, hogy ez a fiatalember vallást alapít. A saját házában templomot rendez be, és ott valamiféle vallásoskodás folyik, az egyik gyermekét fölkeni papnak is. A következő történetben Dán törzséről hallunk, kik a honfoglaláskor déli területet kaptak, de most északra vándorolnak, mert az ősi területet nem bírták megtartani. Ellenség nyomul be, elveszítik a földjüket. Vándorlásuk közben találkoznak ezzel a hamis kultusszal, amit ez az efraimi fiatalember alapított, magukkal viszik, mert megtetszik nekik. Utána az egyik törzs szörnyű gaztettet beszéli el a könyv. Gilbea városában megsértik a vendégjogot, s egy arra járó lévita papot előbb egy homoszexuális banda akar megerőszakolni, majd kikapják ennek a papnak a feleségét, akit egész éjszaka gyaláznak, aláznak, erőszakolnak úgy, hogy hajnalra meghal. S miután a bűnösöket a város nem hajlandó kiadni törvényszékre, polgárháború támad Izraelben, melynek során a Benjámin törzsét gyakorlatilag kiirtják. S végül a törzsszövetség megpróbálja megmenteni a maradék benjaminitákat, újra letelepítik őket, feleséget vehetnek más törzsekből és többé-kevésbé helyreáll a békesség. Majd később Sámuel könyvéből megtudjuk, hogy ebből a törzsből, a Benjámin törzséből származott az első király, Saul. Értjük hát, testvérek, ennek a súlyos megállapításnak a mély-

vallást alapít

vándorolnak

polgárháború

ségét? Ebben az időben nem volt király Izraelben, hanem ki-ki azt cselekedte, amit jónak látott. Mit üzen ez a megjegyzés?

Az értelmét leginkább a mai ige tárja meg. Ennek az asszonynak és fiának, Mikának a története legelőbb azt mutatja, hogy a pénznek - pontosabban, a pénzvágynak – démoni hatalma van. Mika meglopta az édesanyját. A kétségbeesett asszony annak rendje-módja szerint megátkozta a tolvajt, nem tudva, hogy ki a tolvaj, és ezt az átkot a fia fülébe is belekiabálta. Az egyik középkori Biblia-magyarázó szerint talán azért, mert sejtette, hogy a fia volt a tettes, és ahogy szokták mondani: „a fiamnak mondom, a menyem is értsen belőle" - hát az ő fülébe is belekiabálta az átkot az ismeretlen tolvaj ellen, hogy értse már, elő kéne adni a lopott pénzt. A fiú megijedt, s megvallotta anyjának, hogy ő a tolvaj, és maradéktalanul visszaadta a pénzt. Mire az anyja megáldotta a fiút, ami régi szokás szerint az átok feloldását jelentette: légy megáldva fiam. A fiú tehát visszaadta az ezeregyszáz ezüstpénzt, az anyja pedig azt mondta: szentelve szentelem ezt a pénzt az Úrnak. Eddig ez szép. Megható történet, lehetne mondani: megtérés-történet. Megtér a tolvaj, visszaadja a pénzt, az anyja pedig afölötti örömében, hogy megkerült a pénz, odaszenteli az Úrnak. Befizeti templomadónak, valami kultuszi ügyre, szent célra.

démoni hatalom

áldás

Ám ezután, így koppan a mondat: szentelve szentelem ezt a pénzt az Úrnak kezeimből fiamért, - hogy egy faragott és öntött bálványt készítsenek abból! Bizony, bizony, testvérek most jó sokáig csendben kéne maradnunk. Hát hogy van ez? Az Úrnak szentelem, az Úrnak, aki kiszabadított minket, az

Úrnak, aki azt parancsolja a szabadítás nagyszerű törvényében, a Tízparancsolatban: Ne csinálj magadnak faragott képet, semmi hasonlót azokhoz, ne imádd, és ne tiszteld azokat. És most ez az asszony azt mondja: az Úrnak szentelem a pénzt – hogy csinálunk belőle bálványt. A Királyok könyvének végén olvasunk egy megrendítő megjegyzést. A fiatal Jósiás király idejében – ez körülbelül ötszáz évvel a bírák kora után van – ezt írja a krónikás: megtisztították Isten templomát, áldozatot mutattak be, és hozzáteszi: ilyen tiszta áldozatot a bíráktól fogva, egy király idejében sem mutattak be. Olyan ez, mintha azt mondanánk, hogy a nándorfehérvári diadal óta vagy a mohácsi csata óta Magyarországon nem volt rendes istentisztelet. Fölajánlom az Úrnak – mondja az asszony, és itt ez a szó: Úr, ez Jehova, ez a szabadító Isten egészen különös, sajátos neve, amit nem is lehetett zsidó embernek kimondani, helyette mindig Adonájt mondtak, ezért fordítjuk Úr-nak. Tehát Mika anyja tudja, hogy ki az Úr, tudja, hogy ki az Isten, tudja, hogy kinek ajánlja föl a pénzét – és mégsem tudja. Mondhatnánk itt, hát mi a baj ezzel? Végülis, ez az asszony vallásos! S mondhatnánk mi, kiszáradt, 21. századiak, a szekularizmus, a vallástalanság, sőt a vallásellenesség évtizedei – mi több, évszázadai – után, tessék már örülni annak, hogy legalább vallásosak az emberek. Az, hogy egy kicsit össze van keverve a dolog? Ugyan! Nemrégiben egy pap azt javasolta, hogy az Ószövetséget ki kellene tépni a Bibliából és a helyébe minden népnek bele kéne tennie a maga mítoszait. Az angoloknak a kelta mítoszokat, a németeknek a

2 Mózes 20:4

2 Királyok 22:23

tudja, ki az Úr

Wotan-történeteit, a magyaroknak meg a Fehér lovat, hadd olvassa mindenki a magáét, aztán majd az Újszövetség elvégzi azt, amit kell. Vagy amikor a fülembe súgta egy drága jó keresztyén: Püspök Úr, eljönne fehér lovat áldozni? S amikor azt mondom neki, ne komolytalankodjon már, ő kikéri magának: miért nem tetszik annak örülni, hogy vallásosak vagyunk? Íme, itt is egy vallásos korban vagyunk. Mi hát a baj?

vallásosak vagyunk?

Döbbenetes, hogy összekeveredik minden. Egy asszony, akinek szívében felgyullad a hála és felajánlja a magáét az ő szabadító Istenének, nem tud mást, mint bálványszobrot önteni. S aztán folytatódik a történet, s nemcsak azzal, hogy ki lesz öntve a bálványszobor, hanem azzal is – és itt megint a pénz hatalmáról kell beszélni – hogy az asszony eredetileg ezeregyszáz ezüstről beszélt. Nagy pénz ám az! Emlékszünk, ez volt Sámson vérdíja. Pontosan ezeregyszáz ezüstöt ígértek Delilának, és nem is egy, hanem öt filiszteus külön-külön. Az ötezer-ötszáz ezüst, komoly pénz az. Az asszony is rájön egy pillanat alatt, hogy ez komoly pénz, úgyhogy végül csak kétszázat ad az ötvösnek bálványöntésre. Mennyit ajánlott eredetileg? S itt tűnik ki az a különbség, amit az élő Istenbe vetett hit és a vallásoskodás mutat. S nagy különbséget ez. Az élő Istenbe vetett hit nem kívánja tőlünk, hogy ezeregyszázat ajánljunk föl, nem kívánja, hogy százat ajánljunk föl, nincsenek mértékek és normák, szabadon ajánljuk föl, amink van - de amit fölajánlunk, amire kimondtuk, hogy az Úré, az az Úré. S ebben a másik világban, ahol bálványok, mindenféle bálványok meg vallások vannak, itt lehet alkudozni. Ezeregyszázat

nagy pénz

lehet alkudozni

ígértem, megteszi kétszáz is! Tartalékba eltesszük a többit, s ha szükség lesz rá, adunk még. Idézzük fel Anániás és Zafira történetét az ősgyülekezetből. Eladják a földjüket és jelzik az ősgyülekezetnek, hogy a pénz felajánlják az Úrnak, de útközben meggondolják, és egy részt zsebretesznek. Hát kit csapnak be ők? Magukat? Istent? A gyülekezetet? De nem így kell feltenni a kérdést, hogy kit akartak becsapni! Itt ez az asszony sem akart senkit sem becsapni – ő csak alkudozott. Ez volt a rend: ezeregyszázat fölajánlok, elég lesz talán kettőszáz is.

Majd folytatódik a történet. A fia, Miká, aki megúszta az átkot, mert visszaadta anyjának az ellopott pénzt, látván a két bálványszobrot, csettint egyet, és azt mondja: csináld magad! Utaltam már arra, hogy a bírák kora nagyon hasonlít a mi korunkhoz vallási szempontból is, ez amolyan Csináld magad világ. Gyerekkoromban járattam egy barkács-újságot, ennek volt egy rovata: Csináld magad. Csinálj magad polcot, csinálj magad asztalt, csinálj magad ezt, csinálj magad azt, nem olyan érdekes dolog. Ha ma bemegyünk bármelyik könyvesboltba, ezt látjuk: szépirodalom három sor, épületgépészet egy sor, közlönyök fél sor, politika egy kötet, hit semmi, - ezoterika: az egész könyvesbolt. Csináld magad, csináld magad. És ez a fiatalember is csinálja maga. Fogja ezt a két bálványszobrot, ezek terminus technikusa az Ószövetségben teráfim, aztán csináltat magának egy efódot – ez papi mellény -, ezen elől-hátul rajta van Izrael tizenkét törzsének a neve, az efód zsebében ott az urim és a tumin, a sorsvető eszköz, ha nagy vita támad, a pap sorsvetéssel döntsön, és végül az egyik fiát kinevezi papnak.

csináld magad

Hát ilyen egyszerű ez, kedves testvérek. Ha egy üzlet egyszer beindul. Be lehet menni a hónunk alatt egy telefonkönyvvel a bíróságra, amiből kiírtunk száz nevet, ha ismerjük, ha nem, s a bíróság bejegyzi nekünk az új egyházat. Lehet vallást alapítani. Az elmúlt három évben Magyarországon 140 új egyházat jegyeztek be. Az egyiket – megnéztem a listát - a dzsumbujban, a Bihari út 8/c 2. emeletén jegyezték be, ahol Julika néni, Horthy Miklós utolsó takarítónője lakott. Nem hinném, hogy Julika néni alapított volna vallást, valószínű, hogy a Mázsa téri piacon két fröccsért aláírt valakinek egy papírt. Így megy ez. Mindenki azt tette, amit jónak látott, - mindenki azt tesz, amit akar.

S éppen a csak felsorolt történetekből, a hamis kultuszból, a lévita meggyalázásából, a felesége meggyilkolásából, a polgárháborúból, egy törzs majdani elveszéséből, mindebből az látszik, hogy szörnyű süllyedés indul meg, szörnyű romlás kezdődött meg. S az a fantasztikus itt a Bírák könyvének a végén, ebben a négy fejezetben, ami kortalan, időtlen és mindenkori, hogy megmutatja mindennek a gyökerét is. Nem azért van süllyedés, mert a Világbank úgy döntött, hogy ezt a régiót kiaszalja. Szeretnénk jófajta összeesküvés elméletben hinni, én is szeretnék hinni. De nem azért van süllyedés, mert még itt voltak a bolsevikok, vagy még itt vannak, tudjuk. Ó, én is szeretnék mindent megmagyarázni ezzel. Nem azért van süllyedés, mert föltámadt a Kisantant és szorongatnak bennünket! Föl is támadt, szorongatnak is bennünket – de meg lehet ezzel magyarázni mindent? Nem azért van így a világunk, mert

süllyedés

szegény árva magyar népünket a 20. században annyit rúgták, ütötték, vágták, alázták, hogy nem bírunk azóta sem föltápászkodni, ez is igaz, persze! Nem azért van így, mert ahogy a slágerben énekeltük: „kár, hogy a magyar nyelvet nem érti senki, nem érti senki, nem is akarja megtanulni!", vagyis minket nem ért meg senki. Miért, kedves testvérek – az örményeket vagy a kurdokat megérti valaki? Miért, a kecsua indiánokat megérti valaki? Miért, az ewe törzset Ghánában megérti valaki? De jó, de egyszerű magyarázat lenne ez!

a vallás Isten ellenségévé lesz

Azért van ez így, mert mindenki azt teszi, amit jónak lát! S az élet legmélyén, az emberi történelem, az emberi társadalom szíve közepén is azt teszi. Ez pedig a hit, ez pedig a vallás. S ezek a történetek most azt mutatják, hogyha ott, tudniillik az élet közepén nincs világosság meg jó isteni rend, akkor a vallás – láss csodát! – a vallás Isten ellenségévé lesz. Ez megdöbbentő, pedig erről van szó itt. Ez a Miká, még papot is fogott magának, egy kóborló, elcsapott lévitát, akit elkergettek a szentélyből, magyar nyelven szólva megfosztották a palástjától, kitették az egyházából. Mika fölfogadja. És vallásoskodnak, de immár mint Isten ellenségei. Amikor tehát azt olvassuk, hogy nem volt király, és ezért mindenki azt tette, amit jónak látott, nekünk legelőbb Gedeonra kell emlékeznünk. Igen, Gedeont a csodálatos győzelem után királylyá akarták tenni. Ilyen ember kell nekünk, ilyen szabadító kell nekünk! De Gedeon azt mondja, hogy nem leszek királyotok és a gyermekeim sem lesznek királyok fölöttetek. Isten a ti királyotok. Vagyis, amikor a Bírák könyve azt mond-

Bírák 8:23

ja, hogy nem volt király, akkor nem Saulra, nem Dávidra gondol, nem arra utal, hogy de jó lett volna, ha Gedeonból mégis király lett volna, vagy Deborát királynővé választják, mert akkor nem következtének be ilyen történetek, hanem azt mondja: Nem volt király – vagyis nem volt Isten. Íme, egy vallásos kor, de nincs Isten, íme, egy vallásoskodó nép, de nincs Istene? Hát hogy lehet ez? Úgy, testvérek, hogy mindenki azt teszi, amit jónak tart, és nem azt, amit Isten tart jónak. Már Mózes V. könyvében, még a honfoglalás előtt arról olvasunk, hogy Mózes intelmet ad át, mely szinte az utolsó intelmei közé tartozik: ti ne tegyetek úgy, mint azok ott, akik ott azt teszik, amit jónak látnak. Pontosan, szóról szóra ugyanez a kifejezés áll ott is, mint itt. Az ott prófétai intelem: tartózkodjatok ettől. S lám, a honfoglalás után, nem is tudjuk, pontosan mikor, nem is tudjuk, hogy melyik szakaszban, vagy mindenkor, állandóan? – azt teszik, amit jónak látnak, mert nem volt király. Mert nem engedték, nem akarták, hogy az Úr uralkodjék rajtuk. S ha nincs Isten, akkor csak sok-sok istenség van. Vannak terafimok – kisebb-nagyobb bálványocskák –, vannak szentélyek, házi szentélyek, melyeket ki lehet adni gebinbe, lehet belőlük vallási kft.-t csinálni, meg is lehet belőlük élni. Istenkék vannak itt, vagyis emberszörnyek vannak itt, lopás van, hazugság van, gyalázat van, gyilkolás van, pusztulás van, elveszés van.

nincs Isten?

5Mózes 12:8

istenkék vannak itt

A revideált Károli fordításban igen érdekesen, két módon olvassuk a döntő kifejezést, erre csak a magyar nyelv képes. Szó szerint így kell fordítani a héber mondatot: mindenki azt csinálta, amit jónak látott. Minden más nyelven pontosan ugyan-

így adják vissza a 17. rész elején, és a 21. rész végén álló, tökéletesen egyforma mondatot. Ám, figyeljetek, testvérek, a 17. részben mi még így halljuk: hanem ki-ki azt cselekedte, amit jónak látott, a 21. rész 25. versében viszont ezt olvassuk: ki-ki azt cselekedte, ami jónak látszott. Ici-pici kis különbség, de az eredeti szöveg megengedi, hogy így fordítsuk.

S így csúsztunk le nagyon hamar. Előbb még az áll, hogy mit akarok én, mit tartok jónak én, mi a jó nekem, amire még egy kis kanti filozófiát is rá lehet tenni: az a jó nekem is, ami másnak jó, az a jó, ami egyetemesen jó, ami kategorikus feltétlenség, Ding an Sich, mindenkinek jó, - meg lehet szépen magyarázni, csodálatos! De a végén már az áll, hogy azt tették, ami jónak látszott – és az már nem az előző, ez már a balítéleteknek, a véleményeknek, s ha szabad ezt mondanom, ez a posztmodernnek a világa, mert a posztmodern éppen az, hogy nincs semmi, ami megmutatkozik, úgy ahogy van, hanem minden csak látszik. Ez a végállomás. De milyen jó nekünk Ézsaiás prófétától hallani, hogy az a nép, amelynek nincsen már hajnala, az a nép, amelyik reménytelenül virraszt, az a nép, amelyik fölnéz az égbe, aztán lenéz a földre és pusztulást és nyomorúságot és elveszést lát, hallhatja a boldogító szót: de nem lesz mindig sötétség ott, ahol most szorongattatás van, nem lesz nyomorgattatás ott mindig, ahol most nyomorúság van, mert az Úr ad szabadítót! Aki nem látszódik, hanem megmutat, aki maga nem látszat, hanem élő valóság, aki ezt mondja magáról: én vagyok az igazság, az alétheia, a lelepleződő, föltáruló igaz isteni valóság.

posztmodern

végállomás

Ézsaiás 9:1
nem látszat, valóság

Mindenki azt tette, amit jónak látott, aztán mindenki azt tette, ami jónak látszott. Boldog az a nép, amelyik arra igyekszik, hogy azt tegye, ami jó az Úr szemében, amit Ő jónak rendelt, népétől elvár, s megcselekvőit meg is áldja gazdagon. Ámen.

2009. NOVEMBER 29-ÉN

MEGVÁLTÁS

olvasandó

RUTH KÖNYVE

Szeretett gyülekezet, kedves testvérek! Most, hogy Ruth könyvét kivonatoltan olvastam fel, szinte csak a vázlatát, talán sokakban méltatlankodás támadt – de bennem is, már amikor válogattam a verseket a rövidítés kedvéért. Méltatlankodás, hogy ezt a szép, megindító, nemes történetet nem szabadna így megrövidíteni. Nem szabadna abba a hibába esni, melybe mai napság olyan gyakran esnek a médiumok, amikor nagyon fontos, szép dolgokat csak egy-egy szalagcím erejéig közölnek, s aztán a részletezésben is csak ugyanarról írnak, merthogy feltehetőleg a mai embernek nincs ideje sokat olvasni, nem kíván a részletekben elmerülni, ezért a lényeget néhány egyszerű mondatban kell neki elmondani. Ráadásul, ahogy felolvastam ezt a néhány mondatot, sokan azt is megjegyezhették, hogy nem is az igazi történetet olvastam föl. Merthogy Ruth könyvének az az igazi története, hogy Ruth megérkezik anyósával Naómival - mindketten özvegyasszonyok - Betlehembe, aztán elmegy Boáz földjére aratáskor elhullt kalászokat szedegetni. Aztán Ruth és Boáz között szerelem lobban, majd Naómi, az anyós segít egy kicsit abban, hogy a két fiatal egymásra találjon, aztán ásó, kapa, nagyharang, éltek,

Betlehem

amíg meg nem haltak... Viszont amit ma felolvastam, az voltaképpen ennek a történetnek csak a kerete, néhány vonatkozás, néhány tény megemlítése, - nem ez Ruth történetének a lényege. El is ismerem ezt, testvérek! Ám nem is azért olvastam föl, hogy ma a Ruth könyvét tételesen magyarázzam, hanem azért, tükröt tartsak a Bírák könyve felé. A Bírák könyvének magyarázatát megelőzve egy zsoltárt olvastam, és ennek alapján próbáltam megvilágítani, hogy mi tesz az, amit a Bírák könyvében sokszor hallunk: az Úrhoz kiáltottak és Ő megszabadította őket. Most pedig, miután befejeztük a Bírák könyvének magyarázatát, engedtessék meg, hogy Ruth történetének segítségével, mintegy visszapillantó tükörbe tekintve, lássuk, miről is volt szó valójában a Bírák korában, s egyáltalán lássuk, miért olyan fontos a Ruth története, hogy az Ószövetség történeti könyvei között olvashatjuk. Miért volt fontos a kánon-alkotó atyáknak, hogy az Ószövetség történeti könyveinek a sorát megszakítsák? Józsuéban a honfoglalásról olvasunk, a Bírák könyvében a több évszázadig tartó törzsszövetségi állapotokról, aztán Sámuel könyvében már arról, hogy miképp állították fel királyságot, utána pedig a Királyok és Krónikák könyveiben a királyok történeteit olvassuk. És ide – a Bírák és Sámuel könyve közé - be van illesztve ez a történet, ami nem is történelem, merthogy két ember ügye, mondhatnánk, magánügy. Boáz és Ruth egymásba szeretnek, összeházasodnak. Ennyi. Itt nincsenek királyok, csaták, felvonulások, deklarációk, békekötések és háborúk, - itt, a júdeai Betlehemben, egy kicsiny kis mezővárosban, egy özvegyasszony meg egy fiatal-

107. Zsoltár

mást láttunk

ember románca olvasható. Miért van mégis itt, megszakítva a történelmi elbeszélés folyamatát? S hogy a kérdésre adandó választ késleltessem, még azt is el kell mondanunk, hogy a Bírák könyvében mást láttuk. Azt láttuk, hogy rettenetes dolgok mentek végbe abban a korban. Szöges ellentéte annak, amit a Ruth könyvében olvasunk. Ruth története idill, szép novella, a bírák története viszont rettenetes történet. Mégis! Azt halljuk Ruth könyve elején: „amikor bírák bíráskodtak…" Tehát Ruth története is a bírák idején zajlik. Nem tudjuk pontosan, mikor, talán a leszármazásból vissza lehet következtetni, hogy amennyiben Ruth gyermeke Obed volt, aki Dávidnak a nagyapja, tehát emberöltőkkel számlálva, Dávid születése előtt ötven, hatvan évvel történhetett mindez, talán éppen Sámson idejében. De a pontos idő kiszámítását hagyjuk meg a tudósoknak, hadd vitatkozzanak rajta. Mi azt láttuk eddig, hogy a bírák idején rettenetes dolgok történtek. A legutóbb is erről hallottunk. Továbbá azt is láttuk, hogy ha nem magukról a bírákról, nem a csodálatos szabadítókról, nemes lelkekről, tragikus hősök, akkor a rettenetes történetek mind-mind a köznapi emberekhez kapcsolódtak. Csak múltkori történetekre hadd utaljak. Ki volt az az asszony, akitől Miká nevű fia ellopta a pénzét, aki aztán házi oltárt állított föl? Kik voltak a délről északra vándorló izraeliták, kik voltak a benjaminita férfiak, akik a gyalázatokat elkövették, s így nevezték őket: Béliál fiai? Köznapi emberek voltak mind. A Bírák könyvének utolsó megjegyzése, hogy ugyanis ki-ki azt tette, ami jónak tetszett neki, azt mutatja, hogy Isten népe tökéletes sötétségbe hullott.

Ruth 1:1

Ruth 4:21-22

Bírák 17

Bírák 19:22

S ha Isten nem küldött időről időre egy-egy szabadítót, egy-egy kiemelkedő alakot, akkor vége is volt mindennek. Ám ma, és éppen a bírák idejéből egy másfajta történetet hallunk, egy szép történetet. Mondjuk ki: ez szép történet, nemes történet, csodálatos történet. Vagyis van itt egy titkos szál, van itt elrejtve valami a rettenetes és iszonyatos dolgok sűrűjében, a nagy homályában valami kis fény villan, mint valami reménysugár.

sötétség

titkos szál

Mondhatnánk azt is, ezért áll itt ez a történet a Bírák és a Sámuel könyve között a nagy történelmi tablón, egyrészt csupa nagyszerű dicső hős, másrészt csupa dicstelen és rettenetes alak között, hogy egy igazi arcot is lássunk. Mert a hősök is mindig különös sugárzásban, a rettenetes alakok is mindig csupa feketében szoktak ilyen tablókon állani. De íme, láthatunk egy igazi emberi arcot, valóságos alakot, aki csak epizodista, mellékszereplő, de igazi ember. Én nagyon szeretem a történelmi filmeket, ahogy szokták mondani, a kardozós filmeket. Egyszer sokadjára egy középkori kardozós filmet néztem, nagy csatajelenettel. Futott mindenki előre, ostromra, óriási tömegjelenet volt ez, és hirtelen észrevettem, hogy az egyik sorban egy atyafi elbotlott. Milyen emberi! Minden statiszta-katona rohant nagy hurrá-kiáltással ostromolni a várat, ám az egyikük elbotlott, hasra esett, s látszott a filmen, ahogy állt fel és porolta a nadrágját. Talán ilyen lenne ez a Ruth könyve is? Egy nagy tabló, idealizált és rettenetes alakok nagy összecsapása, s mégis valahol egy emberi arc, egy emberi történet, s ebben tisztességről, hűségről, szerelemről, jóságról, becsületességről olvashatunk? Közhelyesen, íme, egy üde színfolt,

emberi

mint amikor a rettenetesen elfertőzött, kerozinnal szennyezett mezőn tavasszal kisarjad egy kis virág, és mi csodálkozunk, ez meg tudott ott maradni, s hogy tudott ott gyökeret ereszteni?

igaz arc

Van hát egy igazi arc. Ám azt hiszem, a Ruth könyve nem a rettenetet enyhíti, nem valami kis szépségflastrom ott a nagy iszonyatban, a nagy romlásban, a nagy elveszésben, nem valami színes-édes történet, amilyet mi is szeretünk sokat hallani a mi mostani borzasztó időnkben. Emlékszem, még az 1980-as évek közepén, a nagy pangó kádárizmusban, amikor mindenki kedvtelen és rosszkedvű volt, süllyedt már az ország, dűlt szét minden, s lehetett sejteni, hogy megjöttek a zsebesek is, akik mindent el fognak lopni, akkor a televízióban egy héten egyszer volt egy mesélő műsor. Vitray Tamás volt – ha jól emlékszem – a szó-mester, és szép, igazi történeteket meséltek ott. S ült az egész ország a tévé előtt - mert vágyakoztunk ilyesmire. Mint a szarvas a tiszta forrásvízre, valami szépre, valami igazra. Persze, ez semmit sem változtatott, ez csak egy szépségflastrom volt, kitalálták a párt propagandagépezetében, hogy kell az embereknek ilyet is adni. De nem ezért szerepel itt ez a történet. Nem enyhíti a rettenetet, hanem még élesebben megmutatja – s ha kell, fájdalmasabban – azt is jelzi, hogy Isten rejtetten munkálkodik. Egy kis mezővárosban zajlik a történet, Betlehemben – s Betlehem itt még a bírák idejében nem jó név, innen indult egy rettentő történet, egy elkódorgó lévitának és a kikapós feleségének a története, s ennek következménye lett a polgárháború. Nem túl jó név ez a Betlehem. Szegény város is. Naómi és a férje, meg gyermeke-

szépség-flastrom?

rejtett

ik kivándoroltak innen Moáb földjére, mert nem tudtak megélni. S a család élete aztán is csupa hányattatás, csupa kudarc. Naómi megözvegyült, majd meghaltak a fiai, és ott maradt két moábita menyével. Három özvegyasszony. Idegenek, pogányok közt éltek, más a nyelv, mások a szokások, magára maradt szegény Naómi, mint a kisujjam. Aztán éhínség tört rájuk, nem könyörült rajtuk senki, a régi világban az özvegyeken nem szoktak megkönyörülni, s ha nem volt gyermekük, unokájuk, szinte lehetetlenné vált az életük. Ekkor visszamentek Betlehembe. Kivándoroltak, majd visszavándoroltak. Ismerős történet, 21. századi. Ma is mozog a világban minden. Fiataljaink elmennek, ki tudja, hova, Angliába, Amerikába, Spanyolországba? S nem tudjuk, visszajönne-e. Megígérik, persze: két év múlva, három év múlva jönnek. Aztán megszületik a gyermek, meg több a fizetés, jobban lehet élni. – s nem jönnek. Néha mégis visszajönnek, mint ahogy legutóbb Spanyolországból szabadítottak ki néhány szerencsétlen magyart, akik majdnem éhen haltak, mert éhbérért sem voltak hajlandók őket dolgoztatni. Nem nagy történet ez, mégis ebben a sok hányattatással, sok szorongással, sok vereséggel, sok tragédiával teli történetben ott rejlik egy csodálatos isteni szál. Merthogy támad megváltó.

rejlik

Egy olyan szó hangzik itt a Ruth könyvének a negyedik részében – megváltó, amit többet mutat, mint ahogy önmagában áll. Ezt mondja a hetedik vers: ez volt a szokás régen Izraelben, a megváltás és cserélés alkalmával. Boáz ugyanis megvette Naómi földjét, az örökségét, és megvette vele együtt Ruthot

megváltó

is, az ifjú özvegyasszonyt, hogy utódot támasszon, és ne haljon ki a család, megmaradjon a nép. A régi Izraelben megváltásnak nevezték ezt – úgy ahogy a megváltás szót a köznapokban ma is használjuk. Megváltja valaki az adósságát, megváltja valaki az örökségét, köznapi szó ez. Ám a megváltás sokkal többet jelent, mint egyszerű örökségi tranzakciót. A megváltó az, aki jótáll, ő a kezes, akire lehet támaszkodni, aki köteles az elesettet felemelni, a szegény számára enyhülést vinni, a bajban levőt megvédeni, a perbe fogott mellé ügyében odaállni, - sőt a megváltó az, akiről Jób, a nagy szenvedő azt mondja barátainak: tudom, hogy az én megváltóm él és utoljára porom felett megáll. A megváltó kezében van a végső igazság. A megváltó az, aki az összekuszált szálakat helyreigazítja. Most ebben a szomorúan induló, de aztán happy enddel végződő történetben, ahogy a szegény, idegen özvegyasszony férjet talál, s gyermeke születik, ebben a történetben - immár a bírák történetére is visszatekintve – azt fedezhetjük föl, hogy Isten munkálkodik itt is. S lám, a tükör nemcsak visszafelé mutat valamit, nemcsak tanulsággal szolgál, hanem előrefelé is felvillant valamit.

kezes

Jób 19:25

Először hadd szóljak arról, hogy mit mutat meg visszafelé. Támad egy kezes, egy megváltó, egy szabadító, Boáz ő, Naómi távoli rokona, aki jogosult az örökséget megvenni. Ez persze bonyolult procedúra volt, előbb fel kellett ajánlani másnak is a lehetőséget, s ha az nem élt a jogával, akkor léphetett Boáz, aki nyilván nem a földet akarta megvenni, hanem Ruthot akarta feleségül venni. Ám eleget tett a törvényi elő-

vissza

írásoknak, s előbb megváltotta az örökséget. Vagyis nem azt tette, ami kényelmes lehetett volna – emlékezzünk a Bírák könyvének visszatérő mondatára: mindenki azt tette, ami jónak (kézenfekvőnek) látott! –, hanem igen pontosan és szigorúan megtartotta a törvényt. Olvassuk még egyszer ezt a bizonyos hetedik verset! Ez volt pedig a szokás a régi Izraelben…! Pontosan fordítva – ez volt (ez történt) a régi Izráelben. És nincs ott semmiféle más szó. Ez történt – ez volt megváltás és cserélés alkalmával. Boáz persze szerelmes, szeretné az özvegyet feleségül venni, de nem azt teszi, ami kézenfekvő lenne (ahogy ma is szokott lenni: ahogy esik, úgy puffan, mindenki él bele a világba…), hanem eleget tesz a rendnek. S ezzel kockáztat is. Mert van a sorban előbb valaki, aki jogosult az örökséget megvenni. Mindez így, visszafelé nézve különös fényt vetít a Bírák könyvére. És azzal a tanulsággal szolgál, hogy Isten szabadítása munkálkodik a csendes történetekben is. Nem kell bírának lenni, nem kell hadvezérnek lenni, nem kell nagyszerű valakinek lenni ahhoz, hogy Isten az Ő kegyelmét munkálja a hűségesek életében. Sokszor mi is felsóhajtunk: óh, ha lenne egy regimentem, ha nagy ember lennék, ha felröpített volna a történelmi jószerencse valami szilárd helyre, de tudnám én, mit kell tenni! De nekem csak annyi maradt - sóhajtozunk tovább, hogy reggel veszem a bevásárlószatyrot, elkocogok a boltba, bevásárlok, megetetem az enyéimet, elmegyek dolgozni, ledolgozom a nyolc órát, hazamegyek, elrendezem a dolgokat, beteszem a mosógépbe a mosnivalót, aztán vasalgatok, megtárgyalom a hitvesemmel a dolgot, ha férfi vagyok,

Ruth 4:7

ha lenne regimentem

én is takarítgatok egy kicsit. Mi jutott nekünk? Kisemberek vagyunk. Igen. De Boáz is kisember, és mégsem menti magát azzal, hogy az ő idejében – a bírák korában vagyunk – ki-ki azt teszi, amit jónak lát. Nem mondja, hogy a nagyok is arról híresek, hogy már ötször bezsebelték az országot, talán nekem is juthatna egy kis töredék abból, nem mondja, hogy országos szinten trónra ültették a hazugságot és a rágalmat – füllenthetek hát én is egyet. Nem mondja, hogy virágzik az erőszak, mert az erőszak civilizációjában élünk, egyszer én is odacsaphatok. Nem mondja, hogy úgy járja, hogy adok egy szót és visszavonom, mert így szokás, hanem ad egy szót és megtartja. Boáz nem egy nagy valaki, ő csak egy kisgazda, van néhány hold földje, de becsületes és nemes ember, és amit tesz, abban Isten kegyelme munkálkodik. De sokszor keressük Isten kegyelmét a nagyban, a nagyon nagyban, az óriásiban, valami világtörténelmet rengetőben! Keressük a látványt, amikor – ahogy régen szokták volt mondani – Isten fölgyűri könyékig az ingujját és gyúrja a történelmet véresen, sárosan, rettenetesen. Itt most Isten a Boázok életében munkálja a jövőt, mert a jövőt munkálja.

előre

Itt fordul a tükör, és máris előre tekintünk. A Ruth könyvének legvégén van egy egyszerű megjegyzés, azt mondja: ekkor fogant Ruth gyermeket és szült, a szomszédasszonyok pedig nevet adtak neki, mondván: fia született Naóminak – tudniillik unokája – s nevezték az ő nevét Obednek, ez az apja Isainak, a Dávid atyjának. A visszatekintésben azt láttuk, hogy kétséggel is megéri hűségesnek, igazságosnak, méltányosnak

lenni abban a zűrzavaros és rettenetes világban, vagy ebben a mai zűrzavaros és rettenetes világban. Előre tekintve pedig azt látjuk, hogy ez a Ruth, aki idegenből jött, de befogadták és fölemelték, Dávidnak dédanyja lesz, belőle sarjad Isai, és Isaiból sarjad az a vesszőszál, kiről Ézsaiás próféta beszélt. Dávid Jézus Krisztusnak ősatyja – de inkább most Boáz az ősatya és Ruth az ősanya. Milyen titokzatosan munkálkodik itt Isten - előre. Természetesen Boáznak és Ruthnak nem volt messiási ambíciója, nem azért kapaszkodtak ők egymásba, mert tudták, hogy tőlük fog származni testileg az ÚR Jézus Krisztus, ami lehetne nagy-nagy történelmi ambíció, ők csak hűségesek voltak, ők csak igazak voltak. Ám rejtetten munkálkodott az életükben Isten kegyelme és szabadítása. Abban rejlik ennek a történetnek az igazi, ádventi üzenete, hogy amit ezek a hűségesek megtesznek – mert hűségből teszik! –, amit ezek az igazak megtesznek, mert igaz szívükből teszik, abban Isten a jövőt munkálja. De sok rettenetes dolog esik a mi mai világunkban, de sok minden történik – nem sorolom újra! –, ami minket is arra késztetne, hogy hagyjuk az igazságot, hagyjuk a hűséget, hagyjuk a méltányosságot! Ráadásul mi, magyarok önemésztő nép vagyunk. Tegnap emlékeztünk szomorúan arra a bizonyos december 5.-ére, amikor a magyar nép úgy döntött, hogy az asztalához nem ülhet oda az a magyar, aki történetesen egy másik ország az állampolgára, nem saját akaratából. Hát, kedves testvérek, ilyenkor mi is elsóhajtjuk a Bírák könyvének rettenetes ítéletét: ki-ki azt teszi, amit jónak lát. De íme, itt van néhány ember igaz története, és az ő történetükben,

befogadták

Ézsaiás 11:1

üdvösség

hűségükben ott rejlik a szabadulás, az üdvösség. Arra buzdít hát bennünket Ruth története és Boáznak a hűsége, hogy a magunk helyén, a magunk életében, ahova Isten állított bennünket, s azzal, amit Isten a kezünkbe adott, s amiképpen Isten jó törvénye megkívánja, járjunk el és éljünk. Mi nem tudjuk, hogy majd unokáink meg a dédunokáink életében milyen jót hoz mindez Isten kegyelméből. Nekünk csak annyit kell tudni, hogy hűséggel, igazsággal betöltjük Isten törvényét. Ahogyan az első zsoltár mondja: azok életén van áldás, akik éjjel és nappal Isten törvényén gondolkodnak, ezt a törvényt örömmel betöltik. Ők lesznek olyanná, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, mely a maga idején gyümölcsöt hoz. Ámen.

a maga idején

2009. DECEMBER 6-ÁN

TARTALOM

5	A bölcs ezeket eszébe veszi *(107. zsoltár)*
15	El ne feledkezzél az Úrról *(Bírák könyve 3:7-11)*
25	Szabadítót támasztott *(Bírák könyve 3: 12-30)*
35	Kiálts az Úrhoz! *(Bírák könyve 4. rész)*
44	Én az Úrnak *(Bírák könyve 4-5. rész)*
54	Én leszek veled! *(Bírák könyve 6. rész)*
64	Az Úrért és Gedeonért! -1. *(Bírák könyve 7. rész)*
74	Az Úrért és Gedeonért! - 2. *(Bírák könyve 8:22-23)*
85	Ha *(Bírák könyve 11. rész)*
95	Még nem tudta *(Bírák könyve 16. rész)*
109	Ami jónak látszott *(Bírák könyve 17:1-6)*
122	Megváltás *(Ruth könyve)*

© Bogárdi Szabó István
Kiadó: Open Art Invest
A kötetet tervezte: Szabó Eszter
ISBN 978-963-87375-7-1